

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3001

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

COMPULSORY ENGLISH

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

Text Prescribed : Literary Pinnacles.

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *one* from (A) and any *one* from (B) in about **150** words each : [16]

(A) (i) What is the attitude of the author to the nature and habits of Uncle Podger ? How do you arrive at your answer ?

(ii) Discuss how capitalism turns people into ‘dangerous lunatics in the real world’.

(B) (i) Mention *three* details from the text to support the idea that Jimmy Valentine had indeed changed.

(ii) Describe briefly Pahom’s early life before he became a rich farmer.

P.T.O.

2. Attempt any *one* from (A) and any *one* from (B) in about **150** words each : [16]

- (A) (i) How does Shakespeare convey the gist of life with examples in 'All the World's a Stage' ?
- (ii) Examine the character of knight-at-arms in 'La Belle Dame Sans Merci'.
- (B) (i) Discuss 'The Charge of the Light Brigade' as a narrative poem.
- (ii) How does the speaker assert about her eternal love in 'How Do I Love Thee ?' ?

3. Attempt any *one* from (A) and any *one* from (B) in about **150** words each : [16]

- (A) (i) How does A.G. Gardiner prove that it is in the small matters of conduct that we declare that we are civilized or uncivilized ?
- (ii) Justify the title of the essay 'The Pleasures of Ignorance'.
- (B) (i) Draw in your own words a character sketch of the Selfish Giant.
- (ii) Describe in your own words the events during and after the party as depicted in the story, 'The Diamond Necklace'.

4. Attempt any *one* from (A) and any *one* from (B) in about **150** words each : [16]

(A) (i) How does the theme of death and that of rebirth and renewal run parallel in the poem 'Afterwards' ?

(ii) Examine 'The Ballad of Father Gilligan' as a poem about God.

(B) (i) Discuss 'If—' as an inspirational and motivational poem with mottos and maxims for life.

(ii) 'A Psalm of Life' reads like a prayer of hope, joy and optimism, a spiritual recipe for living our lives — Discuss.

5. (A) Attempt any *one* of the following : [8]

(i) How can visual aids be used for effective presentation ?

(ii) What are the important points to remember while making a presentation ?

(B) Attempt any *one* of the following : [8]

(i) Explain the term 'Soft Skills'. How are they acquired ?

(ii) What does the term 'stress' imply ? What are the ways to cope with it ?

Total No. of Questions—5+4]

[Total No. of Printed Pages—6

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3002

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

MARATHI (मराठी)

सामान्यस्तर अभ्यासपत्रिका क्र-3 (G-3)

(आधुनिक मराठी साहित्य आणि व्यावहारिक व उपयोजित मराठी)

(2013 PATTERN)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

अभ्यासक्रम :— (i) ग्रंथपरीक्षण

(ii) विचारधारा — संपा. स्नेहल तावरे/डॉ. भास्कर शेळके

(iii) देशविदेश — संपा स्नेहल तावरे/डॉ. अशोक शिंदे/

डॉ. अरुण कोळेकर

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी 'अ' गटातील कोणत्याही एका प्रश्नाचे व 'ब' गटातील कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [16]

(अ) ग्रंथपरीक्षणाच्या व्याख्या सांगून त्यांच्या वैशिष्ट्यांसह गुणदोष स्पष्ट करा.

किंवा

'ग्रंथपरीक्षणाचे स्वरूप व कार्ये तुमच्या शब्दांत लिहा.

(ब) तुम्ही वाचलेल्या कोणत्याही एका ग्रंथाचे परीक्षण करा.

P.T.O.

2. खालीलपैकी प्रत्येक गटातील तीन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दांपर्यंत लिहा : [12]

(अ) (1) मराठीतील कोणत्याही दोन प्रवासवर्णनांची नावे लिहा.

(2) 'केल्याने देशाटन, पंडीत मैत्री सभेत संचार' हे सुभाषित कोणाचे आहे ?

(3) प्रवासवर्णनाचे दोन गुण लिहा.

(4) प्रवासवर्णन व आत्मचरित्र यातील सूक्ष्मभेद स्पष्ट करा.

(5) देश-विदेश या पुस्तकाचे संपादक कोण आहेत ?

(ब) (1) 'माझा प्रवास अथवा 1857 च्या बंडाची हकिकत' या प्रवासवर्णनाचे लेखक कोण ?

(2) 'कळस आणि झुस' हा लेख कोणी लिहिला ?

(3) 'करकरीत कोरे चंडीगड' हा लेख कोणी लिहिला ?

(4) गंगाधर गाडगीळ यांचा 'देशविदेश' या पुस्तकातील लेख कोणत्या नावाने आहे ?

(5) 'स्वप्ननिळा मॉरिशस' हा लेख कोणी लिहिला आहे ?

3. खालीलपैकी प्रत्येक गटातील एका प्रश्नाचे उत्तर प्रत्येकी 50 शब्दांपर्यंत लिहा : [12]

(अ) प्रवासवर्णन या वाङ्मय प्रकाराचे वेगळेपण लिहा.

किंवा

प्रवासवर्णनाची मराठी भाषेतील वाटचाल स्पष्ट करा.

(ब) दक्षिणभारतातील लोकांच्या जीवनात देवालयांना आणि यात्रा यांना महत्त्व आहे; त्यांचे विशेष 'कन्याकुमारी' या लेखाद्वारे स्पष्ट करा.

किंवा

'करकरीत कोरे चंडीगड' या लेखाचा आशय स्पष्ट करा.

4. खालीलपैकी प्रत्येक गटातील **एका** प्रश्नाचे उत्तर प्रत्येकी **150** शब्दांपर्यंत लिहा : [20]
- (अ) 'चाळीशीचे घर' या लेखात वि. स. खांडेकरांनी व्यक्त केलेले अनुभव स्पष्ट करा.

किंवा

- 'सुगंधाची कळ' या लेखाच्या आधारे दुर्गाबाई भागवत यांचे विचार उदाहरणांसह चर्चा करा.
- (ब) भारतीय संस्कृती जपणारे आजोबा श्री. सुझुकी यांचे भारताविषयीचा आदर वेगवेगळ्या उदाहरणातून कसा दिसतो, ते लिहा.

किंवा

- 'मॉरिशस' हा प्र. श्री. नेरूरकर यांना स्वप्ननिळा का वाटतो ? ते विविध उदाहरणातून स्पष्ट करा.

5. खालीलपैकी प्रत्येक गटातील **एका** प्रश्नाचे उत्तर प्रत्येकी **300** शब्दांपर्यंत लिहा : [20]
- (अ) श्री शिवाजी छत्रपती यांचे प्रबोधन व परिवर्तन आज महत्त्वाचे आहे; असे लेखक रा. ना. चव्हाण यांना वाटते, ते स्पष्ट करा.

किंवा

- मराठी भाषेच्या उज्ज्वल भविष्यासाठी कोणत्या उपाययोजना कराव्यात असे डॉ. रावसाहेब कसबे यांना वाटते ?
- (ब) 'काश्मीर भूलोकीचे नंदनवन' या लेखाच्या आधारे श्रीनगरचे वर्णन डॉ. नीला पांढरे यांनी कसे घडविले आहे ? ते उदाहरणासह स्पष्ट करा.

किंवा

- अनंत काणेकर यांनी मॉस्को शहराची वैशिष्ट्ये कसे मांडले आहे ? ते लिहा.

[5301]-3002

(व्यावहारिक व उपयोजित मराठी)

(पर्यायी अभ्यासक्रम)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही दहा प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी वीस शब्दांपर्यंत लिहा : [20]
 - (1) वर्तमानपत्र या प्रसारमाध्यमाचे कोणतेही दोन उद्देश लिहा.
 - (2) दूरचित्रवाणीवरील तुम्हाला आवडणाऱ्या कोणत्याही चार मराठी मालिकांची नावे लिहा.
 - (3) जाहिरातींची दोन उद्दिष्टे लिहा.
 - (4) दूरचित्रवाणीवरील निवेदकाने पाळावयाची कोणतीही दोन पथ्ये लिहा.
 - (5) ग्रंथपरीक्षण म्हणजे काय ?
 - (6) नभोनाट्य लेखनातील मुख्य गाभा कोणता ?
 - (7) कोणत्याही चार प्रसारमाध्यमांची नावे लिहा.
 - (8) नभोवाणी या प्रसारमाध्यमाची कोणतीही दोन बलस्थाने लिहा.
 - (9) 'जाहिरात' म्हणजे काय ?
 - (10) मुलाखत म्हणजे काय, ते लिहा.
 - (11) 'अग्रलेख' ही संकल्पना स्पष्ट करा.

(12) दूरचित्रवाणीवरील कार्यक्रमांच्या सादरीकरणात कोणकोणत्या तंत्रांचा वापर केला जातो ?

(13) श्राव्य माध्यमाची कोणतीही दोन वैशिष्ट्ये लिहा.

2. खालीलपैकी प्रत्येक गटातील एका प्रश्नाचे उत्तर प्रत्येकी पन्नास शब्दांपर्यंत लिहा : [10]

(अ) वर्तमानपत्रासाठी नवीन मराठी चित्रपटाची जाहिरात तयार करा.

किंवा

नभोवाणी माध्यमासाठी 'मुलींचे आरोग्य' या विषयावर श्रुतिका लिहा.

(ब) दूरचित्रवाणीवरील वृत्तनिवेदनासाठी निवेदकाकडे कोणकोणते गुण असावेत ?

किंवा

'सौरऊर्जेवरील मोटरसायकल' या विषयावर वृत्तपत्रासाठी जाहिरात तयार करा.

3. खालीलपैकी प्रत्येक गटातील एका प्रश्नाचे उत्तर प्रत्येकी दोनशे शब्दांपर्यंत लिहा : [20]

(अ) 'वाचकांचा पत्रव्यवहार' या सदरासाठी 'इंधन बचत' या विषयावर जनजागृती करणारे पत्र लिहा.

किंवा

'शेतकऱ्यांच्या आत्महत्येवरील उपाय' या विषयावरील दोन विद्यार्थ्यांमधील संवाद नभोवाणी माध्यमासाठी तयार करा.

(ब) दूरचित्रवाणी या प्रसारमाध्यमाचे सामर्थ्य स्पष्ट करा.

किंवा

'सोशल मिडियाचे व्यसन' या विषयावरील पाच मिनिटांचे भाषण नभोवाणी माध्यमासाठी तयार करा.

4. खालीलपैकी प्रत्येक गटातील एका प्रश्नाचे उत्तर प्रत्येकी तीनशे शब्दांपर्यंत लिहा : [30]

(अ) तुमच्या आवडत्या खेळाडूची वृत्तपत्रासाठी मुलाखत तयार करा.

किंवा

‘बदलती कुटुंबव्यवस्था’ या विषयावर नभोवाणी माध्यमासाठी भाषण लिहा.

(ब) प्रसारमाध्यमांची ध्येयधोरणे सोदाहरण स्पष्ट करा.

किंवा

‘पाणी वाचवा अभियान’ या विषयावर दूरचित्रवाणीसाठी माहितीपट तयार करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—2

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3003

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

MARATHI (मराठी)

विशेषस्तर अभ्यासपत्रिका क्र. 3 (S-3)

साहित्यविचार

(2013 PATTERN)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही दहा प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दांत लिहा : [20]
- (1) कादंबरी या वाङ्मय प्रकाराचे घटक लिहा.
 - (2) साहित्याच्या वर्गीकरणाची तत्वे लिहा.
 - (3) बांधीलकी म्हणजे काय ते लिहा.
 - (4) 'आस्वाद' म्हणजे काय ? ते लिहा.
 - (5) अभिरुची भिन्नतेची कारणे लिहा.
 - (6) साहित्य विचारामधील 'अभिरुची' ची व्याख्या लिहा.
 - (7) आस्वादाच्या अंगी कोणते गुण असावेत ते लिहा ?
 - (8) साहित्यविचारात 'आस्वाद' प्रक्रियेत कोणते अडथळे येतात ते लिहा.
 - (9) 'साहित्याचे तत्वज्ञान' या ग्रंथाचे लेखक लिहा.
 - (10) 'तेन' या सिद्ध्यांतील घटक लिहा.
 - (11) 'सौंदर्यमिमांसा' या ग्रंथाचे लेखक कोण ?
 - (12) साहित्याचे ठळक प्रकार कोणते ते लिहा.
 - (13) 'नाटक' या वाङ्मय प्रकाराचे घटक कोणते ते लिहा.

P.T.O.

2. खालीलपैकी दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दांत लिहा : [10]

- (1) 'वाङ्मयीन अभिरुची' यावर टीप लिहा.
- (2) आस्वादातील आनंदाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- (3) साहित्य व समाज यांचा परस्परसंबंध सविस्तरपणे स्पष्ट करा.
- (4) नाटक या साहित्य प्रकाराचे स्पष्टीकरण तुमच्या शब्दात सोदाहरण लिहा.

3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 150 शब्दांत लिहा : [20]

- (अ) शास्त्रीय वाङ्मयाचे स्वरूप स्पष्ट करा.

किंवा

साहित्यातील नवनिर्मितीचे स्वरूप विशद करा.

- (ब) आस्वादकाच्या अंगी कोणते गुण असावेत ते लिहा.

किंवा

बांधीलकीची संकल्पना स्पष्ट करून त्याचा साहित्याशी असलेला परस्परसंबंध सविस्तरपणे स्पष्ट करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एका गटातील एका प्रश्नाचे उत्तर 300 शब्दात लिहा : [30]

- (अ) पाश्चात्यांची प्रयोजने कोणती ते सांगून त्याचे स्पष्टीकरण करा.

किंवा

शास्त्रीय वाङ्मय व ललित वाङ्मय यातील फरक तुमच्या शब्दात सोदाहरणासह स्पष्ट करा.

- (ब) साहित्य प्रकारातील 'नाटक' या प्रकाराची वैशिष्ट्ये संवाद, कलाविचार यांच्या अनुषंगाने चर्चा करा.

किंवा

“अभिरुची”ची वैशिष्ट्ये सांगून त्याच्या भिन्नतेची कारणमिमांसा करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—2

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3004

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

MARATHI (मराठी)

विशेषस्तर अभ्यासपत्रिका क्र. 4 (S-4)

(भाषाविज्ञान : वर्णनात्मक आणि ऐतिहासिक)

(2013 PATTERN)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही दहा प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी वीस शब्दांपर्यंत लिहा : [20]

- (1) भाषाभ्यासाच्या पद्धती लिहा.
- (2) वाक्याचे प्रकार कोणते ? ते लिहा.
- (3) ऐतिहासिक भाषाविज्ञानाचे जनक कोणास म्हटले जाते ? ते लिहा.
- (4) भाषेचा जन्मकाळ कोण-कोणत्या साधनांनी ठरविला जातो ? ते लिहा.
- (5) अर्थाचे प्रकार किती व कोणते ? ते लिहा.
- (6) मिश्रवाक्य म्हणजे काय ?
- (7) अंतर्वर्तुळ-बहिर्वर्तुळ सिद्धांत कोणी मांडला आहे ?
- (8) जगातील प्रमुख भाषाकुले कोणती ? ते लिहा.
- (9) मराठी भाषा ही कोणत्या परिवारातील भाषा आहे ? ते लिहा.
- (10) वाक्य म्हणजे काय ?
- (11) अर्थ म्हणजे काय ?
- (12) भावपर अर्थ म्हणजे काय ? ते लिहा.
- (13) वाक्याचे घटक लिहा.

P.T.O.

2. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी पन्नास शब्दांपर्यंत लिहा : [10]

- (1) भाषाकुल संकल्पना थोडक्यात स्पष्ट करा.
- (2) वाक्यविन्यास संकल्पना थोडक्यात लिहा.
- (3) मराठी भाषेच्या उत्पत्ती संदर्भातील चिं. वि. वैद्य याचे मत थोडक्यात लिहा.
- (4) मराठीच्या कालिक भेदांविषयी माहिती लिहा.

3. खालीलपैकी प्रत्येक गटातील एका प्रश्नाचे उत्तर दीडशे शब्दांपर्यंत लिहा : [20]

(अ) 'भाषा हे संज्ञापनाचे सर्वश्रेष्ठ साधन आहे' या विधानाचा परामर्श घ्या.

किंवा

स्वनिम ही संकल्पना स्पष्ट करून स्वनिमाची तत्त्वे स्पष्ट करा.

(ब) ऐतिहासिक भाषाविज्ञानाचे स्वरूप सांगून मर्यादा स्पष्ट करा.

किंवा

अर्थ ही संकल्पना स्पष्ट करून अर्थाचे प्रकार लिहा.

4. खालीलपैकी प्रत्येक गटातील एका प्रश्नाचे उत्तर तीनशे शब्दांत लिहा : [30]

(अ) भाषा म्हणजे काय ? ते सांगून भाषेचे स्वरूप व कार्ये स्पष्ट करा.

किंवा

वागिंद्रियांचा अर्थ सांगून त्यांची रचना व कार्ये स्पष्ट करा.

(ब) मराठीचा उत्पत्तीकाळ शोधण्यासाठी कोणती साधने उपयोगी पडतात ? ते सविस्तर स्पष्ट करा.

किंवा

भाषाकुलाची संकल्पना स्पष्ट करून जगातील प्रमुख भाषाकुलाचा परिचय करून द्या.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3005

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2018
FRENCH (General)
(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

Q1) Traduisez en anglais:

[10]

Brexit : les universités britanniques invitées à s'installer en France :

L'université Paris-Seine propose à Oxford et d'autres établissements de rejoindre son futur campus international.

Voilà une opération séduction qui s'oppose au divorce compliqué qui se profile entre le Royaume-Uni et l'Union européenne : l'université Paris-Seine a lancé le 14 février un appel aux universités britanniques. L'association à Paris-Seine, une communauté d'établissements qui regroupe notamment une grande école de commerce, l'Essec, et l'université de Cergy-Pontoise, propose ainsi aux institutions de venir s'installer sur son futur campus international pour y développer un « *partenariat scientifique et académique* ». Depuis le vote en faveur du Brexit, le 23 juin 2016, les universités britanniques ont souvent exprimé leurs inquiétudes concernant les financements de recherche de l'Union européenne, et la libre circulation des étudiants et chercheurs internationaux. Certaines d'entre elles ont décidé de ne pas attendre l'activation de l'article 50 du traité européen, qui déclenchera la sortie du Royaume-Uni de l'UE, pour établir ou renforcer leurs liens avec des universités européennes.

Q2 TRADUISEZ EN FRANÇAIS :

[10]

Napoleon Bonaparte is known as the greatest emperor of France. Initially a general in the French army, he soon became the First consul due to his victories. In 1804, he was crowned Emperor at Notre Dame. His mission was to reestablish order in the administration and the church whilst keeping his power intact. He took away the liberty of the press and gave more power to the police and also began dividing the state into departments and prefectures. Under his reign he changed the economic system by reorganizing the tax system, founding the Bank of France and introducing the Franc as the new currency. Napoleon also restructured the judiciary system by establishing the Council of State, the Court of appeal and the Civil Code. Industries and Agriculture improved immensely due to the development of infrastructure. His ultimate goal was to make the Empire autonomous by reducing its dependence on foreign markets.

P.T.O.

Q3. REPONDEZ AUX QUESTIONS SUIVANTES :

[15]

A) Répondez en bref (3 au choix) :

1. Discutez en bref les problèmes des immigrés. Quelles suggestions donneriez-vous pour résoudre ces problèmes ?
2. Expliquez la notion de l'offre et la demande.
3. Expliquez la signification des emblèmes nationaux de la France.
4. Faites une comparaison entre le système éducatif de l'Inde et celui de la France.
5. Expliquez le système politique de la France.
6. Les guerres ne causent pas seulement une destruction de la vie et des ressources mais aussi de la société. Commentez.

B) Préparez un organigramme pour une entreprise qui vend des fruits frais [5].

OU

Ecrivez une lettre de candidature/de motivation pour cette annonce :

Stagiaire en marketing & communication digital

Commercial - Ventes - Marketing - Bourgogne - 21 - Côte-d'Or - BEAUNE

Votre mission : - Améliorer la visibilité et la qualité des informations sur le site internet

- Dynamiser les visites sur le module
- Collecter / mettre en ligne des visuels pour illustrer les fiches
- Collecter les informations nécessaires à l'actualisation des fêtes et manifestations
- Communiquer aux professionnels les statistiques d'utilisation de leurs données

Profil du candidat : - Vous êtes en 3ème année de bac professionnel ou équivalent

- Vous parlez anglais, le français serait un plus
- Votre organisation, votre rigueur et votre esprit d'initiative vous permettront d'être autonome rapidement et de mener à bien vos missions
- Vous êtes à l'aise avec les logiciels informatiques (Word, Excel, logiciel de retouche d'image, messagerie, logiciel de base de données...)

Q4. GRAMMAIRE :

[40]

A) Réécrivez les phrases suivantes en utilisant la forme nominale du verbe souligné :

1. Au XVème siècle, un mouvement dans la culture européenne vise à revitaliser l'antiquité grecque et romaine.
2. Ils ont construit un grand nombre de châteaux sous le règne de Louis XIV.
3. La Renaissance en France est inspirée du succès de celle en Italie.
4. Au XVIIIème, des écrivains et des philosophes commencent à écrire des textes contre le pouvoir absolu du roi.
5. Après la prise de la bastille, la famille royale est décapitée.

B) Réécrivez les phrases suivantes en utilisant la forme verbale :

1. Le couronnement d'Henri IV comme roi de France donne naissance à une nouvelle dynastie.
2. A travers la révolution industrielle, on a connu des progrès dans les domaines des sciences et des technologies.
3. Sous son régime, la division de l'état en départements a eu lieu.
4. Afin de faire plaisir au peuple, Louis XIV a initié l'acceptation de la libre circulation et l'abolissement des douanes intérieures.

C) Donnez la forme adverbale : (5 au choix)

1. Surnaturel 2. Enorme 3. Majoritaire 4. Clandestin 5. Libre 6. Régulier

D) Conjuguez les verbes selon les indications données :

1. Jeanne d'Arc, une jeune bergère de 16 ans (mener) une petite armée de Charles VII. (Au passé simple)
2. Des nouvelles structures (établir) après qu'il (gagner) le trône. (Au temps du futur qui convient)
3. Louis XIV (être) un roi puissant qui (construire) le château de Versailles. (Au temps du passé qui convient)

E) Transformez les phrases suivantes à la forme directe ou indirecte :

1. Christophe lui a assuré que s'il travaillait bien, ses efforts seraient sûrement récompensés.
2. Le chef a annoncé : «cette année les gains doivent être plus élevés que l'année dernière. »
3. Un économiste a prévu que les prix allaient augmenter à cause de la crise économique.
4. Le client nous a demandé : «Complétez votre travail au plus vite ! »
5. L'institut affirme que, si nous nous inscrivions à leur programme, nous trouverions un bon emploi tout de suite.

F) Transformez les phrases au passif ou à l'active :

1. Le bombardement atomique des villes japonaises marque la fin de la deuxième guerre mondiale.
2. Des crises économiques ont été provoquées par les dépenses militaires et les défaites de Napoléon.
3. Un étudiant bosniaque assassina l'héritier du trône d'Autriche.
4. Le président sortant doit céder la place au nouveau président.
5. Un effet néfaste sur la récolte avait été causé par des mauvaises conditions climatiques, ajoutant ainsi aux problèmes de l'État.

G) Complétez les phrases suivantes avec servir/servir a/ servir de/ se servir de :

1. Les professeurs _____ la craie pour écrire au tableau.
2. Le garçon qui _____ les clients au restaurant ce soir est très efficace.
3. Je _____ les ciseaux pour couper du tissu.
4. La géothermie _____ chauffer des maisons privées, en Europe et en Amérique du nord.

H) Qu'est-ce que c'est ? Ecrivez la forme complète de ces acronymes (5 au choix)

- a) R.I.B. b) D.A.B. c) P.D.G. d) P.M.E. e) P.I.B. f) B.N.P.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—2

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3006

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2018
FRENCH (SPECIAL) S-3
(Business French)
(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

Q1) Expliquez en détail les différents services qu'offre une banque à ses clients. [10]

Q2) La publicité est la garantie de l'existence et du développement d'un produit ou d'un service. Une entreprise doit-elle nécessairement faire la publicité? Justifiez avec les exemples et les moyens de le faire. [10].

Q3) A) Expliquez les termes suivants: [20]

- 1) ristourne
- 2) carte a puce
- 3) les agios
- 4)) un découvert bancaire
- 5) franco de port
- 6) un escompte
- 7) un concessionnaire
- 8) le conditionnement
- 9) prélèvement automatique
- 10) publicité collective

B) Complétez: [5]

- 1) Le service _____ assure à l'acheteur une utilisation correcte de l'objet qu'il a acheté.
- 2) Faire un _____, c'est donner l'ordre de transférer une somme d'un compte sur un autre compte.
- 3) La position financière d'un compte, entre le crédit et le débit, les entrées et les sorties, les recettes et les dépenses, sont mentionnés sur le _____ d'un client.
- 4) Souvent, on reçoit les _____ insérés dans le journal, dans lesquelles on trouve les offres promotionnelles.
- 5) Les représentants reçoivent une _____ sur les ventes réalisées.

P.T.O.

C) 1) C'est le 25 ieme anniversaire de votre entreprise. Le PDG voudrait organiser une fête pour tous les employés. Vous avez la responsabilité de commander tout ce qui est nécessaire pour la soirée. Vous contactez un grossiste. Vous souhaitez connaître les produits avec leurs tarifs qu'il propose aux clients. Vous écrivez une lettre afin de faire une demande d'expédier le catalogue ou la liste des produits avec les prix, les termes de paiement et les modalités de livraison de catalogue/s ainsi que les produits.

2) Vous avez reçu les produits que vous avez commandés, mais vous trouvez que plusieurs sont en mauvaise condition. Ecrivez une lettre au grossiste et demandez un dédommagement ainsi qu'un rabais.

[20]

Q4) A) Quelle est la démarche nécessaire pour ouvrir un compte d'épargne. [5]

B) Vous indiquez la méthode de vente que vous préférez et vous expliquez pourquoi [5]

ou

Les avantages et les désavantages de téléachat

C) Expliquez le processus/ les différentes étapes d'une campagne publicitaire à travers un ou plusieurs exemples de votre choix [5]

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3007

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2018
FRENCH (SPECIAL) S-4
(Elements of Translation)
(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

Q1) Traduisez en anglais.

[15]

Un entretien

- Comment faites-vous pour jeter aussi peu de déchets quand on sait qu'en France chaque habitant produit en moyenne 354 kilos d'ordures ménagères par an.

Béa : La règle d'or, c'est qu'il faut contrôler tout ce qui rentre dans sa maison. Pas question, par exemple, d'acheter des produits emballés car il faut alors jeter le plastique ou le carton. J'achète donc le maximum de produits en vrac ou à la coupe (comme le fromage ou le jambon). Pour le lait et l'huile, je remplis mes bouteilles vides à partir de distributeurs installés dans certains magasins, comme cela existe aussi en France. Autre exemple : les produits de toilette. J'achète un pain de savon qui sert de savon, de shampoing et de crème à raser pour mon mari. Ainsi nous avons remplacé 3 produits par un seul.

- Et comment faites-vous quand on vous fait des cadeaux ?

Béa : Ma règle est de refuser avec politesse, gentiment, en disant : « Non merci, je n'en ai pas besoin, j'ai décidé de simplifier ma vie ». Très vite, les gens prennent le pli. Quand ils veulent nous faire un cadeau, ils nous demandent d'abord ce dont nous avons vraiment besoin.

- Vous n'avez pas peur de vexer ou de faire de la peine ?

Béa : Les gens comprennent bien. Ils sont eux-mêmes débordés par des tas de choses inutiles qui les obligent à passer leur vie à ranger, à réparer, à laver, et finalement à jeter.

- Et vos enfants, qu'en pensent-ils ?

Béa : Nous leur avons appris à dire non. Et ne croyez pas que ça les isole : ça apprend à être fort de savoir dire non ! Du coup, dans leur chambre, on trouve peu de jeux, de livres, d'habits... seulement leurs préférés. Et le grand avantage, c'est qu'on ne passe pas notre vie à leur dire de ranger leur chambre : elle est naturellement en ordre puisqu'il n'y a rien en trop.

P.T.O.

Q2) Faites selon les indications données

[10]

a) (mettez les signes de ponctuation)[2]

- 1) je me rends à la bourse de bruxelles chaque jour.
- 2) lundi le 5 avril je suis partie vers les villes du nord en vélo.

b) complétez avec les signes de ponctuation et leur nom[4]

- 1) Elles servent à citer et à dialoguer _____.
- 2) pour séparer des propositions ou expressions qui ont peu de relation entre -elles mais un lien logique _____
- 3) Ils servent à suspendre la phrase, ils laissent le temps pour la réflexion, les sentiments _____.
- 4) Pour marquer une courte pause dans la phrase _____

c) Placez la ponctuation dans ce texte[4]

salut jeanne dit pierre comment vas tu ah salut pierre crie jeanne as tu passe un bon weekend
oui merci répond elle mais attends je dois te dire quelque chose d'important

Q3)

A) Traduisez en français

[9]

- 1) I'd like to purchase a round trip ticket to avoid paying taxes.
- 2) I know that my friend was intentionally kept in the dark.
- 3) Unemployment and retail sales are already rising much more than expected.

B) Traduisez en anglais

[6]

- 1) Salue-le de ma part!
- 2) Le professeur parle fort pour que tous ses élèves l'entendent.
- 3) Il les a salués d'un signe de main.
- 4) Elle a passé son examen en avril.
- 5) Elle a eu une bonne note aux examens.
- 6) Je l'ai rencontré pour la première fois lors d'un passage à Paris.

C) Traduisez en français.

[10]

- 1) Can you tell me the agenda for today's meeting please?
- 2) I want the client to know that she can count on you.
- 3) My kind and understanding neighbour loves to wear her tracks and go jogging early in the morning.
- 4) I would definitely like to attend tomorrow's lecture.
- 5) What do you think of Peter? Actually I don't know him very well.

D) Traduisez en utilisant les noms collectifs.

[10]

- 1) It was beautiful to see a galaxy of stars in the sky.
- 2) Could you please add a tablespoon of sugar in the sauce?
- 3) A bunch of crooks were caught by the police yesterday.
- 4) A murder of crows could be seen perched on the tree.
- 5) A pile of plates was found in the kitchen.

Q4) Trouvez les expressions idiomatiques /proverbes équivalents en français. [12]

A)

- 1) blind as a bat
- 2) as stubborn as a mule
- 3) to have a sore throat
- 4) to call a spade a spade
- 5) apple a day keeps the doctor away
- 6) speak of the devil and the devil appears

B) Traduisez en anglais /français

[8]

- 1) Le grand physicien Einstein a reçu le prix Nobel pour sa recherche.
- 2) Le photographe a pris cette photo qui est devenue l'une des images de guerre les plus connues.
- 3) I was about to enter the restaurant when suddenly I heard a loud cry.
- 4) As far as I know, tomorrow there is no exam.

Total No. of Frages—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3008

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2018
GERMAN
General Paper III
(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 60

Note :— 10 marks are for Listening Comprehension and 10 marks for Orals.

Use of a bilingual dictionary is allowed.

Frage 1. Übersetzen Sie!

[12]

A. Übersetzen Sie den folgenden Text ins Englische oder Marathi!

(06)

Immer mehr Menschen benutzen Fahrrad als ein Transportmittel. Es ist schneller als das Auto und billiger als Busfahren. Das ist der erste Grund. Viele denken, dass es gut für die Gesundheit ist. Einige meinen, dass es auch bei der Umweltschutz hilft. Die Stadt Münster z.B. ist besonders fahrradfreundlich. Überall gibt es Fahrradwege und bei Ampeln müssen die Autos oft halten aber die Fahrräder dürfen weiterfahren. Abends dürfen Fahrräder sogar in die Fußgängerzone fahren. In vielen Städten gibt es heute Fahrradkuriere. Sie transportieren alles, Briefe, Dokumente, kleine Pakete, Geschenke.

B. Übersetzen Sie die folgenden Sätze ins Deutsche! (Nur drei)

(06)

1. Could you please tell me, what is the time?
2. Cleanliness is important for health.
3. The walls must be painted by Tuesday.
4. You are as timid as a hare.
5. I have decided to buy a car.
6. Please order the food and drinks.

Frage 2.

[20]

A. Beantworten Sie VIER der folgenden Fragen!

(12)

1. Welche Moral vermittelt das Gedicht „Jetzt“?
2. Was ist für Sie das schwerste Wort? Warum?
3. Wie ist die Rollenverteilung in Indien?
4. Was alles würden Sie auf eine einsame Insel mitnehmen?
5. Wie wäre das Leben ohne Humor?
6. Schreiben Sie zwei Erfindungen und deren Erfinder!
7. Wie wäre es gewesen, wenn Mahatma Gandhi und die anderen nicht für die Freiheit Indiens gekämpft hätten?

P.T.O.

B. Lesen Sie den folgenden Text und beantworten Sie die Fragen!

(08)

**Schüler und ihre Smartphones:
"Am Esstisch ist handyfreie Zone"**

Nicht ohne mein Handy: Jugendliche hegen und pflegen ihr Smartphone, es ist ihr wichtigstes Statussymbol, sie haben es immer dabei. Zehntklässler verraten, ob sie noch ohne könnten. Und ihr Lehrer berichtet, wie die Telefone den Schulalltag verändern.

Das Smartphone, der ständige Begleiter: Fast jeder will immer überall erreichbar sein und im Internet surfen können. Auch in die Schultasche packen Schüler heute ihr Smartphone genauso selbstverständlich wie Pausenbrot und Federmappe. Das hat den Schulalltag verändert.

Welcher Schüler schaut nicht sofort aufs Handy, wenn es vibriert? Können Jugendliche heute überhaupt noch ohne? Und wie gehen Lehrer damit um, wenn sie mit einem Ding um Aufmerksamkeit konkurrieren müssen, das sie nicht mal richtig verstehen?

Zwei Schüler eines Hamburger Gymnasiums geben Antworten. Sie erzählen, warum sie sich ohne Smartphone manchmal ausgeschlossen fühlen, wann sie auf ihr Handy verzichten könnten und in welchen Situationen es ihnen besonders wichtig ist. Und der Musiklehrer Andreas Hamborg verrät, was er sich wünscht: Ein Seminar, das ihm endlich den Nutzen dieser Dinge erklärt. "Das wäre wirklich erhellend."

Die Eltern bestehen auch darauf, dass es auf den Gebrauch von Handy in der Schule sowie zu Hause, besonders beim Essen verzichtet werden sollte. „Mein Sohn merkt sogar gar nicht, was ihm aufgetischt wird. Klar wird es auch nicht von dem Körper gut rezipiert. Wozu nutzt denn das Essen?“, drückt die Mutter von Sebastian (15 Jahre) nervös aus.

A. Beantworten Sie die Fragen! (Nur 2)

(04)

1. Worum geht es in dem Text?
2. Wie haben Smartphones den Schulalltag verändert?
3. Was für Sorgen hat die Mutter von Sebastian? Warum?

B. Schreiben Sie zwei Vorteile und zwei Nachteile von Handys aus dem Text.

(03)

C. Geben Sie den Text einen anderen passenden Titel!

(01)

Frage 3. Grammatik und Wortschatz!

[20]

A. Bilden Sie Passiv! (Nur 4)

(04)

1. Bis 1989 protestierten die DDR Bürger gar nicht .
2. Der übermüdete Fluggast konnte den schweren Koffer nicht finden.
3. In dem 18. Jahrhundert haben die Künstler gegen die Industrialisierung protestiert.
4. Der Installateur suchte den Elektriker.
5. Zuerst gibt man in die Pfanne zwanzig Gramm Butter.
6. Man hat in den alten Zeiten die Staatsgäste im Schloss empfangen.

B. Erklären Sie die Redewendungen und Sprichwörter! (Nur 4)

(04)

1. Wer anderen eine Grube gräbt, fällt selbst hinein.
2. Viele Köcher verderben den Brei.
3. Das ganze Haus auf den Kopf stellen.
4. Ein Auge zudrücken.
5. Tomaten auf den Augen haben.
6. Durch Schaden wird man klug.

C. Ergänzen Sie die richtige Form: Partizip I oder II. Beachten Sie dabei auch auf die Adjektivendungen! (Nur 4)

1. Ein Wasserfall mit _____ Wasser ist ein schöner Blick. (gefliessen/fließend)
2. Der Mann möchte sein längst _____ Auto zurück haben. (verkauft/verkaufend)
3. Die _____ Kinder sind traurig, denn sie haben im Wettbewerb nicht gewinnen können. (geweint/weinend)
4. Das _____ Paar schenkt sich gegenseitig. (verliebend/verliebt)
5. Bitte _____ schicken Sie mir die gestern _____ Materialien. (zusammengestellt/zusammenstellend)
6. Die _____ Blondine trinkt dabei Alkohol. (getanzt/tanzend)

D. Bilden Sie Konjunktiv I! (Nur 4)

(04)

1. Der Chef beklagt: „Du hast die falsche Email geschickt.“
2. Die Jungen sagen: „FC Bayern München ist ohne Zweifel die beste Fußballmannschaft Deutschlands.“
3. Der Künstler meint: „Kunst kann man nicht kaufen.“
4. Die Frau fragt ihren Mann: „Haben wir genug Brot zu Hause?“
5. Die Lehrerin bestätigt: „Kinder, ihr habt für die Prüfung keinen Konjunktiv I.“
6. Das Mädchen erzählt ihrer Mutter: „Ich habe in der neuen Schule viele Freunde gemacht.“

E. Formen Sie um! (Nur 4)

(04)

1. Zu Weihnachten wünschen sich die siebenjährigen Zwillinge eine Katze. Oder sie wünschen sich ein Kaninchen. (entweder...oder)
2. Der Reiseleiter sagt, „Wir besichtigen das Brandenburger Tor in Berlin und natürlich auch das Reichtagsgebäude.“ (sowohl...als auch)
3. Maria isst gerne Salat. Aber sie isst nicht so gern Karotten. (zwar...aber)
4. Je: man kauft viel Autos, desto: die Luft wird schmutzig. (je...desto)
5. Ich sehe den Mann. Er geht los. (bevor)
6. Die Frau ist einkaufen gegangen. Aber sie hat kein Geld. Eine Kreditkarte hat sie auch nicht dabei. (weder...noch)

Frage 4. Wirtschaftsdeutsch!

[08]

Schreiben Sie einen Lebenslauf für die Stelle als Empfangsmitarbeiter/-in.

ODER

Schreiben Sie eine Bewerbung an den/die Redakteur/Redakteurin einer Zeitung. Die Zeitung sucht im Moment einen jungen/ eine junge Journalist/Journalistin.

Total No. of Frages—5]

[Total No. of Printed Pages—2

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3009

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2018
GERMAN
Special Paper III
(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

Frage I:

(A) Übersetzen Sie den folgenden Text ins Englische oder Marathi! (06)

Ayurveda-Anwendungen tun nicht nur Körper und Seele gut, sondern sie können in Verbindung mit pflanzlichen Arzneien und einer gesunden Ernährung chronische und psychosomatische Gesundheitsstörungen lindern, mitunter sogar heilen.

In der Sprache des 21. Jahrhunderts würden wir sie mehr als Wohlfühl-Programm bezeichnen. Kein Wunder, denn die Patienten entspannen sich bei Massagen und Peeling oder Dampfbädern und Packungen aus Ölen und Kräutersäften.

(B) Antworten Sie auf zwei der folgenden Fragen! (08)

1. Was wissen Sie über ‚Leonie‘?
2. Wie viel Wert legen Sie auf soziale Medien im Leben? Warum?
3. Schreiben Sie über die drei Arten von Gedächtnis!
4. Welche Vorteile hat das Radfahren?

Frage II: Antworten Sie auf die folgenden Fragen! (nur vier) (16)

1. Was wissen Sie über Alex?
2. Welche Wirkung hat die zunehmende Verstädterung auf die Umwelt?
3. Ist Nanofood Ihrer Meinung nach gesund oder gefährlich?
4. Wie erklären Sie den Begriff ‚nachhaltiger Konsum‘?
5. Wie funktioniert Twitter?
6. Welche Gründe haben Allergien? Nennen Sie zwei Lösungen zu dem Problem!

Frage III: Beantworten Sie die Fragen! (nur vier) (24)

1. Wie kamen die Germanen in Berührung mit den Römern? Was waren die Folgen davon?
2. Welche Gründe hatte der Investiturstreit? Wie endete er?
3. Was wissen Sie über die Reformation?
4. Welche Ursachen hatten der 1. Weltkrieg? Wie endete er?

P.T.O.

5. Warum hatte die Weimarer Republik keinen Erfolg?
6. Was wissen Sie über die Hitler-Diktatur?

Frage IV:

(A) Schreiben Sie ausführlich über eines der folgenden Themen! (10)

1. Die Frühzeit der germanischen Stämme
2. Die Ritterkultur und die deutsche Literatur
3. Martin Luther

(B) Schreiben Sie über eines der folgenden Gedichte! (06)

1. ‚Kriegslied‘ (Mathias Claudius)
2. ‚Unter den Linden‘ (Walter von der Vogelweide)

Frage V: Ergänzen Sie! (nur 10 Lücken) (10)

1. Der germanische Feldherr ----- bekämpfte die Römer im Jahr 9. N. Chr. erfolgreich. Dieser Kampf fand im ----- statt.
2. Bischof Wulfila übersetzte ----- ins Gotische.
3. Das mächtigste und dauerhafteste der Germanenreiche war das Reich der -----.
4. 1500 erklärte ----- die Welt als heliozentrisch.
5. Im Jahr 1806 setzte ----- dem „Heiligen Römischen Reich Deutscher Nation“ ein Ende.
6. ----- wird als „Vater der deutschen Einheit“ beschrieben.
7. Im Ersten Weltkrieg hatte Deutschland als Verbündete : Österreich-Ungarn, ----- und -----.
8. ----- war der erste Präsident der Weimarer Republik.
9. Als Partei-Abzeichen führten die Nazis das -----, das die Überlegenheit der „nordischen -----“ ausdrücken sollte.
10. Am 8. Mai ----- kapitulierte die Gesamtarmee des ----- Reiches der vereinten Macht der vier Alliierten.

Total No. of Frages—3]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3010

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

GERMAN

Special Paper IV

(Study of Philosophy and History of Literature)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

Note :— All questions are compulsory.

Frage I- Literaturgeschichte

[45]

A. Ergänzen Sie ! (Nur 8 Lücken)

(08)

1. Ein wichtiges Motiv der barockischen Literatur war die Antithetik. Daher kamen starke Gegensätze zwischen Lebensgier und _____ in der Dichtung vor.
2. Zur Zeit der Aufklärung galt _____ als wichtiges Instrument des Rationalismus.
3. Die Genies erhielten starke Impulse durch den Schriftsteller, _____. Er wurde zum Vorbild der Stürmer und Dränger.
4. Klassik bedeutet auch Blütezeit einer _____.
5. Bei den Romantikern war eine radikale _____ der Wirklichkeit zu erfahren.
6. Die Bezeichnung *Junges Deutschland* wird durch den Schriftsteller _____ populär.
7. _____ ist die logische Konsequenz des Realismus zu verstehen.
8. Die Bezeichnung *Impressionismus* stammt aus der französischen _____.
9. Der literarischer Expressionismus schwankte zwischen _____ und _____.
10. Literarische Gattungsformen wie, Flugblatt, Radioreden, Zeitschriften, u.a. gehören zur Literatur des _____.

B. Ordnen Sie zu!

(05)

i. vanitas mundi	Schriftsteller des ersten Ranges
ii. cogito ergo sum	Ausdruckskunst
iii. scriptor classicus	Nichtigkeit und Verdränglichkeit des Lebens
iv. lart pour lart	ich denke, also bin ich
v. expressio	Kunst für Kunst

P.T.O.

C. Beantworten Sie ZWEI die folgenden Fragen! (16)

1. In welchen Bereichen lassen sich der Absolutismus, die Kirche und die Antike in der Barockzeit vorkommen?
2. Welche literarischen Gattungen wurzelten während der Epoche *Aufklärung*? Welche Eigenschaften der literarischen Strömung sind in ihnen zu finden?
3. Schreiben Sie die wesentlichen Merkmale der Klassik anhand von Ihnen gelesenen Gedichten!
4. Wie beschreibt Rilke die menschliche Existenz in den Gedichten 'Der Panther', 'Das Karussell' und 'Herbst'?

D. Beantworten Sie VIER der folgenden Fragen! (16)

1. Erläutern Sie den *Geniebegriff*!
2. Was ist *Aufklärung* laut Kant?
3. Wie ist die Naturbeschreibung in dem Gedicht *Phantasus* von Arno Holz?
4. Welche zentralen Themen kamen in der Literatur der neuen Sachlichkeit vor?
5. Erklären Sie den Begriff *Poetischer Realismus*!
6. Interpretieren Sie das Gedicht *Tendenz* von Heinrich Heine?

Frage II- Novelle- Aus dem Leben eines Taugenichts [20]

A. Beantworten Sie ZWEI der folgenden Fragen! (12)

1. Schreiben Sie über das Motiv der Lieder in der Novelle!
2. Wie enthüllt sich die Figur des Taugenichts, als die Geschichte steigt?
3. Schreiben Sie eine Charakterisierung von Aurelie!

B. Beantworten Sie EINE der folgenden Fragen! (08)

1. Wie kann man das Motiv der Reise auf der Suche nach Identität des Protagonisten beschreiben?
2. Wie verwendet Eichendorff das Motiv der Natur in seiner Novelle 'Aus dem Leben eines Taugenichts'?
3. Wie ist die Novelle der Epoche der Romantik zuzuordnen?

Frage III- Philosophie [15]

A. Ergänzen Sie ! (Nur 5) (05)

1. Aus _____ (dem Nachdenken, der Unwissenheit, der Entdeckung) kommt das Staunen.
2. Die Grundfrage von Thales Philosophie war: *was ist der* _____ (Ursprung, Grund, Zweck) von allem?
3. Gedanken ohne _____ (Wörter, Inhalte, Sinn) sind leer, Anschauungen ohne Begriffe sind blind, meinte Kant.

4. Arthur Schopenhauer ist das Kind der deutschen_____.
(Impressionismus, Sozialismus, Idealismus)
5. *Der Philosoph mit dem Hammer* so nannte _____ (Kant, Marx, Nietzsche) sich selbst.
6. Heidegger fragt nach dem _____, (Existenz, Sein, Leben) also nach dem, was ist.

B. Beantworten Sie ZWEI der folgenden Fragen !

(04)

1. Was verstehen Sie unter dem Begriff Phänomenologie?
2. Was ist der Unterschied zwischen Rationalismus und Empirismus?
3. Was bedeutet *a priori* bei Immanuel Kant?
4. *Gott ist tot!* – Erläutern Sie diese Aussage laut Friedrich Nietzsche!

C. Beantworten Sie EINE der folgenden Fragen !

(06)

1. Welche Hauptthesen kommen in Immanuel Kants Werk *Kritik der reinen Vernunft* vor?
2. Worum geht es in der Philosophie im Mittelalter?
3. Worum geht es in der Philosophie von Martin Heidegger?

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—2

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3012

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

GUJARATI

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

પ્રશ્ન:- ૧ નીચેના માંથી કોઈ પણ એક વિષય પર નિબંધ લખો.

(૧૬)

- ૧ મારા સ્વપ્ન નું ભારત
- ૨ વિદ્યાર્થી અને શિસ્તપાલન
- ૩ માતૃપ્રેમ
- ૪ પરિશ્રમ એજ પારસમણિ

પ્રશ્ન:- ૨ કોઈ પણ એક પ્રશ્ન નો સવિસ્તાર ઉત્તર લખો.

(૧૬)

- ૧ પન્નાલાલ ગાંધી યુગ નું સંતાન છે. સમજાવો.
- ૨ પન્નાલાલ પટેલ નું જીવન અને કવન આલેખો.

પ્રશ્ન:- ૩ કોઈ પણ એક પ્રશ્ન નો સવિસ્તાર ઉત્તર લખો.

(૧૬)

- ૧ સહૃદયો નો આનંદ એજ કવિ નું સાચું સન્માન નિરંજન ભગત ના શબ્દો માં વર્ણવો.
- ૨ આગમન કાવ્ય માં વર્ણવવા માં આવેલું કવિ નું સર્જન.

P.T.O.

પ્રશ્ન ૪ (અ) ટૂંકનોંધ લખો. (કોઈ પણ એક)

(૦૮)

૧ કિકુ નું પાત્રલેખન કરો.

૨ "વાત વાત માં " એ માનસશાસ્ત્રીય વાર્તા છે.સમજાવો

(બ) ટૂંકનોંધ લખો.(કોઈ પણ એક)

(૦૮)

૧ ગ્રીષ્મ મધ્યાહ્ન માં ગ્રીષ્મ નું વર્ણન.

૨ પારેવા કાવ્ય ના આધારે કવિ નો પક્ષીપ્રેમ.

પ્રશ્ન ૫ (અ) પૂર્વાપર સંબંધ લખો. (એક ગદ્ય એક પદ્ય)

(૦૮)

૧ શું કામ મોઢુ દુખાડે છે?

૨ દાન માં લીધેલું પાછું ના લેવાય.

૩ બહાર ની દુનિયા કાજળ ને પ્રાણ પ્રકાશે પોત.

૪ ઉરોના ઉન્માદે સકલ જનનું મન મલક્યું.

૫ (બ) પત્રલેખન

(૦૮)

આપણા જીવન માં વૃક્ષો નું મહત્વની સમજ આપતો એક પત્ર તમારા મિત્ર ને લખો.

અથવા

અહેવાલ લેખન

'રક્તદાન શિબિર' વિશે આશરે એકસો શબ્દોમાં અહેવાલ લખો.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—2

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3013

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

URDU

General Paper III

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :—(1) Attempt *All* questions.

(2) Figures to the left side indicate full marks.

- [16] ۱۔ ناول نگاری کے فنی لوازم پر اظہار خیال کیجئے۔
یا
ناول کے اقسام کا جائزہ لیجئے۔
- [16] ۲۔ عبدالحلیم شرر کے ادبی زندگی پر اظہار خیال کیجئے۔
یا
فردوس بریں اس ناول پر نقد و تبصرہ کیجئے۔
- [16] ۳۔ اردو ڈرامے کی مختصراً تاریخ بیان کیجئے۔
یا
ڈرامے میں کردار اور مکالمے کی اہمیت سے بحث کیجئے۔
- [16] ۴۔ افسانہ نگاری کے فن پر سیر حاصل گفتگو کیجئے۔

P.T.O.

یا
ترقی پسند تحریک نے اردو افسانے کو نئی منزل سے روشناس کیا۔ بحث کیجئے۔

[16]

۵۔ ذیل میں سے کسی دو پر مختصر نوٹ لکھئے :

(۱) حیات امتیاز علی تاج

(۲) ڈرامے میں تصادم کا عنصر

(۳) انارکلی کا کردار

(۴) اکبر اعظم کا کردار۔

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—2

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3014

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

URDU

Special Paper III

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (1) Attempt *All* questions.

(2) Figures to the left indicate full marks.

نوٹ : تمام سوالات لازمی ہیں۔

(16) سوال نمبر ۱: اردو تنقید کے سفر پر طائرانہ نظر ڈالیے۔

یا

اردو میں اولین نقاد حالی کا مقام متعین کیجیے۔

(16) سوال نمبر ۲: اردو میں تنقید کی تاریخ کا احاطہ کیجیے۔

یا

اردو تنقید کے آغاز و ارتقاء کا جائزہ لیجیے۔

(16) سوال نمبر ۳: سائنٹفک تنقید کی اہمیت کو واضح کیجیے۔

یا

تنقید کے مختلف دبستانوں پر روشنی ڈالیے۔

P.T.O.

سوال نمبر ۴: مومن کی شخصیت کو پیش کرتے ہوئے ان کے کلام پر نوٹ لکھیے۔ (16)

یا
مومن کی غزل گوئی کا مفصل جائزہ لیجیے۔

سوال نمبر ۵: مندرجہ ذیل اشعار میں سے کسی (آٹھ) اشعار کی تشریح بحوالہ متن کیجیے۔ (16)

- ۱۔ ابر بھی کھل جائے ہے دریا بھی گہہ تھم جائے دیدہ پر نم کبھی تو بھی تو دم بھر خشک ہو
- ۲۔ مدت سے نام سنتے تھے مومن کا بارے آج دیکھا بھی ہم نے اس شعرا کے امام کو
- ۳۔ ہم سمجھتے ہیں آزمانے کو عذر کچھ چاہیے ستانے کو
- ۴۔ جسے آپ گنتے آشنا جسے آپ کہتے تھے باوفا میں وہی ہوں مومن مبتلا تمہیں یاد ہو کہ نہ یاد ہو
- ۵۔ سن سن کے نادرستی تری خوب گاڑ دی ہم نے خراب آپ کیا اپنے کام کو
- ۶۔ صبح عشرت ہے وہ نہ شام و وصال ہائے کیا ہو گیا زمانے کو
- ۷۔ روٹھے سو روٹھے ہم سے سنتے نہیں ہو کیوں کر غیروں سے جب لڑے ہو لڑتے ہی من گئے ہو
- ۸۔ پونچھنے سے ہمدرد، دریا ہے کیوں کر خشک ہو سب کے دامن تر ہوں پر کب دیدہ تر خشک ہو
- ۹۔ پسینے کی جگہ آنے لگا خون چھپاؤں کس طرح زخم نہاں کو
- ۱۰۔ وہ جو ہم میں تم میں قرار تھا تمہیں یاد ہو کہ نہ یاد ہو وہی یعنی وعدہ نباہ کا تمہیں یاد ہو کہ نہ یاد ہو

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3015

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

URDU

Special Paper IV

[Essay, Grammar, Prosody and Philology (Linguistic)]

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :—(1) Attempt *All* questions.

(2) Figures to the left side indicate full marks.

[10]

- ۱۔ ذیل میں سے کسی ایک عنوان پر مضمون لکھئے :
- (۱) آزادی نسواں
 - (۲) نسل نو اور منشیات
 - (۳) ماحولیات کا بگڑتا توازن
 - (۴) اف ! یہ فیشن پرستی

[10]

- ۲۔ (الف) ذیل میں سے کسی دو کی وضاحت کیجئے :
- (۱) فعل اور اسکی قسمیں
 - (۲) صفت اور اسکی قسمیں
 - (۳) رموز اوقاف
 - (۴) جملے کی قسمیں

P.T.O.

[8]

(ب) ذیل میں سے کسی چار کی تعریف مع مثال لکھئے :

(۱) مراۃ الطیر

(۲) استعارہ

(۳) مبالغہ

(۴) تجنیس ناقص

(۵) لف و نشر

(۶) تشبیہ

[10]

(ج) ذیل میں سے کسی دو اشعار کی تقطیع کیجئے اور بحر کا نام لکھئے :

(۱) مصیبت میں غیروں کے کام آنے والا

وہ اپنے پرائے کا غم کھانے والا

(۲) ساغر مئے گل رنگ کا بھر کر مجھے دے سا قیا

زہد و ورع جھگڑا ہے کیا عہد جوانی مفت ہے

(۳) مجھے دل کی خطا پر یاس شرمانا نہیں آتا

پرایا جرم میں اپنے نام لکھوانا نہیں آتا

[15]

۳۔ علم اللسان کی تعریف بیان کیجئے اور اس کے مقاصد کو واضح کیجئے۔

یا

اردو میں لسانی شعور کے آغاز اور ارتقاء کا جائزہ لیجئے۔

[15]

۴۔ زبان کی ارادی تشکیل میں عوام اور علماء کا کیا حصہ ہے؟ واضح کیجئے۔

یا
اردو کے بارے میں محمود شیرانی کے نظریے کی وضاحت کیجئے۔

[12]

۵۔ ذیل میں سے کسی ایک عنوان پر ادبی مضمون لکھئے :

(۱) ترقی پسند تحریک

(۲) مومن کی غزل گوئی

(۳) حیات اقبال

(۴) شبلی کا اسلوب

Total No. of Questions—5+5]

[Total No. of Printed Pages—8

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3018

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

HINDI (G-3)

(हिंदी G-3)

(आत्मकथांश काव्यनाटक तथा लेखन)

(2013 PATTERN)

समय : तीन घण्टे

पूर्णांक : 80

पाठ्यपुस्तकें :—(i) सृजन संदर्भ और मैं—संपा. डॉ. पी.व्ही. कोटमे
डॉ. व्ही.एन. भालेराव

(ii) एक कंठ विषपायी—दुष्यंत कुमार

सूचना :—(i) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।

(ii) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्नों के पूर्णांक हैं।

1. (अ) निम्नलिखित में से किसी एक प्रश्न का उत्तर विस्तार से लिखिए : [10]

(i) 'मेरा जीवन' आत्मकथांश में प्रेमचंद ने अपने जीवनानुभव को किस प्रकार

प्रस्तुत किया है?

(ii) दलित पीड़ा के दंश का 'संतप्त' आत्मकथांश के माध्यम से विवेचन

कीजिए।

(आ) निम्नलिखित में से किसी एक प्रश्न का उत्तर विस्तार से लिखिए : [10]

(i) 'एक कंठ विषपायी' काव्य-नाटक की प्रतीकात्मकता को स्पष्ट कीजिए।

(ii) 'एक कंठ विषपायी' काव्य-नाटक की कथावस्तु का विवेचन कीजिए।

P.T.O.

2. (अ) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में लिखिए : [10]

(i) हरिवंशराय बच्चन ने कायस्थ पाठशाला की कौनसी विशेषताएँ बतायी हैं?

(ii) रामसिंह का चरित्र-चित्रण कीजिए।

(iii) 'जो कहा नहीं गया' आत्मकथांश में 'प्रेम' के संदर्भ में कौनसी बातें लेखिका ने अभिव्यक्त की हैं?

(iv) 'गुमशुदा दोस्त की तलाश' आत्मकथांश का सारांश अपने शब्दों में लिखिए।

(आ) निम्नलिखित में से किन्हीं तीन प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में लिखिए : [15]

(i) दक्ष की प्रतिशोध भावना को स्पष्ट कीजिए।

(ii) वीरिणी का चरित्र-चित्रण कीजिए।

(iii) सती यज्ञ में आत्मदहन क्यों करती है?

(iv) 'एक कंठ विषपायी' काव्यनाटक का उद्देश्य लिखिए।

(v) यज्ञ विद्ध्वंस की भयानकता का वर्णन कीजिए।

3. निम्नलिखित में से किन्हीं दो अवतरणों की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए। [10]

(i) "तुम भी बुभुक्षित हो...

मैं भी बुभुक्षित हूँ...

हम सब बुभुक्षित हैं...

ये सारी दुनिया बुभुक्षित है...।"

(ii) “प्राण प्रिया!

तुमको यदि सन्ध्या तक
मिली नहीं चेतनता
यदि तुझसे यह विछोह चिर होगा,
तो मैं सच कहता हूँ
महाकाल का ताण्डव फिर होगा।”

(ii) मित्र अगर होते तुम

मेरी आत्मा यों विद्रोह न करती,
भरी सभा में मेरी प्रिया
निरादृत होती और न मरती।”

(iv) “मैं सब सुनता हूँ.....

मैं सब कुछ सुनता हूँ
सुनता ही रहता हूँ
देख नहीं सकता हूँ
सोच नहीं सकता हूँ
और सोचना मेरा काम नहीं है।”

4. (अ) निम्नलिखित संक्षिप्तियों में से किन्हीं पाँच के हिंदी विस्तारित रूप लिखिए : [10]

(i) A.I.R.

(ii) C.B.I.

(iii) D.K

(iv) F.C.

(v) N.D.C.

(vi) R.B.

(vii) T.D.

(आ) निम्नलिखित में से किसी **एक** विषय पर वृत्तांत लेखन का प्रारूप तैयार कीजिए : [5]

(i) महाविद्यालय में आयोजित 'स्वच्छता अभियान' का समाचारपत्र के लिए वृत्तांत तैयार कीजिए।

(ii) 'मतदान जागृति अभियान' का रेडियो के लिए वृत्तांत लेखन कीजिए।

5. (अ) निम्नलिखित किसी **एक** विषय पर पत्र का प्रारूप तैयार कीजिए : [5]

(i) संजय सरोदे, अवर सचिव, स्वास्थ्य मंत्रालय, भारत सरकार, सभी राज्य सरकारों को 'पोलियो मुक्त भारत अभियान' की कार्यवाही के संदर्भ में परिपत्र लिखते हैं।

(ii) अनिता चौबे, उपसचिव, विधि मंत्रालय, भारत सरकार, श्रीमती सुनीता चव्हाण सहायक को विशेष सहायक के पद पर नियुक्त करने का कार्यालय आदेश जारी करते हैं।

(आ) निम्नलिखित मराठी **अथवा** अंग्रेजी अनुच्छेद का हिंदी में अनुवाद कीजिए : [5]

मानवी जीवनात पुस्तकांचे फार महत्व आहे. अनुभवातून प्राप्त झालेले ज्ञान विसरून जाऊ नये म्हणून मानवाने सर्वप्रथम पुस्तकांचा प्रारंभ केला. पुस्तकांचा इतिहास स्वताच असे दाखवितो की, विकासाच्या प्रारंभीच्या कालात पाने, ताडपत्रे, कांस्यपत्र

इ. साधने ज्ञान-संग्रहास सहाय्यक झाली आहेत. पुस्तके मानवाला आपला अनुभव व्यापक करण्यास मदत करतात. तसेच आपल्या पूर्वजांच्या सर्व कृत्यांना जिवंत ठेवण्याची जबाबदारी पार पाडतात. आजच्या युगात पुस्तकांमुळेच प्राचीन काळातील वीर, धर्मगुरु, संत, नाटककार, कवी इत्यादींचा आपणांस परिचय होतो.

अथवा

Books are of great importance in human life. At first man produced a book so that he might not forget the knowledge achieved through experience. In the earliest period of development leaves, palm leaves and bronze plates have been the means of collection of knowledge and this is born out by the history of books itself. Books help man widen his experiences and they also carry out the responsibility of preserving all kinds of activities of his forefathers in the present age. We get the knowledge of ancient heroes, religious saints poet etc. with the help of these books.

प्रयोजनमूलक हिंदी

समय : तीन घण्टे

पूर्णांक : 80

सूचना :— (i) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।

(ii) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्नों के पूर्णांक हैं।

1. निम्नलिखित में से किसी एक विषय पर समाचार का नमूना तैयार कीजिए : [8]
 - (1) “हिंदी राष्ट्रीय संगोष्ठी का उद्घाटन समारोह” विषय पर आकाशवाणी के लिए समाचार।
 - (2) अपने महाविद्यालय में सम्पन्न ‘अन्तर्राष्ट्रीय महिला दिन’ के अवसर पर दिए गए महिला रत्नों की जानकारी देते हुए दूरदर्शन के लिए समाचार।
2. निम्नलिखित में से किन्हीं दो पत्रों के प्रारूप तैयार कीजिए : [16]
 - (i) गृह मंत्रालय, भारत सरकार के अवर सचिव द्वारा मुख्य सचिव, महाराष्ट्र राज्य को “नवरात्र उत्सव” के दौरान महिलाओं की सुरक्षा हेतु सरकारी पत्र भेजा जाता है।
 - (ii) विश्वविद्यालय अनुदान आयोग, दिल्ली के अवर सचिव द्वारा शिक्षा मंत्रालय, बेंगलूरु के उपसचिव पद पर डॉ. सत्यमूर्ति की नियुक्ति के संदर्भ में कार्यालयीन आदेश जारी किया जाता है।
 - (iii) महानगर पालिका धुळे, की ओर से सरकारी अस्पताल में औषधि-दुकान हेतु निविदा मंगाई जाती है। प्रारूप बनाइए।
 - (iv) सुमित/सुमिता जैन कोल्हापुर से अशोका यूनिवर्सल महाविद्यालय के प्राचार्य के नाम बी.एड महाविद्यालय में हिंदी अध्यापक पद के लिए आवेदन करता है/करती है।

3. (अ) निम्नलिखित में से किन्हीं दस अंग्रेजी संक्षिप्तियों के हिंदी पूर्ण रूप लिखिए : [10]

- (1) AFMS
- (2) BARC
- (3) CCI
- (4) DAH
- (5) DE
- (6) FCI
- (7) LICI
- (8) MIB
- (9) OLC
- (10) UNO
- (11) ZSI
- (12) NSC
- (13) CVC
- (14) PRC

(आ) निम्नलिखित में से किसी एक परिच्छेद का हिंदी अनुवाद कीजिए : [6]

- (i) वैज्ञानिक संशोधने चांगले किंवा वाईट नसतात. त्याचा वापर आपण चांगल्या कामासाठी करावा की वाईट कामासाठी यावर ते अवलंबून असते. एक विमान बॉम्ब टाकून जीव घेऊ शकतो किंवा रोगी आणि जखमी लोकांसाठी औषध पोहोचवून त्यांचे जीव वाचवू शकतो, माणसाचा मेंदूच स्वतःला स्वर्ग किंवा नरक, नरक किंवा स्वर्ग बनवू शकतो. आदिमानव इव्हला ज्ञानरूपी वृक्षाचे निषिद्ध फळ चाखल्यामुळे स्वर्गास मुकावे लागले. मानवतेने विज्ञानाचे निषिद्ध फळ चाखले. त्यामुळे वस्तुंच्या भविष्य काळतील स्वरूपाची ती वाट बघत आहे.

(ii) “We often hear poeple say that most human beings have not yet evolved or grown up enough to stick to truth or non-violence. That is very true. Somebody has described the people of our time as possessing the powers of gods and the minds of school-children. Which only shows how grownups will put on airs ? A Russian peasant put the same idea much better when he told the writer, Maxim Gorki : You can fly in the air like birds and swim in the sea like fish, but you don’t know how to walk upon the earth like men.”

4. निम्नलिखित में से किन्हीं **चार** प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में लिखिए : [20]

- (1) खड़ी बोली का अर्थ एवं क्षेत्रों की जानकारी दीजिए।
- (2) मानक भाषा के स्वरूप को स्पष्ट कीजिए।
- (3) अधिसूचना किसे कहते हैं। उदाहरण सहित समझाइए।
- (4) दूरदर्शन की भाषा स्पष्ट कीजिए।
- (5) साइबर शिक्षा का उद्देश्य स्पष्ट कीजिए।
- (6) ई-फैक्स, वेबसाइट किस प्रकार बनाए जाते हैं?

5. निम्नलिखित में से किन्हीं **चार** विषयों पर टिप्पणियाँ लिखिए : [20]

- (1) प्रतिवेदन का अर्थ।
- (2) पृष्ठ सज्जा का कला पक्ष।
- (3) सम्पर्क भाषा का अर्थ और उसके कार्य क्षेत्र।
- (4) कार्यालयीन आदेश।
- (5) प्रेस विज्ञप्ति और निविदा का अर्थ।
- (6) तकनीकी अनुवाद का महत्व।

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3019

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

HINDI SPECIAL 3

हिंदी : विशेष-3

हिंदी साहित्य का इतिहास

(आदिकाल से आधुनिककाल तक)

(2013 PATTERN)

समय : तीन घंटे

पूर्णांक : 80

सूचना :— (i) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।

(ii) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्नों के पूर्णांक हैं।

1. आदिकाल की परिस्थितियाँ स्पष्ट कीजिए।

[14]

अथवा

निम्नलिखित में से किन्हीं दो पर टिप्पणियाँ लिखिए :

- (1) रीतिकाल की सामाजिक पृष्ठभूमि
- (2) रीतिकाल का नामकरण
- (3) बिहारी
- (4) रामचंद्रिका

2. कृष्ण भक्ति काव्य की विशेषताएँ स्पष्ट कीजिए।

[14]

अथवा

निम्नलिखित में से किन्हीं दो पर टिप्पणियाँ लिखिए :

- (1) भक्तिकाल की राजनीतिक पृष्ठभूमि
- (2) जायसी
- (3) तुलसीदास
- (4) रहीम

P.T.O.

3. प्रयोगवादी काव्यधारा की प्रमुख विशेषताएँ लिखिए। [14]

अथवा

निम्नलिखित में से किन्हीं दो पर टिप्पणियाँ लिखिए :

- (1) महादेवी वर्मा
- (2) नरेश मेहता
- (3) अज्ञेय
- (4) उर्वशी

4. हिंदी कहानी विधा का विकासक्रम स्पष्ट कीजिए। [14]

अथवा

निम्नलिखित में से किन्हीं दो पर टिप्पणियाँ लिखिए :

- (1) प्रेमचंद
- (2) यशपाल
- (3) मैला आँचल
- (4) पहला सूरज

5. (अ) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं दस प्रश्नों के उत्तर एक-एक वाक्य में लिखिए : [10]

- (1) 'उर्वशी' किसकी रचना है ?
- (2) 'साकेत' के रचनाकार का नाम लिखिए।
- (3) 'आधुनिक मीराँ' किसे कहा जाता है ?
- (4) 'कामायनी' के रचयिता कौन हैं ?
- (5) प्रगतिवादी काव्यधारा पर कौनसी विचारधारा का प्रभाव है ?
- (6) महादेवी वर्मा के किसी काव्य-संग्रह का नाम लिखिए।
- (7) 'स्कंदगुप्त' किसका नाटक है ?
- (8) 'आषाढ़ का एक दिन' के रचनाकार कौन हैं ?
- (9) 'कफन' किसकी कहानी है ?
- (10) 'तमस' किस विधा की रचना है ?
- (11) 'झूठा-सच' किसकी रचना है ?
- (12) 'गोदान' की नायिका का नाम लिखिए।

(आ) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं सात प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में लिखिए : [14]

- (1) छायावादी काव्यधारा की दो विशेषताएँ लिखिए।
- (2) द्विवेदीयुगीन प्रमुख कवियों के नाम लिखिए।
- (3) केदारनाथ सिंह के काव्यसंग्रह के नाम लिखिए।
- (4) कामायनी के पात्रों के नाम लिखिए।
- (5) प्रगतिवादी काव्यधारा की दो विशेषताएँ लिखिए।
- (6) श्रीलाल शुक्ल के किन्हीं दो उपन्यासों के नाम लिखिए।
- (7) वृंदावनलाल वर्मा के किन्हीं दो ऐतिहासिक उपन्यासों के नाम बताइए।
- (8) जैनेन्द्रकुमार के दो उपन्यासों के नाम बताइए।
- (9) आँचलिक उपन्यास किसे कहा जाता है ?
- (10) महावीर प्रसाद द्विवेदी के प्रसिद्ध निबंध संग्रह कौनसे हैं ?

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—2

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3020

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

हिंदी : विशेष-4

(Hindi Special-4)

काव्यशास्त्र

(2013 PATTERN)

वेळ : तीन घंटे

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।

(ii) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं।

1. निम्नलिखित में से किन्हीं दस प्रश्नों के उत्तर एक-एक वाक्य में लिखिए : [10]

- (1) रेखाचित्र की एक विशेषता लिखिए।
- (2) दूरदर्शन नाटक का माध्यम कौनसा है ?
- (3) उपन्यास किसे कहते हैं ?
- (4) कहानी की एक परिभाषा लिखिए।
- (5) शृंगार रस का स्थायी भाव बताइए।
- (6) गीतिनाट्य की एक विशेषता लिखिए।
- (7) एकांकी किसे कहते हैं ?
- (8) भरतमुनि का रस-सूत्र बताइए।
- (9) निबंध की एक परिभाषा लिखिए।
- (10) आलोचक का कोई एक गुण बताइए।
- (11) छंद के भेद लिखिए।
- (12) आलोचना का एक उद्देश्य बताइए।

2. निम्नलिखित में से किन्हीं दस प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में लिखिए : [20]

- (1) आचार्य. भामह द्वारा दी गयी काव्य की परिभाषा लिखिए।
- (2) काव्य के तीन हेतु (कारण) बताइए।
- (3) अभिधा शब्दशक्ति किसे कहते हैं ? सोदाहरण स्पष्ट कीजिए।

P.T.O.

- (4) हिंदी विद्वानों द्वारा की गयी काव्य की **एक** परिभाषा लिखिए।
- (5) प्रबंध काव्य के **दो** भेद लिखिए।
- (6) गद्य साहित्य के भेद बताइए।
- (7) रेखाचित्र की परिभाषा लिखिए।
- (8) उपन्यास के संवादों के गुण बताइए।
- (9) निबंध के **दो** तत्त्व लिखिए।
- (10) मात्रिक छंद किसे कहते हैं ?
- (11) एकांकी के **दो** तत्त्व लिखिए।
- (12) आलोचना के लिए प्रयुक्त समानार्थी शब्द लिखिए। [10]

3. निम्नलिखित में से किन्हीं **दो** छंदों के लक्षण सोदाहरण स्पष्ट कीजिए : [10]
- (1) दोहा
 - (2) बरवै
 - (3) सवैया
 - (4) कवित्त।

4. निम्नलिखित में से किन्हीं **चार** प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में लिखिए : [20]
- (1) काव्य में प्रतिभा का महत्त्व स्पष्ट कीजिए।
 - (2) खण्डकाव्य के तत्त्वों पर प्रकाश डालिए।
 - (3) काव्य में अलंकार का महत्त्व स्पष्ट कीजिए।
 - (4) आलोचना का स्वरूप विशद कीजिए।
 - (5) दूरदर्शन नाटक का सामान्य परिचय दीजिए।
 - (6) निबंध का स्वरूप स्पष्ट कीजिए।

5. निम्नलिखित में से किन्हीं **दो** प्रश्नों के उत्तर विस्तार से लिखिए : [20]
- (1) शब्दशक्तियों का सामान्य परिचय दीजिए।
 - (2) उपन्यास के तत्त्वों की विस्तार से चर्चा कीजिए।
 - (3) रस की परिभाषा लिखकर रस के अंगों का परिचय दीजिए।
 - (4) नाटक की परिभाषा देते हुए उसके तत्त्वों पर चर्चा कीजिए।

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3021

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

(For External)

PERSIAN

General Paper III

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

Text Books: (1) Rahbar-e-Nazad-e- Nav by Kazim Zadeh.

(2) Payam-e-Mashrique by Dr. Mohd. Iqbal.

N.B. :—(1) Attempt *All* questions.

(2) Figures to the right side indicate full marks.

1. Describe Kazim Zadeh as a great prose writer of his age. [16]

Or

Describe the distinctive features of the prose of Kazim Zadeh.

2. Discuss the socio-moral importance of Rahbar-e-Nazad-e-Nav. [16]

Or

Discuss the importance of themes of text of Rahbar-e-Nazad-e-Nav under your study.

3. What are the salient features of the poetic art of Dr. Iqbal. [16]

Or

Comment on the style of Dr. Mohd. Iqbal.

P.T.O.

4. (A) Reproduce in your own Persian any *one* of the following : [8]

(۱) حیات جاوید

(۲) گل نخستین

(۳) بوئے گل

(B) Write any *two* of the following poetic forms : [8]

(۱) نظم

(۲) غزل

(۳) مثنوی

(۴) مرثیه

5. (A) Translate any *two* of the following passages into English or Urdu or

Marathi :

[8]

(۱) صاحب هر مقام می خواهید باشید، هرکاری را که پیش گرفته اید بھر قیمت که تمام می شود از دست ندهید و تا آخرین مرحله بکوشید و درعین نومیدی باز امیدوار بمانید و درمیان شکستها و سختیها باز از کوشش دست نکشید، آن وقت خواهید دید که قوه استقامت شما تمام آنموانع را از میان خواهد برداشت و شمارا بساحل امید و کامیابی خواهد رسانید۔

(۲) بلی رشته عالم از تار و پود محبت و عشق یافته شده است و بدون این قوه جاذبه زندگی امکان ندارد زیرا آن وقت کاینات از نم می پاشید و پراکنده می شد و جهان موجود بگرداب عدم فرو میرفت۔

آیا این حالت محبت و عشق که عبارت از جذب کردن اشیاء موافق ولذت بخش است در بدن ما چگونه تاثیر میکند۔

(۳) ای فرزند آدم، من عاشق تو هستم ولیکن بر تو پوشیده است پس تو نیز عاشق من باش! بلی روح ازلی میخواهد در آئینه دل تو تجلی کند و در آں آئینه جمال خدائی خود را تماشا نماید تو آئینه را صاف پاک کن تا جلوه محبوب در آں ظهور کند و عشق خود را بر تو اعلام نماید۔

(B) Explain in Persian or translate and explain in English or Urdu or Marathi any *four* of the following couplets : [18]

- (۱) بہ آ بگو نگرَم خولیش را نظاره کنم
باین بہانہ مگر روئے دیگرے ہنم
- (۲) چون بمیرم از غبارِ من چراغِ لالہ ساز
تازہ کن داغِ مرا، سوزانِ بصرِ اے مرا
- (۳) حورے بکنج گلشنِ جنت تپید و گفت
مارا کسے ز آن سوئے مگر دونِ خبرِ نداد
- (۴) بخود خزیدہ و محکم چو کو ہسار ان زی
چو خس مزی کہ ہوا تیز و شعلہ بیباک است
- (۵) چو با من یار بودی، نور بودی
بریدی از من و نور تو نار است
- (۶) امان از فتنہ صیاد خواہم
دلے ز اندیشہ با آزاد خواہم

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3022

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

SANSKRIT (संस्कृत)

General Paper III

(2013 PATTERN)

Texts :— (i) वेणीसंहारम्।
(ii) भामिनीविलासः।

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

1. (A) Translate into English *or* Marathi (any two) : [10]

इंग्रजीत किंवा मराठीत भाषांतर करा (कोणत्याही दोन) :

(i) सूत्रधारः — सत्पक्षा मधुरगिरः प्रसाधिताशा महोद्धतारम्भाः।

निपतन्ति धार्तराष्ट्राः कालवशान्येदिनीपृष्ठे॥

पारिपार्श्विकः — (ससंभ्रमम्) भाव, शान्तं पापम्। प्रतिहत्तममङ्गलम्।

सूत्रधारः — (सवैलक्ष्यस्मितम्) मारिब, शरत्समयवर्णनाशंसया

हंसा धार्तराष्ट्रा इति व्यपदिश्यन्ते

(ii) भीमसेनः — आः दुरात्मन् वृथामङ्गलपाठक शैलूषापतद !

सहदेवः — (सानुनयम्) आर्य, मर्षय मर्षय। अनुमतमेव नो

भरतपुत्रस्यास्य वचनम्। पश्य निर्वाणवैरदहना इति यथार्थमेव।

सभृत्याः कुरवः क्षतजालङ्कृतवसुन्धराः क्षतशिराश्च

स्वर्गस्या भवन्ति ब्रवीति।

P.T.O.

- (iii) भानुमती — सखि, स्मृतम्। अध किल प्रमदवन आसीनया मयाग्रत
एव केनाप्यतिशयितदिव्यरूपेण नकुळेनाहिशतं व्यापादितम्।
उभे — (अवधार्य आत्मगतम्) शान्तं पापम्। प्रतिहतममङ्गलम्।
(प्रकाशम्) ततस्ततः।
भानुमती — अतिसंतापोद्विग्नहृदयया विस्मृतं मया।

(B) Explain with reference to the context (any two) : [10]

ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा (कोणत्याही दोन) :

- (1) दैवायत्तं कुले जन्म मदायत्तं तु पौरुषम्।
- (2) सर्वथा पाण्डवपक्षपातिनो देवाः।
- (3) दीव्यताक्षैस्तदानेन नूनं तदपि हारितम्।

2. (A) Critically appreciate the first act of Venīsamhāram. [10]

‘वेणीसंहारम्’ या नाटकातील पहिल्या अंकाचे विवेचक रसग्रहण करा.

Or

(किंवा)

(i) Character sketch of भीम.

भीमाची व्यक्तिरेखां

(ii) विष्कम्भकः।

(B) उचितं पर्यायं चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत (कान्यपि पञ्च) : [10]

उचित पर्याय निवडून रिक्त जागा भरा (कोणत्याही पाच) :

(सदाचारः, काकतालीयं, कालानुरूपं, संशयः, गुरवः, भगवता, आशा)

- (1) फलन्ति तेभ्यः प्राज्ञा न बिभ्यति।
- (2) अनुल्लङ्घनीयः ।
- (3) प्रतिविधातव्यम्।
- (4) वन्द्याः खलु ।
- (5) भवति तनय सत्यं साहसेषु।
- (6) को हि नाम संदिष्टं विकल्पयति।
- (7) बळवती राजन्।

3. (A) Translate into English *or* Marathi (any *two*) : [10]

इंग्रजीत किंवा मराठीत भाषांतर करा (कोणतेही दोन) :

(1) दिगन्ते श्रूयन्ते मदमलिनगण्डाः करटिनः

करिण्यः कारुण्यास्पदमसमशीलाः खलु मृगाः।

इदानीं लोकेऽस्मिन्ननुपमाशिखानां पुनरयं

नखानां पाण्डित्यं प्रकटयतु कस्मिन्मृगपतिः॥

(2) आपेदिरेऽम्बरपथं परितः पतङ्गा

भृङ्गा रसालमुकुलानि समाश्रयन्ति।

सङ्कोचमञ्चसि सरस्त्वयि दीनदीनो

मीनो नु हन्त कतमां गतिमभ्युपैतु॥

(3) रे रे मनो मम मनोभवशासनस्य

पादाम्बुजद्वयमनारतमामनन्तम्।

किं मां निपातयसि संसृतिगर्तमध्ये

नैतावता तव गमिष्यति पुत्रशोकः॥

(B) Explain with reference to the context (any *two*) : [10]

संदर्भासह स्पष्टीकरण करा (कोणत्याही दोहोंचे) :

(1) निखिलरसायनमहितो गब्धेनोग्रेण लशुन इव।

(2) द्विजोर्नसे हंसे यदि रतिरतीवोन्नतिरियम्।

(3) सर्वं प्रामादिकमिह भव भ्रान्तिभाजां नराणाम्।

4. (A) Write an essay on शान्तविकास. [10]

शान्तविकासावर निबंध लिहा.

Or

(किंवा)

Write notes on :

विवेचक परिच्छेद लिहा :

(1) हंसान्योक्ति

(2) सिंहान्योक्ति.

(B) उचितं पर्यायं चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत (कान्यपि पञ्च) : [10]

उचित पर्याय निवडून रिक्तस्थाना जागा भरा (कोणत्याही पाच) :

(जाह्नवी, कृष्ण, नन्दकुमार, हालाहलं, गुरवे, रसालः, गन्धवाह)

(1) अस्ति मम शिरसि सततं प्रभुः परमः।

(2) सुखं शयीथा निकटे जागर्ति जननी।

(3) इति अक्षरयोः अयं मधुरिमोद्गारः।

(4) खलु पिपासति कौतुकेन।

(5) नमोऽस्तु।

(6) यावन्मिलदलिमालः कोऽपि समुल्लसति।

(7) परिमलमयमन्यो बान्धवो।

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3023

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

SANSKRIT

(Special Paper III)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

- Texts :—** (i) लघुसिद्धान्तकौमुदी (संज्ञा, संधि, विभक्त्यर्थ)
(ii) वैदिक वाङ्मयाचा इतिहास (History of Vedic Literature)
(iii) संस्कृत निबंध (Sanskrit Composition)

- सूचना :—** (i) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

- N.B. :—** (i) All questions are compulsory.
(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. (A) पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे स्पष्टीकरण करा : [10]

Explain any *two* of the following :

- (i) वृद्धिरेचि।
(ii) हशि च।
(iii) स्वतन्त्रः कर्ता।

- (B) पुढीलपैकी कोणत्याही दोन संज्ञा स्पष्ट करा : [5]

Explain any *two* terms of the following :

- (i) संहिता।
(ii) अपादानम्।
(iii) प्रगृह्यः।

P.T.O.

2. (A) पुढीलपैकी कोणत्याही चारांचा संबंधित सूत्रे व वार्तिके उद्धृत करून संधिविग्रह करा : [10]

Split any *four* of the following by quoting relevant rules :

- (i) सप्तर्षयः।
- (ii) दैत्यारिः।
- (iii) सुरेशः।
- (iv) गङ्गौघः।
- (v) भानूदयः।
- (vi) मद्ध्वरिः।

- (B) उचितानि युग्मानि विचिनुत (कान्यपि पञ्च) : [10]

Select the *correct* pair (any *five*) :

(i) प्रत्याहारः	(a) कर्तृकरणयोस्तृतीया।
(ii) तण्डुलान् ओदनं पचति	(b) अपादाने पञ्चमी।
(iii) अभिहिते कर्मणि	(c) चतुर्थी सम्प्रदाने।
(iv) लक्ष्म्या सेवितः	(d) आदिरत्येन संहता।
(v) वृक्षात् पर्णं पतति	(e) षष्ठी।
(vi) अनभिहिते चतुर्थी	(f) प्रथमा स्यात्।
(vii) सम्बन्धे	(g) अकथितं च।

3. अथर्ववेदाची वेगवेगळी नावे सांगून ती त्याच्या स्वरूपावर कसा प्रकाश टाकतात. [15]

Write down different names of the अथर्ववेद and explain how they throw light on its nature.

किंवा/Or

कल्प आणि शिक्षा या वेदांगांवर निबंध लिहा.

Write an essay on कल्प and शिक्षा वेदांग.

4. (A) पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक परिच्छेद लिहा : [10]

Write critical paragraph on any *two* of the following :

(i) ऋग्वेदातील संवादसूक्ते.

Dialogue hymns in the ऋग्वेद.

(ii) ऋग्वेदातील अग्निदेवता.

अग्नि as a deity in the Rgveda.

(iii) धर्मसूत्राणि।

(B) उचितानि युग्मानि विचिनुत (कान्यपि पञ्च) : [10]

Select the *correct* pair (any *five*) :

(i) महीदासः

(a) अथर्ववेदः

(ii) सम्भूतिः

(b) ऐतरेय ब्राह्मणम्

(iii) भैषज्यकर्माणि

(c) ईशावास्योपनिषद्

(iv) गृत्समदः

(d) सामवेदः

(v) ऊह्यगानम्

(e) ऋग्वेदः

(vi) कात्यायनः

(f) छन्दस्सूत्राणि

(vii) पिङ्गलः

(g) सर्वानुक्रमणी.

5. पुढीलपैकी कोणत्याही एकावर संस्कृतात निबंध लिहा : [10]

Write an essay in Sanskrit on any *one* of the following :

(i) व्यायामस्य महत्त्वम्।

(ii) देशाटनस्य महत्त्वम्।

(iii) परोपकाराय सतां विभूतयः।

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3024

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2017

SANSKRIT (संस्कृत)

Special Paper IV

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

Texts :— (i) आत्मानात्मविवेकः (Ātmānātmavivekah).
(ii) तर्कसंग्रहः (Tarkasaṁgrahah).

1. (A) Explain with reference to the context any *two* of the following : [10]

खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे संदर्भासह स्पष्टीकरण करा :

- (i) प्रकरणप्रतिपाद्यस्य तत्र तत्र प्रशंसनम् अर्थवादः।
- (ii) श्रद्धा नाम गुरुत्वेदान्तवाक्येषु अतीव विश्वासः।
- (iii) शरीरं सुखदुःखानां भोगायतनमुच्यते।

(B) Write critical notes on any *two* of the following : [10]

खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक टिपा लिहा :

- (i) तापत्रयम्
- (ii) उपप्राणाः
- (iii) श्रवणम्
- (iv) विज्ञानमयकोषः।

P.T.O.

2. (A) Explain symbols of तात्पर्यनिर्णय. [10]
तात्पर्यनिर्णयाची लिंगे स्पष्ट करा.

Or

(किंवा)

Explain fully the साधनचतुष्टय.

साधनचतुष्टय सविस्तर स्पष्ट करा.

- (B) रिक्तस्थानानि पूरयत (कान्यपि पञ्च) : [10]
रिकाभ्या जागा भरा (कोणत्याही पाच) :
(i) अभिमानोऽपि कस्मात् भवति ? ।
(ii) अविवेकः कस्मात् भवति ? ।
(iii) दुःखं जायते।
(iv) नाम आन्तरिद्रियनिग्रहः।
(v) प्रकरणप्रतिवाद्यार्थ साधने तत्र युक्तिरूपपतिः।
(vi) उपरतिर्नाम कर्मणां विधिना परित्यागः।
(vii) नाम मोक्षे अतितीव्रच्छादत्वम्।

3. (A) Explain with reference to the context any *two* of the following : [10]

खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंचे संदर्भासह स्पष्टीकरण करा :

- (i) तत्र गन्धवती पृथिवी।
(ii) स द्विविधः जीवात्मा परमात्माच।
(iii) घ्राणग्राथो गुणोगन्धः।

- (B) Write critical notes on any *two* of the following : [10]

खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक टीपा लिहा :

- (i) गुणाः
(ii) कर्मणि
(iii) परार्थानुमानम्
(iv) त्रिविधलिङ्गम्

4. (A) Explain अनुमानप्रमाण. [10]
अनुमानप्रमाण स्पष्ट करा.

Or
(किंवा)

Explain उपमिति.

‘उपमिति’ स्पष्ट करा.

- (B) रिक्तस्थानानि पूरयत (कान्यपि पञ्च) : [10]
रिकाभ्या जागा भरा (कोणत्याही पाच) :
(i) वाक्यं द्विविधं लौकिकं च।
(ii) व्याप्यारोपेण व्यापकारोपः ।
(iii) संस्कारः ।
(iv) वेगो स्थितिस्थापकश्चेति।
(v) सर्वेषामनुकूलतया वेदनीयम्।
(vi) क्रोधो ।
(vii) विहितकर्मजन्योः ।

Total No. of Questions—4+4]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3026

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2018
PALI
General Paper III
(Udāna and Cariyāpīṭaka)
(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

PART A – Udāna

Q.1 Translate into English or Marathi. (Any Two)

इंग्रजी किंवा मराठीत भाषांतर करा. (कोणतेही दोन)

12

- 1) “तस्मातिह ते, बाहिय, एवं सिक्खितब्बं – ‘दिट्ठे दिट्ठमत्तं भविस्सति, सुते सुतमत्तं भविस्सति, मुते मुतमत्तं भविस्सति, विज्जाते विज्जातमत्तं भविस्सती’ति। एवञ्च ते, बाहिय, सिक्खितब्बं। यतो खो ते, बाहिय, दिट्ठे दिट्ठमत्तं भविस्सति, सुते सुतमत्तं भविस्सति, मुते मुतमत्तं भविस्सति, विज्जाते विज्जातमत्तं भविस्सति, ततो त्वं, बाहिय, न तेन; यतो त्वं, बाहिय, न तेन ततो त्वं, बाहिय, न तत्थ; यतो त्वं, बाहिय, न तत्थ, ततो त्वं, बाहिय, नेविध न हुरं न उभयमन्तरेन। एसेवन्तो दुक्खस्सा”ति। अथ खो बाहियस्स दारुचीरियस्स भगवतो इमाय संखित्ताय धम्मदेसनाय तावदेव अनुपादाय आसवेहि चित्तं विमुच्चि।
- 2) अथ खो सम्बहुला भिक्खू येन भगवा तेनुपसङ्कमिंसु; उपसङ्कमित्वा भगवन्तं अभिवादेत्वा एकमन्तं निसीदिसु। एकमन्तं निसिन्ना खो ते भिक्खू भगवन्तं एतदवोचुं – “एतरहि, भन्ते, भगवा सक्कतो गरुकतो मानितो पूजितो अपचितो, लाभी चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानपच्चयभेसज्जपरिक्खारानं। भिक्खुसङ्घोपि सक्कतो गरुकतो मानितो पूजितो अपचितो, लाभी चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानपच्चयभेसज्जपरिक्खारानं। अज्जतित्थिया पन परिब्बाजका असक्कता अगरुकता अमानिता अपूजिता अनपचिता, न लांभिनो चीवरपिण्डपातसेनासनगिलानपच्चयभेसज्जपरिक्खारानं।
- 3) “एवमावुसो”ति खो सो भिक्खु आयस्मतो आनन्दस्स पटिस्सुत्वा सेय्यथापि नाम बलवा पुरिसो समिज्जितं वा बाहं पसारेय्य, पसारितं वा बाहं समिज्जेय्य, एवमेव महावने कूटागारसालायं अन्तरहितो वग्गुमुदाय नदिया तीरे तेसं भिक्खून् पुरतो पातुरहोसि। अथ खो सो भिक्खु वग्गुमुदातीरिये भिक्खू एतदवोच “सत्था आयस्मन्ते आमन्तेति, सत्था आयस्मन्तानं दस्सनकामो”ति। “एवमावुसो”ति खो ते भिक्खू तस्स भिक्खुनो पटिस्सुत्वा सेनासनं संसामेत्वा पत्तचीवरमादाय सेय्यथापि नाम बलवा पुरिसो समिज्जितं वा बाहं पसारेय्य, पसारितं वा बाहं समिज्जेय्य, एवमेव वग्गुमुदाय नदिया तीरे अन्तरहिता महावने कूटागारसालायं भगवतो सम्मुखे पातुरहेसुं।

P.T.O.

Q.2 Explain with reference to context (Any Two)

संदर्भासहीत स्पष्टीकरण करा. (कोणतेही दोन)

08

- 1) अनञ्जपोसिमञ्जातं, दन्तं सारे पतिद्धितं। खीणासवं वन्तदोसं, तमहं ब्रूमि ब्राह्मण न्ति ॥
- 2) सुखिनो वत ये अकिञ्चना, वेदगुनो हि जना अकिञ्चना। सकिञ्चनं पस्स विहञ्जमानं, जनो जनस्मिं पटिबन्धचित्तो ॥
- 3) पिण्डपातिकस्स भिक्खुनो, अत्तभरस्स अनञ्जपोसिनो। देवा पिहयन्ति तादिनो, नो चे सदसिलोकनिस्सितो ति ॥
- 4) सब्बसो तण्हानं खया, असेसविरागनिरोधो निब्बानं। तस्स निब्बुतस्स भिक्खुनो, अनुपादा पुनब्भवो न होति ॥

Q.3 Answer any one of the following question.

12

खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर लिहा.

- 1) Explain in detail about structure and style of Udana?

उदानातील शैली व विषयवस्तू बदल सविस्तर लिहा.

Or/ किंवा

- 2) Write a detailed essay on Nandasutta?

नन्दसुत्त या विषयावर सविस्तर निबंध लिहा.

Q.4 Write short notes (any two)

08

संक्षिप्त टीपा लिहा (कोणत्याही दोन)

- 1) सिप्पसुत्त
- 2) ततियबोधिसुत्त
- 3) उपासकसुत्त
- 4) पिलिन्दवच्छसुत्त

PART- B Cariyāpitaka

Q.1 Translate into English or Marathi. (Any Two)

12

इंग्रजी किंवा मराठीत भाषांतर करा. (कोणतेही दोन)

- 1) अन्वद्धमासे पन्नरसे, पुण्णमासे उपोसथे।

पच्चयं नागमारुह्य, दानं दातुं उपागमिं ॥

कलिङ्गरद्विसया , ब्राह्मणा उपगच्छु मं।
अयाचुं मं हत्थिनागं, धञ्जं मङ्गलसम्मत्तं॥
अवुट्ठिको जनपदो, दुब्बिक्खो छातको महा।
ददाहि पवरं नागं, सब्बसेतं गजुत्तमं॥

- 2) किञ्छा लद्धं पियं पुत्तं, अभिजातं जुतिन्धरं।
सेतच्छत्तं धारयित्वान, सयने पोसेति मं पिता॥
निदायमानो सयनवरे, पबुज्झित्वानहं तदा।
अद्दसं पण्डरं छत्तं, येनाहं निरयं गतो॥
सह दिट्ठस्स मे छत्तं, तासो उप्पज्जि भेरवो।
विनिच्छयं समापन्नो, 'कथाहं इमं मुञ्चिस्सं'॥

- 3) तस्स तं वचनं सुत्वा, भीतो तसितवेधितो।
ऊरुक्खम्भो अहु तस्स, दिस्वान पोरिसादकं॥
मिगवं गहेत्वा मुञ्चस्सु, कत्वा आगमनं पुन।
ब्राह्मणस्स धनं दत्वा, पिता आमन्तयी मम॥
रज्जं पुत्त पटिपज्ज, मा पमज्जि पुरं इदं।
कतं मे पोरिसादेन, मम आगमनं पुन॥

Q.2 Explain with reference to context (Any Two)

08

संदर्भासहीत स्पष्टीकरण करा. (कोणतेही दोन)

- 1) यदि मासम्पि द्वेमासं, दक्खिण्यं वरं लभे। अकम्पितो अनोलीनो, ददेय्यं दानमुत्तमं॥
- 2) न तस्स दानं ददमानो, यसं लाभञ्च पत्थयिं। सब्बज्जुतं पत्थयानो, तानि कम्मानी आचरि न्ति॥
- 3) थलं करेय्यमुदकं, उदकम्पि थलं करे। यदिहं तस्स पकुप्पेय्यं, खणेन छारिकं करे॥
- 4) एवाहं चिन्तयित्वान, विरवन्ते महाजने। नागोव बन्धनं छेत्वा, पाविसिं काननं वनं॥

Q.3 Answer any one of the following question.

12

खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर लिहा.

1) Explain in detail about structure and style of Yudhañjayavagga?

युधञ्जयवग्गातील शैली व विषयवस्तू बदल सविस्तर लिहा.

Or/ किंवा

2) Write in detail the information about Sasapaṇḍitacariya?

ससपण्डितचरियेचे सविस्तर स्पष्टीकरण करा.

Q.4 Write short notes (any two)

08

संक्षिप्त टीपा लिहा (कोणत्याही दोन)

- 1) महासुदस्सनचरिया
- 2) निमिराजचरिया
- 3) युधञ्जयचरिया
- 4) मातुपोसकचरिया

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—5

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3027

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

ARABIC

General Paper III

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

1. Translate into English *or* Urdu *or* Marathi any *two* of the following passages : [16]

(الف) ”الْنَحْلَةُ حَيَوَانٌ صَغِيرٌ۔ اَلْهَمَّ اللّٰهُ النَّحْلَةَ دِقَّةَ الصَّنْعَةِ فِي بِنَاءِ بَيْتِهَا۔

فَتَجْمَعُ فِيهِ الدَّخَائِرُ، وَلَهَا اَرْبَعُ اَرْجُلٍ وَيَدَانِ، تَجْمَعُ بِهَا مِنْ وَرَقِ

الْاشْجَارِ، وَ الزَّهْرِ وَالشَّمَارِ۔ الرُّطُوبَاتِ الدُّهْنِيَّةِ الَّتِي تَبْنِي بِمَا بَيْتِهَا۔

وَلَهَا اَرْبَعَةُ اَجْنِحَةٍ خَفِيفَةٍ مَرِيرِيَّةٍ تَسْبَحُ بِهَا فِي جَوِّ السَّمَاءِ۔ وَلَهَا

حُمَةٌ حَادَّةٌ۔ كَأَنَّهَا شَوْكَةٌ تُدَا فِعُ بِهَا عَنْ نَفْسِهَا۔ وَتَأْكُلُ مِنَ الثَّمَارِ

وَتَمْتَصُّ رَحِيقَ الْاَزْهَارِ وَتُخْرِجُ لَنَا مِنْ بَطْنِهَا عَسَلًا حُلُوًّا لَذِيذًا مُخْتَلِفًا لَوَانُهُ فِيهِ

شِفَاءٌ۔“

(ب) ”كُنَّا فِي بَيْتِ عَمِّنَا يَوْمَ الْخَمِيسِ الْمَاضِي۔ وَحِينَمَا عُدْنَا مِنْ

الْمَسْجِدِ صَبَاحًا وَ اخَذْنَا مَجْلِسَنَا فِي غُرْفَةٍ وَاسِعَةٍ مِنْ غُرْفِ الْبَيْتِ،

P.T.O.

سَمِعْنَا صَوْتَ الْجُرْسِ مِنَ الْبَابِ، يَرْتُّ بِشِدَّةٍ، فَعَرَفَ مَا جِدَّ أَنَّهُ بَائِعُ
الْصُّحُفِ، أَحْضَرَ صَحِيفَةَ الْمَبَاحِ فَفَتَحَ الْبَابَ وَ أَخَذَ مِنَ الْبَائِعِ ثَلَاثَ
صُحُفٍ وَ عَرَضَهَا عَلَيْنَا - فَأَخَذَ كُلُّ مَنَا صَحِيفَتَهُ الْمُخْتَارَةَ وَبَدَأْنَا
نَقْرًا - إِطْلَعْنَا عَلَى أَخْبَارٍ مَحَلِّيَّةٍ وَأَنْبَاءٍ عَالَمِيَّةٍ وَ حَصَلَتْ لَنَا مَعْلُومَاتٌ
كَثِيرَةٌ - ثُمَّ قَالَ لِئِي مَا جِدَّ : حَظُّنَا سَعِيدٌ، الْجَوُّ دَافِئِي الْيَوْمَ وَالسَّمَاءُ
صَافِيَةٌ نَسْتَطِيعُ أَنْ نَخْرُجَ بَعْدَ سَاعَةٍ لِلنُّزْهِةِ فِي الْمَدِينَةِ“
(ج) ”الْشَّيْ شَرَابٌ مُنْعَشٌ عَمِيمٌ إِلَّا سَتَعْمَالٍ فِي الْوَقْتِ الْحَاضِرِ، وَيُغْنِعُ
هَذَا الشَّرَابُ مِنْ أَوْرَاقِ الشَّيْ بِوَضْعِ الْمَاءِ الْمَغْلَى عَلَيْهَا وَأَصْلُ
مَوْطِنِهِ بِلَادُ الصِّينِ فَأَوَّلَ ظُهُورِهِ كَانَ فِيهَا ثُمَّ انْتَشَرَتْ زِرَاعَتُهُ إِلَى
خَارِجِهَا، وَهُوَ الْآنَ يَنْبُتُ فِي الْيَابَانِ وَ فِي جِهَاتٍ مِنْ بِلَادِ الْهِنْدِ
كَأَسَامَ وَ سِيلَانَ - وَقَدْ كَانَ فِي بَادِي أَمْرِهِ بَرِيًّا، يَنْبُتُ فِي الْأَحْرَاشِ
أَشْجَارًا عَالِيَةً - أَمَّا الْآنَ وَقَدْ عُرِفَتْ فَائِدَةُ فَبَدَأَ النَّاسُ يَهْتَمُّونَ بِزِرَاعَتِهِ
وَ يَغْرِسُونَهُ فِي بَسَاتِينٍ خَاصَّةً وَلَعَتُنُونَ بِأَشْجَارِهِ فَلَا يَتْرُكُونَهَا تَطُولُ
بَلْ يُقْلِمُونَهَا وَ هِيَ صَغِيرَةٌ لِكَيْمَا تَكْثُرُ أَوْرَاقُهَا“

2. (A) Explain with reference to the context any *four* of the following
couplets : [08]

(١) أَنْلَهُوْ - وَأَيَّا مَنَا تَذْهَبُ -

وَنَلْعَبُ وَالْمَوْتُ لَا يَلْعَبُ

- (٢) عَجِبْتُ لِذِي لَعِبٍ قَدْلَهَا۔
- عَجِبْتُ وَ مَالِي لَا أَعْجَبُ۔
- (٣) أَيْلَهُو وَيَلْعَبُ مَنْ نَفْسُهُ
- تَمُوتُ وَمَنْزِلُهُ يَخْرَبُ ؟
- (٤) نَرَى كُلَّ مَا سَاءَ نَا دَائِمًا
- عَلَى كُلِّ مَا سَرَّ نَا يَغْلِبُ
- (٥) نَرَى اللَّيْلَ يَطْلُبُنَا وَ النَّهَارَ
- وَلَمْ نَذِرْ أَيُّهُمَا أَطْلَبُ
- (٦) أَحَاطَ الْجَدِيرَانِ جَمْعًا بِنَا
- فَلَيْسَ لَنَا عَنْهُمَا مَهْرَبُ
- (٧) وَ كُلُّهُ مُدَّةٌ تَنْقُضِي
- وَ كُلُّهُ أَثَرٌ يُكْتَبُ

(B) Write short notes on any *two* of the following poets : [08]

(١) أَبُو الْعَتَاهِيَّةِ

(٢) الْفَرَزْدَقُ

(٣) بَشَّارُ بْنُ بُرْدٍ

(٤) الْحَرِيرِيُّ

3. (A) Explain any *one* of the following Surahs : [08]

(١) الْحُجُرَاتُ

(٢) الْإِنْفِطَارُ

(٣) الْبُرُوجُ

(B) Summarise any *two* of the following lessons : [08]

(١) أَخْلَاقُ الْمُؤْمِنِ

(٢) جَوَامِعُ الْكَلِمِ

(٣) الْكَوْخُ وَالْقَمَرُ

4. Define with examples any *two* of the following topics : [16]

(١) الْحُرُوفُ الْمُشَبَّهَةُ بِالْفِعْلِ

(٢) الْأَعْدَادُ

(٣) التَّشْبِيهُ

(٤) الْإِقْتِبَاسُ

5. (A) Translate into English the following passage : [08]

”مَدِينَةُ مَدْرَاسَ مَدِينَةٍ كَبِيرَةٍ - يَزِيدُ عَدْدُ سُكَّانِهَا عَلَى ثَلَاثَةِ مَلَايِينَ
نَسَمَةٍ وَهِيَ عَاصِمَةُ وَلَايَةِ تَامِلِ نَادُو، وَتَقَعُ فِي الْجَنُوبِ فَهِيَ لَيْسَتْ

شَدِيدَةُ الْحَرَارَةِ فِي الصَّيْفِ - كَبَقِيَّةِ الْمُدُنِ - وَلَيْسَتْ شَدِيدَ الْبُرُودَةِ فِي
الْشِّتَاءِ - وَتَسْقُطُ عَلَيْهَا أَمْطَارٌ مُوسِمِيَّةٌ لِتَسْقَى الْحَيَوَانَ وَالنَّبَاتَ -“

(B) Translate into Arabic the following passage : [08]

“India is my country. It is a rich region. Her land is fertile and good for agriculture, her fruits are many. Her climate is moderate, her sky is clear and her resources are abundant. Our country is the biggest democracy in the world. And our army is among the strongest armies of the world. I am a soldier, a servant of my country.”

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3028

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

ECONOMICS

General Paper-III

(Economic Development and Planning)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

- (i) State the meaning and definition of Economic Development and Economic Growth.
- (ii) State the economic characteristics of developing countries.
- (iii) State the merits of Advanced Technology.
- (iv) Write the causes of low productivity of Agriculture.
- (v) Write the meaning and definition of Balanced Growth.
- (vi) State the types of private foreign investment.

P.T.O.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

- (i) State the indicators of Economic Development.
- (ii) State the critical analysis of Bis Push theory.
- (iii) Explain the problems of foreign capital.
- (iv) Explain the objectives of Monetary policy.

3. Answer any *one* of the following questions in **400** words : [20]

- (i) What is Fiscal Policy ? Explain the objectives and limitations of Fiscal Policy.
- (ii) Explain the merits and demerits of Ricardian theory of Economic Development.

4. Write short notes on (any *four*) : [20]

- (i) Population Explosion
- (ii) Foreign Aid-Tide.
- (iii) Bankrate
- (iv) Types of Public Foreign Investment.
- (v) Monetary policy in Deflation
- (vi) Scarcity of Capital

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा (कोणतेही चार) : [20]

(i) आर्थिक विकास आणि आर्थिकवृद्धी अर्थ व व्याख्या सांगा.

(ii) विकसनशील देशाची आर्थिक वैशिष्टे सांगा.

(iii) प्रगत तंत्राचे गुण सांगा.

(iv) शेतीची उत्पादकता कमी असण्याची कारणे सांगा.

(v) संतुलीत आर्थिक विकास अर्थ व व्याख्या सांगा.

(vi) खाजगी परकिय गुंतवणूकीचे प्रकार सांगा.

2. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 200 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

(i) आर्थिक विकासाचे निर्देशक घटक सांगा.

(ii) प्रबळचालना सिद्धांताचे टिकात्मक परिक्षण करा.

(iii) परकिय भांडवलाच्या समस्या स्पष्ट करा.

(iv) चलन विषयक धोरणाची उद्दिष्टे स्पष्ट करा.

3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे 400 शब्दांत उत्तर लिहा : [20]

(i) राजकोषीय धोरण म्हणजे काय? राजकोषीय धोरणाची उद्दीष्टे मर्यादा स्पष्ट करा.

(ii) रिकार्डोच्या आर्थिक विकासाच्या सिद्धांताचे गुण-दोष स्पष्ट करा.

4. थोडक्यात टीपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]

(i) लोकसंख्येचा प्रस्फोट

(ii) परकीय मदत

(iii) बँक दर

(iv) सार्वजनिक परकिय गुंतवणूकीचे प्रकार सांगा.

(v) आर्थिक मंदीच्या काळातील चलन विषयक धोरण

(vi) भांडवलाची टंचाई.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3029

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

ECONOMICS

(Special Paper III)

(S-3 : International Economics)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

- (1) Explain the importance of International Trade.
- (2) Explain the role of Multinational Companies in economic development.
- (3) Explain the concept of Inter-regional trade.
- (4) Explain the structure of SAARC.
- (5) Write the objectives of World Trade Organisation.
- (6) Explain the types of tariff.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

- (1) Explain the nature and scope of International Economics.
- (2) Explain the causes of disequilibrium of Balance of Payments.
- (3) Explain the types of terms of trade.
- (4) Explain the role of Multinational Corporation in India.

P.T.O.

3. Answer any *one* of the following questions in **400** words : [20]

- (1) What is meant by fixed exchange rate ? Explain the merits and demerits of fixed exchange rate.
- (2) Explain the comparative cost advantage theory.

4. Write short notes on (any *four*) : [20]

- (1) Intra-industry trade
- (2) FEMA
- (3) BRICS
- (4) Features of Euro Currency Market
- (5) Special Economic Zone (SEZ)
- (6) Infant Industry Argument.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी **100** शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (1) आंतरराष्ट्रीय व्यापाराचे महत्व स्पष्ट करा.
- (2) आर्थिक विकासातील बहुराष्ट्रीय कंपन्यांची भूमिका स्पष्ट करा.
- (3) आंतरप्रादेशीक व्यापार संकल्पना स्पष्ट करा.
- (4) सार्कची रचना स्पष्ट करा.
- (5) जागतिक व्यापार संघटनेची उद्दिष्टे लिहा.
- (6) प्रशुल्काचे प्रकार स्पष्ट करा.

2. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 200 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- (1) आंतरराष्ट्रीय अर्थशास्त्राची स्वरूप व व्याप्ती स्पष्ट करा.
- (2) व्यवहारतील प्रतिकूल असण्याची कारणे स्पष्ट करा.
- (3) व्यापार शर्तीचे प्रकार स्पष्ट करा.
- (4) भारतातील बहुराष्ट्रीय कंपन्याची भूमिका स्पष्ट करा.

3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे 400 शब्दांत उत्तर लिहा : [20]

- (1) स्थिर विनिमय दर म्हणजे काय ? स्थिर विनिमय दराचे गुण व दोष स्पष्ट करा.
- (2) तुलनात्मक खर्च-लाभ सिद्धांत स्पष्ट करा.

4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (1) आंतर-उद्योग व्यापार
- (2) फेमा
- (3) ब्रिक्स
- (4) युरोचलन बाजाराची वैशिष्ट्ये
- (5) विशेष आर्थिक क्षेत्र
- (6) बालोद्योग युक्तीवाद.

Total No. of Questions—4+4]

[Total No. of Printed Pages—10

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3030

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

ECONOMICS

(Special Paper IV)

(S-4 : Public Finance)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

- (1) Explain the role of Government in an economy.
- (2) State the meaning of Public Finance.
- (3) What is taxable capacity ?
- (4) What is fiscal policy ?
- (5) Explain the concept of “Balanced Budget”.
- (6) State the effects of public expenditure.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

- (1) Explain the nature and scope of Public Finance.
- (2) Explain the principles of Public Expenditure.
- (3) Explain the objectives of Taxation.
- (4) Explain the principle of Maximum Social Advantage.

P.T.O.

3. Answer any *one* of the following questions in **400** words : [20]

- (1) What is meant by Public Debt ? Explain the methods of Repayment of Public Debt.
- (2) What is meant by deficit finance ? Explain the effects of deficit finance.

4. Write short notes on (any *four*) : [20]

- (1) Private finance and public finance
- (2) Impact of tax and incidence of tax
- (3) Recommendations of 14th Finance Commission
- (4) Classification of public expenditure
- (5) Gender Budget
- (6) Sources of Public Revenue.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **100** शब्दांत लिहा (कोणतेही **चार**) : [20]

- (1) अर्थव्यवस्थेतील सरकारची भूमिका स्पष्ट करा.
- (2) सार्वजनिक आय-व्ययाचा अर्थ सांगा.
- (3) करदेय क्षमता म्हणजे काय ?
- (4) राजकोषीय धोरण म्हणजे काय ?
- (5) समतोळ अंदाजपत्रकाची संकल्पना स्पष्ट करा.
- (6) सार्वजनिक खर्चाचे परिणाम सांगा.

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [20]
- (1) सार्वजनिक आय-व्ययाची स्वरूप आणि व्याप्ती स्पष्ट करा.
 - (2) सार्वजनिक खर्चाची तत्वे सांगा.
 - (3) कर आकारणीची उद्दिष्टे स्पष्ट करा.
 - (4) महत्तम सामाजिक लाभाचे तत्व स्पष्ट करा.
3. खालील कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तरे 400 शब्दांत लिहा : [20]
- (1) सार्वजनिक कर्ज म्हणजे काय ? सार्वजनिक कर्जाच्या परतफेडीच्या पद्धती स्पष्ट करा.
 - (2) तुटीचे अंदाजपत्रक म्हणजे काय ? तुटीच्या अंदाजपत्रकाचे परिणाम स्पष्ट करा.
4. थोडक्यात टीपा लिहा (कोणतेही चार) : [20]
- (1) खाजगी आय-व्यय आणि सार्वजनिक आय-व्यय
 - (2) कराधान आणि करभार
 - (3) चौदाव्या वित्त आयोगाच्या शिफारशी
 - (4) सार्वजनिक खर्चाचे वर्गीकरण
 - (5) लिंगाधारित अंदाजपत्रक
 - (6) सार्वजनिक उत्पन्नाची साधने.

(S-4 : Elementary Quantitative Technique)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Use of calculator is allowed.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

(1) Explain origin and growth of Statistics.

(2) Explain the types of classification of data.

(3) State the significance of correlation.

(4) Calculate the arithmetic mean from the following table :

X	F
0—10	1
10—20	3
20—30	5
30—40	7
40—50	15
50—60	9
60—70	5
70—80	3
80—90	2

- (5) Find the simple interest on ₹ 50,000 for 5 years at 11% p.a. rate of interest.
- (6) Calculate mean deviation from the following table :

X	F
10	4
12	3
14	1
16	2
18	1
20	5

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

- (1) Explain the methods of collecting primary data.
- (2) What is Hypothesis ? Explain the importance of hypothesis.
- (3) Find the compound interest on ₹ 1,50,000 for 3 years at 10% p.a. interest rate.
- (4) Calculate the Fisher's Ideal Index Number from the following table :

Commodity	2010		2016	
	Price	Quantity	Price	Quantity
A	8	10	10	11
B	10	9	12	9
C	16	16	20	17

3. Answer the following questions (any *one*) : [20]

- (1) What is Statistics ? Explain the scope, functions and limitations of statistics.
- (2) Calculate median and mode from the following table :

X	F
20—30	4
30—40	16
40—50	15
50—60	20
60—70	7
70—80	5

4. Write short notes on (any *four*) : [20]

- (1) Tabulation of data
- (2) Meaning of correlation
- (3) Elasticity of demand
- (4) Chi-square test
- (5) Calculate the arithmetic mean from the following table :

X	F
0	5
5	6
7	10
10	3
12	4

(6) Calculate the standard deviation from the following data :

X	F
100	7
105	8
110	10
118	12
120	15
122	11
130	9
135	5
140	3

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) गणकयंत्राचा वापर करण्यास परवानगी आहे.

(iv) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा (कोणतेही चार) : [20]

(1) संख्याशास्त्राचा उगम आणि वृद्धी स्पष्ट करा.

(2) माहितीच्या वर्गीकरणाचे प्रकार स्पष्ट करा.

(3) सहसंबंधाचे महत्व सांगा.

(4) खालील तक्त्याच्या आधारे समांतर मध्य काढा :

X	F
0—10	1
10—20	3
20—30	5
30—40	7
40—50	15
50—60	9
60—70	5
70—80	3
80—90	2

(5) द.सा.द.शे. 11% दराने ₹ 50,000 मुद्दत्याचे 5 वर्षांचे सरळ व्याज काढा.

(6) खालील तक्त्याचा आधारे मध्य विचलन काढा :

X	F
10	4
12	3
14	1
16	2
18	1
20	5

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

(1) प्राथमिक माहिती संग्रहणाच्या पद्धती स्पष्ट करा.

(2) गृहितकृत्ये म्हणजे काय ? गृहितकृत्याचे महत्व स्पष्ट करा.

(3) ₹ 1,50,000 रकमेचे 3 वर्षासाठी 10% व्याजदराने चक्रवाढ व्याज काढा.

(4) खालील तक्त्याच्या आधारे फिशरचा आदर्श निर्देशांक काढा :

	2010		2016	
वस्तू	किंमत	मात्रा	किंमत	मात्रा
A	8	10	10	11
B	10	9	12	9
C	16	16	20	17

3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर लिहा : [20]

(1) संख्याशास्त्र म्हणजे काय ? संख्याशास्त्राची व्याप्ती, कार्ये आणि मर्यादा स्पष्ट करा.

(2) खालील तक्त्याच्या आधारे मध्यका व बहुलक काढा :

X	F
20—30	4
30—40	16
40—50	15
50—60	20
60—70	7
70—80	5

4. थोडक्यात टीपा लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (1) माहितीचे सारणीयन
- (2) सहसंबंधाचा अर्थ
- (3) मागणीची लवचिकता
- (4) 'ची' स्क्वायर चाचणी

(5) खालील तक्त्याच्या आधारे समांतर मध्य काढा :

X	F
0	5
5	6
7	10
10	3
12	4

(6) खालील माहितीच्या आधारे प्रमाण विचलन काढा :

X	F
100	7
105	8
110	10
118	12
120	15
122	11
130	9
135	5
140	3

Total No. of Questions—4+4]

[Total No. of Printed Pages—6

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3031

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

POLITICAL SCIENCE

(G-3 : Political Ideologies)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *four* questions (in **100** words each) : [20]

- (1) State definition of Ideology.
- (2) Internationalism.
- (3) State principles of Fascism.
- (4) State the theory of class struggle.
- (5) State the thought of Mahatma Phule on equality.
- (6) State the thoughts of Mahatma Gandhi on Truth.

2. Attempt any *two* questions (in **200** words each) : [20]

- (1) Explain the nature of Ideology.
- (2) Discuss the limitations of Democratic Socialism.
- (3) Explain the Dialectic materialism of Karl Marx.
- (4) State the meaning of Feminism and explain liberal feminism.

P.T.O.

3. Attempt any *one* question (in **400** words) : [20]

- (1) Define Nationalism and write elements of Nationalism in detail.
- (2) State the meaning of Satyagraha and state the techniques of satyagraha.

4. Write short notes on (any *four*) : [20]

- (1) Reactionary Nationalism
- (2) Corporate state
- (3) Fabian Socialism
- (4) Withering away of state
- (5) Dr. Ambedkar's thoughts on Religion
- (6) Women and Patriarchy system.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मुल इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणतेही **चार** प्रश्न सोडवा (प्रत्येकी **100** शब्दांत) [20]

- (1) विचारप्रणालीची व्याख्या सांगा.
- (2) आंतरराष्ट्रवाद
- (3) फॅसीझमची तत्वे सांगा.

- (4) वर्गसंघर्ष सिद्धांत सांगा.
- (5) समतेविषयक महात्मा फुलेंचे विचार सांगा.
- (6) सत्यविषयक महात्मा गांधीचे विचार सांगा.

2. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा (प्रत्येकी 200 शब्दांत) : [20]

- (1) विचारप्रणालीचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- (2) लोकशाही समाजवादाच्या मर्यादांची चर्चा करा.
- (3) कार्लमार्क्सचा द्वंद्वात्मक भौतिकवादी सिद्धांत स्पष्ट करा.
- (4) स्त्रीवादाचा अर्थ सांगून उदारमतवादी स्त्रीवाद स्पष्ट करा.

3. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा (400 शब्दांत) : [20]

- (1) राष्ट्रवादाची व्याख्या सांगून राष्ट्रवादाचे घटक सविस्तर लिहा.
- (2) सत्याग्रहाचा अर्थ सांगून सत्याग्रहाची साधने लिहा.

4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]

- (1) प्रतिगामी राष्ट्रवाद
- (2) महामंडळात्मक राज्य
- (3) फेबियन समाजवाद
- (4) राज्य विरून जाणे
- (5) डॉ. आंबेडकरांचे धर्मविषयक विचार
- (6) स्त्रिदा आणि पितृसत्ताक व्यवस्था.

[5301]-3031

(G-3 : Local Self-Government in Maharashtra)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *four* questions (in **100** words each) : [20]

(i) Meaning of Local Self-Government.

(ii) Community Development Programme.

(iii) L.N. Bongirwar Committee.

(iv) Nagar Panchayat.

(v) Election Reform

(vi) Role of leadership in Development.

2. Attempt any *two* questions (in **200** words each) : [20]

(i) Describe the nature of Local Self-Government of Post-Independence period.

(ii) Explain the importance of 73rd Amendment.

(iii) Explain the powers and functions of State Election Commission.

(iv) Explain the issues of participation in Local Self-Government.

3. Attempt any *one* question in **400** words : [20]

(i) Explain the recommendations of P.B. Patil Committee about Local Self-Government.

(ii) Explain the composition, power and functions of Municipal Corporation.

4. Write short notes on (any four) : [20]

(i) Sarpanch

(ii) 74th Amendment

(iii) Block Development Officer

(iv) Financial challenges before Local Self-Government

(v) Income sources of Zilla Parishad

(vi) Impact of leadership in Development.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मुल इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा (प्रत्येकी 100 शब्दांत) : [20]

(i) स्थानिक स्वराज्य संस्थांचा अर्थ

(ii) सामूहिक विकास योजना

(iii) एल. एन. बोंगीरवार समिती

(iv) नगर पंचायत

(v) निवडणूक सुधारणा

(vi) विकासात नेतृत्वाची भूमिका.

2. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा (प्रत्येकी 200 शब्दांत) : [20]

- (i) स्वातंत्र्योत्तर कालखंडातील स्थानिक स्वराज्य संस्थांचे स्वरूप विशद करा.
- (ii) 73व्या घटनादुरुस्तीचे महत्व स्पष्ट करा.
- (iii) राज्य निर्वाचन आयोगाचे अधिकार व कार्ये सांगा.
- (iv) स्थानिक स्वराज्य संस्थांपुढील सहभागाची आव्हाने स्पष्ट करा.

3. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा (400 शब्दांत) : [20]

- (i) पी.बी. पाटील समितीच्या स्थानिक स्वराज्य संस्थाविषयक शिफारशी स्पष्ट करा.
- (ii) महानगर पालिकेची रचना, अधिकार व कार्ये सांगा.

4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]

- (i) सरपंच
- (ii) 74वी घटनादुरुस्ती
- (iii) गट विकास अधिकारी
- (iv) स्थानिक स्वराज्य संस्थापुढील आर्थिक आव्हाने
- (v) जिल्हा परिषदेची उत्पन्नाची साधने
- (vi) विकासावरील नेतृत्वाचा प्रभाव.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3032

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

POLITICAL SCIENCE

Special Paper III

(Public Administration)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *four* questions (in **100** words each) : [20]

- (a) State the features of New Public Administration.
- (b) Write merits and demerits of indirect recruitment.
- (c) Mention the features of Bureaucracy.
- (d) State the importance of 'Training' in Personnel Administration.
- (e) Mention various elements or components of Budget.
- (f) State the jurisdiction of judicial control over the administration.

2. Attempt any *two* questions of the following (in **200** words each) : [20]

- (a) Explain the meaning and scope of Public Administration.
- (b) Discuss the merits and features of E-Governance.
- (c) Explain the meaning and types of Bureaucracy.
- (d) Explain the importance and methods of administrative accountability.

P.T.O.

3. Attempt any *one* question of the following (in **400** words) : [20]

- (a) 'What is the meaning of Good-Governance ?' Explain the conditions and features of Good-Governance.
- (b) Explain the concept 'Scientific Management' under administrative reform.

4. Write short notes on (any *four*) : [20]

- (a) Managerial Approach
- (b) Public Private Partnership
- (c) Organisation and Method
- (d) Seniority Principle in Promotion
- (e) Legislative control over the administration
- (f) Balanced Budget

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणतेही **चार** प्रश्न सोडवा (प्रत्येकी **100** शब्दांत) : [20]

- (a) नवलोकप्रशासनाची वैशिष्ट्ये लिहा.
- (b) अप्रत्यक्ष भरतीचे गुणदोष लिहा.
- (c) नोकरशाहीची वैशिष्ट्ये लिहा.
- (d) सेवक प्रशासनातील प्रशिक्षणाचे महत्त्व सांगा.
- (e) अंदाजपत्रकाचे घटक स्पष्ट करा.
- (f) प्रशासनावरील न्यायालयीन नियंत्रणाचे अधिकारक्षेत्र स्पष्ट करा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा : [20]
- (a) लोकप्रशासनाचा अर्थ सांगून व्याप्ती स्पष्ट करा.
 - (b) ई-प्रशासनाचे फायदे आणि वैशिष्ट्यांची चर्चा करा.
 - (c) नोकरशाहीचा अर्थ सांगून प्रकार लिहा.
 - (d) प्रशासकीय उत्तरदायित्वाचे मार्ग सांगून आवश्यकता स्पष्ट करा.
3. खालीलपैकी एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दांत लिहा : [20]
- (a) सुशासन म्हणजे काय हे सांगून सुशासनाचे निकष आणि वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
 - (b) प्रशासकीय सुधारणांतर्गत 'शास्त्रीय व्यवस्थापन' संकल्पना सविस्तर स्पष्ट करा.
4. थोडक्यात टीपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]
- (a) व्यवस्थापकीय दृष्टीकोन
 - (b) सार्वजनिक-खाजगी क्षेत्र भागीदारी संकल्पना
 - (c) संघटना आणि पद्धती
 - (d) बढतीचे जेष्ठता तत्व
 - (e) प्रशासनावरील कायदेमंडळाचे नियंत्रण
 - (f) समतोल अर्थसंकल्प.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3033

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

POLITICS

(Special Paper IV)

[International Politics]

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *four* questions (in **100** words each) : [20]
 - (a) Mention the functions of diplomats.
 - (b) State the changing nature of national power.
 - (c) Mention the methods of balance of power.
 - (d) Describe challenges before terrorism.
 - (e) State regional security.
 - (f) Mention the types of disarmament.

2. Attempt any *two* questions (in **200** words each) : [20]
 - (a) Explain the meaning and nature of international politics.
 - (b) Give the meaning of the term 'Collective Security' and explain various elements of collective security.
 - (c) Elaborate the contribution of U.N. in the protection of human rights.
 - (d) Define the term 'Diplomacy'. Discuss various types of diplomacy.

P.T.O.

3. Attempt any *one* question in 400 words : [20]

- (a) Give the meaning of the term 'Balance of Power'. Discuss the techniques and features of balance of power.
- (b) Write the meaning and need of the term 'Disarmament'. Discuss various challenges before disarmament.

4. Write short notes on any *four* : [20]

- (a) Consequences of terrorism
- (b) C.T.B.T.
- (c) Methods of measurement of national power
- (d) Idealist theory of international politics
- (e) Importance of collective security
- (f) Challenges before diplomacy.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा (प्रत्येकी 100 शब्दांत) : [20]

- (अ) राजनयज्ञांची कार्ये नमूद करा.
- (ब) राष्ट्रीय सत्तेचे बदलते स्वरूप लिहा.
- (क) सत्ता संतुलनाच्या पद्धती नमूद करा.
- (ड) दहशतवादापुढील आव्हानांचे वर्णन करा.
- (इ) 'प्रादेशिक सुरक्षितता' संकल्पना स्पष्ट करा.
- (फ) निःशस्त्रीकरणाचे प्रकार नमूद करा.

2. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा (प्रत्येकी 200 शब्दांत) : [20]

- (अ) आंतरराष्ट्रीय राजकारणाचा अर्थ आणि स्वरूप स्पष्ट करा.
- (ब) सामूहिक सुरक्षितता संकल्पनेचा अर्थ लिहा. तसेच सामूहिक सुरक्षिततेचे विविध घटक स्पष्ट करा.
- (क) मानवी हक्कांच्या संरक्षणाच्या संदर्भात युनोने बजावलेली कामगिरी स्पष्ट करा.
- (ड) 'राजनय' संकल्पनेची व्याख्या लिहा. राजनयाच्या विविध प्रकारांची चर्चा करा.

3. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा (400 शब्दांत) : [20]

- (अ) 'सत्ता संतुलन' संकल्पनेचा अर्थ लिहा. सत्तासंतुलनाची तंत्रे आणि वैशिष्ट्ये यांची चर्चा करा.
- (ब) निःशस्त्रीकरणाचा अर्थ सांगून आवश्यकता लिहा. तसेच निःशस्त्रीकरणापुढील आव्हानांची चर्चा करा.

4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]

- (अ) दहशतवादाचे परीणाम
- (ब) सी.टी.बी.टी. (सर्वसमावेशक अणुचाचणी बंदी करार)
- (क) राष्ट्रीय सत्ता मूल्यमापनाच्या पद्धती
- (ड) आंतरराष्ट्रीय राजकारणाचा आदर्शवादी सिद्धांत
- (इ) सामूहिक सुरक्षिततेचे महत्व
- (फ) राजनयापुढील आव्हाने.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3034

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

HISTORY

General Paper III

[History of the World in 20th Century (1914-1992)]

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

- (1) Explain the concept 'Capitalism'.
- (2) What is meant by 'Globalization' ?
- (3) Define the concept 'Feminism'.
- (4) What is meant by 'Star War' ?
- (5) State the main objectives of 'SAARK'.
- (6) What is meant by 'Liberalization' ?

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

- (1) State the consequences of First World War.
- (2) State the causes of the rise of Hitler in Germany.
- (3) Write in detail the causes of the World War II.
- (4) Explain the nature of Fundamentalism.

3. Answer the following questions in **400** words (any *one*) : [20]

- (1) State the socio-economic and political background of Russian Revolution.
- (2) State the main stages of disintegration of U.S.S.R.

P.T.O.

4. Write short notes on any *four* :

[20]

- (1) Fascism
- (2) New Economic Policy of Lenin
- (3) Kemal Pasha
- (4) Non-Alignment Movement
- (5) Cold-War
- (6) GATT

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. पुढील प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा (कोणतेही चार) :

[20]

- (1) 'भांडवलवाद' ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- (2) 'जागतिकीकरण' म्हणजे काय ?
- (3) 'स्त्रीवाद' ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- (4) 'स्टार वॉर' म्हणजे काय ?
- (5) 'सार्क' ची मुख्य उद्दिष्ट्ये सांगा.
- (6) 'उदारीकरण' म्हणजे काय ?

2. पुढील प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) :

[20]

- (1) पहिल्या महायुद्धाचे परिणाम सांगा.
- (2) जर्मनीमध्ये हिटलरच्या उदयाची कारणे सांगा.
- (3) दुसऱ्या महायुद्धाची कारणे सविस्तर लिहा.
- (4) मुलतत्त्ववादाचे स्वरूप स्पष्ट करा.

3. पुढीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दांत लिहा : [20]

- (1) रशियन राज्यक्रांतीची सामाजिक, आर्थिक आणि राजकीय पार्श्वभूमी सांगा.
- (2) सोव्हिएत रशियाच्या विघटनाचे प्रमुख टप्पे सांगा.

4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]

- (1) फॅसीझम
- (2) लेनिनचे नवीन आर्थिक धोरण
- (3) केमाल पाशा
- (4) अलिप्तवादी चळवळ
- (5) शित यूद्ध
- (6) गॅट.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3035

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

HISTORY

Special Paper III

(Introduction to History)

(2013 PATTERN)

Time : Two Hours

Maximum Marks : 50

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *two*) : [10]

- (1) Define 'Modernism'.
- (2) Write on 'Deccan College Archives'.
- (3) State salient features of 'Local History'.
- (4) Write the contribution of Sir Jadunath Sircar'.

2. Answer the following questions in **200** words (any *one*) : [10]

- (1) Explain the importance of History.
- (2) Describe the relationship between History and Economics.

P.T.O.

3. Answer any *one* of the following questions in **400** words : [20]

- (1) Discuss the process of 'Internal Criticism'.
- (2) Explain the contribution of historian V.K. Rajawade to Maratha History.

4. Write short notes on (any *two*) : [10]

- (1) Sanad
- (2) Secondary sources
- (3) Concept of Subaltern
- (4) D.D. Kosambi.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : दोन तास

एकूण गुण : 50

सूचना :—(i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **100** शब्दांत लिहा (कोणतेही **दोन**) : [10]

- (1) 'आधुनिकता' याची व्याख्या द्या.
- (2) 'डेक्कन कॉलेज पुराभिलेखागार' यावर लिहा.
- (3) 'स्थानिक इतिहास' याची ठळक वैशिष्ट्ये सांगा.
- (4) सर जदुनाथ सरकार यांचे योगदान लिहा.

2. खालील प्रश्नांचे उत्तर **200** शब्दांत लिहा (कोणताही **एक**) : [10]

- (1) इतिहासाचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- (2) इतिहास आणि अर्थशास्त्र यातील सहसंबंध वर्णन करा.

3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दांत लिहा : [20]

- (1) 'अंतरंग परीक्षणाच्या' प्रक्रियेची चर्चा करा.
- (2) मराठ्यांच्या इतिहासासाठी इतिहासकार वि.का. राजवाडे यांचे योगदान स्पष्ट करा.

4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणतेही चार) : [10]

- (1) सनद
- (2) दुय्यम साधने
- (3) सबाल्टर्न ही संकल्पना
- (4) डी.डी. कोसंबी.

Total No. of Questions—4+4]

[Total No. of Printed Pages—6

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3036

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

HISTORY

Special Paper-IV

(History of Asia in 20th Century : 1914 to 1992)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

- (1) What is Pan-Islamism ?
- (2) Write a note on Kuomintang.
- (3) Role of Japan in World War II.
- (4) State the *six* principles of Kemal Pasha.
- (5) Write a note on Balfour declaration.
- (6) What is Asian ?

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

- (1) Give an account of the reconstruction of Japan under General Mac-Arthur.
- (2) Explain the contribution of Reza Shah Pahlavi in modernization of Iran.
- (3) Explain the various phases of rise of Israel.
- (4) Give an account of Wahabi movement.

P.T.O.

3. Answer any *one* of the following questions in 400 words : [20]

- (1) Mention the achievements of Gen. Nasser in history of Egypt.
- (2) Give an account of Freedom Movement in Indonesia.

4. Write short notes on (any *four*) : [20]

- (1) Third World
- (2) Indo-China War 1962
- (3) Suez crisis
- (4) Peel Commission
- (5) Ibn-Saud
- (6) Dr. Sukarno.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (1) 'अखिल इस्लामवाद' म्हणजे काय ?
- (2) कोमिंटॉंगविषयी माहिती लिहा.
- (3) दुसऱ्या महायुद्धातील जपानची भूमिका.
- (4) केमाल पाशाची सहा तत्व सांगा.
- (5) बाल्फोर जाहिरनाम्याविषयी माहिती लिहा.
- (6) आशियान म्हणजे काय ?

2. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 200 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- (1) जनरल मॅक ऑर्थरच्या अधिपत्याखाली जपानच्या झालेल्या पूर्णरचनेचा वृत्तांत द्या.
- (2) रेझा शाह पहेलवी याचे इराणच्या आधुनिकीकरणातील योगदान स्पष्ट करा.
- (3) इस्राईलच्या उदयाचे विविध टप्पे स्पष्ट करा.
- (4) वहाबी चळवळीचा वृत्तांत द्या.

3. खालील प्रश्नांचे 400 शब्दांत उत्तर लिहा (कोणताही एक): [20]

- (1) इजिप्तच्या इतिहासातील जनरल नासेरची कामगिरी नमूद करा.
- (2) इंडोनेशियातील स्वातंत्र चळवळीचा वृत्तांत घ्या.

4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]

- (1) तिसरे जग
- (2) भारत-चीन युद्ध 1962
- (3) सुएझ संघर्ष
- (4) पिल आयोग
- (5) इब्न सौद
- (6) डॉ. सुकानो.

[5301]-3036

(History of USA : 1914 to 1992)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

- (1) What is non-intervention policy ?
- (2) Write the nature of treaty of Versailles.
- (3) State main causes of Great Depression.
- (4) Explain the concept 'Cold War'.
- (5) What is CENTO ?
- (6) Define the term 'Globalization'.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

- (1) State the Fourteen Points of Woodrow Wilson.
- (2) Explain the causes of Communis Revolution in China (1949).
- (3) State the causes of Vietnam War.
- (4) Explain American policy towards India.

3. Answer the following questions in **400** words (any *one*) : [20]

- (1) Explain the causes and consequences of Great Depression (1929).
- (2) Give an account of disintigration of USSR.

4. Write short notes on (any *four*) :

[20]

- (1) Polarization
- (2) Superpower
- (3) Martin Luther King Jr.
- (4) Cuban Crisis
- (5) OPEC
- (6) IMF.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (1) अहस्तक्षेपाचे धोरण म्हणजे काय ?
- (2) व्हर्सायच्या तहाचे स्वरूप लिहा.
- (3) जागतिक महामंदीची प्रमुख कारणे सांगा.
- (4) 'शीत युद्ध' संकल्पना स्पष्ट करा.
- (5) सेंटो (CENTO)
- (6) 'जागतिकीकरण' ही संज्ञा स्पष्ट करा.

2. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 200 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- (1) वुड्रो विल्सनची चौदा कलमी योजना सांगा.
- (2) चीनमधील साम्यवादी क्रांती (1949)ची कारणे स्पष्ट करा.
- (3) व्हिएतनाम युद्धाची कारणे सांगा.
- (4) अमेरिकेचे भारतविषयक धोरण स्पष्ट करा.

3. खालील प्रश्नांचे 400 शब्दांत उत्तर लिहा (कोणताही एक) : [20]

- (1) जागतिक महामंदीची कारणे व परिणाम स्पष्ट करा.
- (2) रशियाच्या विघटनाचा वृत्तांत लिहा.

4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) :

[20]

- (1) ध्रुवीकरण
- (2) महासत्ता
- (3) मार्टिन ल्युथर किंग
- (4) क्युबा पेचप्रसंग
- (5) ओपेक
- (6) जागतिक नाणेनिधी.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3037

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2018
ANCIENT INDIAN HISTORY, CULTURE AND ARCHAEOLOGY
General Paper III
(Outline of Religion and Philosophy)
(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

- (i) Write the date of Atharvaveda.
- (ii) State the types of Yajna (Sacrifice).
- (iii) What is a Nishakāma Karmayoga ?
- (iv) Define Chāturyāma cult.
- (v) State the difference between the Hinayāna (Sthavirvādi) and Mahāyāna.
- (vi) Who was Makkhali Goshāla ?

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

- (i) Discuss the nature of Gods and Goddess in Rigveda.
- (ii) Explain various cults from ancient Saivism.
- (iii) Discuss the causes for the rise of Jainism.
- (iv) Describe various Heterodox sects at the time of Buddha.

P.T.O.

3. Answer the following questions in 400 words each (any one) : [20]

- (i) Discuss in detail the philosophy of Chārvāka.
- (ii) Describe the main teachings of Bhagwān Buddha.

4. Write short notes on any four : [20]

- (i) Aryan Theory
- (ii) Brahmaṇa works.
- (iii) Puraṇas
- (iv) Define 'Lokāyatika'
- (v) Sanjay Belattiputra
- (vi) Jain Triratnas.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (i) अथर्ववेदाचा काळ लिहा.
- (ii) यज्ञाचे प्रकार सांगा.
- (iii) निष्काम कर्मयोग म्हणजे काय ?
- (iv) चातुर्याम संप्रदाय याची व्याख्या करा.
- (v) हीनयान (स्थविरवादी) आणि महायान यांतील फरक सांगा.
- (vi) मख्खली गोशाल कोण होता ?

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [20]
- (i) ऋग्वेदातील देव-देवतांच्या स्वरूपाची चर्चा करा.
 - (ii) प्राचीन शैवधर्मातील विविध संप्रदाय स्पष्ट करा.
 - (iii) जैन धर्माच्या उदयाच्या कारणांची चर्चा करा.
 - (iv) बुद्धांच्या काळातील विविध अवैदीक संप्रदायांचे वर्णन करा.
3. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 400 शब्दांत लिहा (कोणत्याही एक) : [20]
- (i) चार्वाकाच्या तत्त्वज्ञानाची सविस्तर चर्चा करा.
 - (ii) भगवान बुद्धांची प्रमुख शिकवण वर्णन करा.
4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणताही चार) : [20]
- (i) आर्यांचा सिद्धांत
 - (ii) ब्राह्मण ग्रंथ
 - (iii) पुराणे
 - (iv) 'लोकायतिक' याची व्याख्या
 - (v) संजय बेलट्ठीपुत्र
 - (vi) जैन त्रिरत्ने.

Total No. of Questions—4+4]

[Total No. of Printed Pages—8

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3038

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

GEOGRAPHY

General Paper III (G3)

(Gg-310 : Regional Geography of India)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Use of map stencils is allowed.

(iv) Draw neat diagrams wherever necessary.

1. Answer in about 20 words each (any *ten*) : [20]

- (1) State the Geographical location of India.
- (2) Which countries are related to Doklam dispute ?
- (3) Enlist the names of Himalayan ranges.
- (4) Write the name of islands in Bay of Bengal.
- (5) Name any *two* tributaries of the Godavari river.
- (6) Mention any *two* west flowing rivers of India.
- (7) What is El-Nino ?
- (8) State *two* causes of “Origin of Indian Monsoon”.
- (9) Define soil conservation.
- (10) In which state is Sundarban forest area located ?

P.T.O.

- (11) Mention major types of minerals.
- (12) State the characteristics of solar energy.
- (13) Which revolution is related to fishery development ?
- (14) Name the Indian domestic cows.
- (15) What is planning ?

2. Answer in 50 words each (any *two*) : [10]

- (1) Indian Monsoon.
- (2) Krishna river system
- (3) Black cotton soil
- (4) Importance of white revolution.

3. Answer in 150 words each (any *two*) : [20]

- (1) Explain Ganga river system.
- (2) Explain the various factors controlling climate of India.
- (3) Define deforestation and explain the causes of deforestation.
- (4) What is regional planning ? Explain objectives of regional planning.

4. Answer in 300 words each (any *two*) : [30]

- (1) Mention major physiographic divisions of India and describe any *one* of them.
- (2) Explain the relationship of India with neighbouring countries.
- (3) Describe the distribution of Iron ore in India.
- (4) Explain the significance of agriculture in Indian economy.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.

(iv) नकाशा स्टेन्सिलचा वापर करण्यास परवानगी आहे.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दात लिहा (कोणतेही दहा) : [20]

- (1) भारताचे भौगोलिक स्थान सांगा.
- (2) डोकलाम विवाद कोणत्या देशांशी संबंधित आहे ?
- (3) हिमालयीन रांगाची नावे सांगा.
- (4) बंगालच्या उपसागरातील बेटांची नावे लिहा.
- (5) गोदावरी नदीच्या कोणत्याही दोन उपनद्यांची नावे सांगा.
- (6) भारतातील कोणत्याही दोन पश्चिमवाहिनी नद्यांची नावे लिहा.
- (7) एल-निनो म्हणजे काय ?
- (8) भारतीय मान्सून निर्मितीची दोन कारणे सांगा.
- (9) मृदा संवर्धनाची व्याख्या द्या.
- (10) सुंदरबन अरण्याचा प्रदेश कोणत्या राज्यात आहे ?
- (11) खनिजांचे प्रमुख प्रकार सांगा.
- (12) सौरऊर्जेची वैशिष्ट्ये सांगा.
- (13) मासेमारी विकासाशी संबंधित क्रांती कोणती ?
- (14) भारतातील देशी गार्यांची नावे सांगा.
- (15) नियोजन म्हणजे काय ?

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 50 शब्दात लिहा (कोणतेही दोन) : [10]
- (1) भारतीय मान्सून
 - (2) कृष्णा नदी प्रणाली
 - (3) काळी कसदार कापसाची मृदा
 - (4) श्वेत क्रांतीचे (White Revolution) महत्व.
3. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 150 शब्दात लिहा (कोणतेही दोन) : [20]
- (1) गंगा नदी प्रणाली स्पष्ट करा.
 - (2) भारतीय हवामानावर नियंत्रण करणारे विविध घटक स्पष्ट करा.
 - (3) निर्वनीकरणाची व्याख्या सांगून निर्वनीकरणाची कारणे स्पष्ट करा.
 - (4) प्रादेशिक नियोजन म्हणजे काय ? प्रादेशिक नियोजनाची उद्दिष्ट्ये स्पष्ट करा.
4. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 300 शब्दात लिहा (कोणतेही दोन) : [30]
- (1) भारताचे प्रमुख प्राकृतिक विभाग सांगून कोणत्याही एका प्राकृतिक विभागाचे वर्णन करा.
 - (2) भारताचे शेजारील राष्ट्रांशी असलेले संबंध स्पष्ट करा.
 - (3) भारतातील लोहखनिज वितरणाचे वर्णन करा.
 - (4) भारतीय अर्थव्यवस्थेत शेतीचे महत्व स्पष्ट करा.

(Gg-310 : Human Geography)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Use of map stencils is allowed.

(iv) Draw neat diagrams wherever necessary.

1. Answer in about **20** words each (any *ten*) : [20]

- (1) What is Human Geography ?
- (2) Define determinism.
- (3) Write *two* names of Human Geographers.
- (4) Mention any *two* Human Race.
- (5) What is mixed race ?
- (6) Give the habitat regions of Bushmen Tribes.
- (7) What is Iglu ?
- (8) Write any *two* weapons of Naga.
- (9) State the location of Gond Tribe.
- (10) Give *two* effects of migration.
- (11) Define the seasonal migration.
- (12) Who is the founder of Islam ?
- (13) Write *two* language families in Asia.
- (14) Write *two* effects of population growth.
- (15) Enlist any *four* natural resources.

2. Answer in about **50** words each (any *two*) : [10]

- (1) Possibilism
- (2) Branches of Human Geography
- (3) Social life of Naga Tribe
- (4) Population as a resource.

3. Answer in **150** words each (any *two*) : [20]

- (1) Explain the approaches to Human Geography.
- (2) Describe the Human Geography in modern period.
- (3) Explain socio-economic life of Bhil Tribe.
- (4) Explain the Malthus theory of population growth.

4. Answer in **300** words each (any *two*) : [30]

- (1) What is Human Race ? Explain the bases of racial classification.
- (2) Give geographical account of Pygmy tribe.
- (3) Write major religions in the world and describe any *two* religions in detail.
- (4) What is migration ? Explain the causes of migration.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.

(iv) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.

1. प्रत्येकी सुमारे 20 शब्दांपर्यंत उत्तरे लिहा (कोणतेही दहा) : [20]

- (1) मानवी भूगोल म्हणजे काय ?
- (2) निश्चयवादाची व्याख्या सांगा.
- (3) मानवी भूगोलकारांची दोन नावे लिहा.
- (4) कोणतेही दोन मानवी वंश सांगा.
- (5) मिश्र वंश म्हणजे काय ?
- (6) बुशमेन जमातीचा अधिवास लिहा.
- (7) इग्लू म्हणजे काय ?
- (8) नागा जमातीची दोन हत्यारे लिहा.
- (9) गोंड जमातीचे स्थान सांगा.
- (10) स्थलांतराचे दोन परिणाम सांगा.
- (11) हंगामी स्थलांतराची व्याख्या सांगा.
- (12) इस्लाम धर्माची स्थापना कोणी केली ?
- (13) आशियामधील दोन भाषा कुटुंबाची नावे लिहा.
- (14) लोकसंख्या वाढीचे दोन परिणाम लिहा.
- (15) कोणत्याही चार नैसर्गिक संपदांची नावे द्या.

2. प्रत्येकी सुमारे 50 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [10]

- (1) संभववाद
- (2) मानवी भूगोलाच्या शाखा
- (3) नागा जमातीचे सामाजिक जीवन
- (4) लोकसंख्या : एक संपदा.

3. प्रत्येकी 150 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- (1) मानवी भूगोलाच्या अभ्यासपद्धती स्पष्ट करा.

- (2) आधुनिक कालखंडातील मानवी भूगोलाचे वर्णन करा.
- (3) भिल्ल जमातीचे सामाजिक-आर्थिक जीवन स्पष्ट करा.
- (4) माल्थसचा लोकसंख्या वाढीचा सिद्धांत स्पष्ट करा.

4. सुमारे 300 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [30]

- (1) मानवी वंश म्हणजे काय ? वंश वर्गीकरणाचे मापदंड स्पष्ट करा.
- (2) पिग्मी जमातीचा भौगोलिक वृत्तांत द्या.
- (3) जगातील प्रमुख धर्मांची नावे लिहून कोणत्याही दोन धर्मांचे सविस्तर वर्णन करा.
- (4) स्थलांतर म्हणजे काय ? स्थलांतराची कारणे स्पष्ट करा.

Total No. of Questions—4+4]

[Total No. of Printed Pages—8

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3039

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

GEOGRAPHY (S-3)

Special Paper III

(Gg-320 : Agricultural Geography)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Draw neat diagrams wherever necessary.

(iv) Use of map stencils is allowed.

1. Answer the following questions in about **20** words each (any *ten*) : [20]

(1) What is meant by regional approach ?

(2) Give any *two* social factors affecting agriculture.

(3) Define shifting cultivation.

(4) What is community farming ?

(5) Give any *two* merits of sprinkler irrigation.

(6) What is meant by Agro-tourism ?

(7) What is meant by crop rotation ?

(8) Define dryland farming.

(9) Give any *two* schemes of State Govt. for agricultural development.

(10) Give any *two* problems of Indian Agriculture.

P.T.O.

- (11) What is tissue culture.
 - (12) Write *two* demerits of chemical fertilizers.
 - (13) What is Biological Bunds ?
 - (14) Define organic farming.
 - (15) Give any *two* food processing products.
- 2.** Write notes on the following in about **50** words each (any *two*) : [10]
- (1) Horticulture
 - (2) Prospects of Indian agriculture
 - (3) Dairy farming
 - (4) Waste Land Management.
- 3.** Answer the following questions in about **150** words each (any *two*) : [20]
- (1) Explain the characteristics of mixed farming.
 - (2) Explain natural and economical problems of Indian agriculture.
 - (3) Give merits and demerits of Green Revolution.
 - (4) Explain the role of Poultry and Nursery in agricultural development.
- 4.** Answer the following questions in about **300** words each (any *two*) : [30]
- (1) Explain the approaches of Agriculture Geography.
 - (2) Explain the physical and economical determinants of Agriculture.
 - (3) Define watershed management. Explain methods of watershed management.
 - (4) Explain methods of irrigation.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

- सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
(iii) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.
(iv) नकाशा स्टेन्सिलस वापरण्यास परवानगी आहे.

1. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी सुमारे 20 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दहा) : [20]

- (1) प्रादेशिक अभ्यासपद्धती म्हणजे काय ?
- (2) कृषीवर परिणाम करणारे कोणतेही दोन सामाजिक घटक लिहा.
- (3) स्थलांतरीत शेतीची व्याख्या द्या.
- (4) सामुहिक शेती म्हणजे काय ?
- (5) तुषार सिंचनाचे दोन फायदे सांगा.
- (6) कृषी पर्यटन म्हणजे काय ?
- (7) पीक फेरपालट म्हणजे काय ?
- (8) कोरडवाहू शेतीची व्याख्या द्या.
- (9) राज्य शासनाच्या कृषी विकासासाठीच्या कोणत्याही दोन योजना सांगा.
- (10) भारतीय शेतीच्या दोन समस्या सांगा.
- (11) ऊतिसंवर्धन म्हणजे काय ?
- (12) रासायनिक खतांचे दोन तोटे लिहा.
- (13) जैविक बंधारा म्हणजे काय ?
- (14) सेंद्रिय शेतीची व्याख्या द्या.
- (15) अन्न प्रक्रिया उत्पादनांची कोणतीही दोन नावे सांगा.

2. प्रत्येकी सुमारे 50 शब्दांत टीपा लिहा (कोणतेही दोन) : [10]

- (1) फलोद्यान शेती
- (2) भारतीय शेतीचे भवितव्य
- (3) दुग्ध शेती
- (4) उजाड-ओसाड भूमि व्यवस्थापन.

3. खालील प्रश्नांची सुमारे 150 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [20]
- (1) मिश्रशेतीची वैशिष्ट्ये सविस्तर स्पष्ट करा.
 - (2) भारतीय शेतीच्या नैसर्गिक व आर्थिक समस्या सविस्तर स्पष्ट करा.
 - (3) हरित क्रांतीचे फायदे व तोटे लिहा.
 - (4) कृषी विकासातील कुक्कूटपालन व रोपवाटीका व्यवसायाची भूमिका स्पष्ट करा.
4. खालील प्रश्नांची सुमारे 300 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [20]
- (1) कृषी भूगोलाच्या अभ्यासपद्धती सविस्तर स्पष्ट करा.
 - (2) कृषीचे प्राकृतिक व आर्थिक नियंत्रक घटक सविस्तर स्पष्ट करा.
 - (3) पाणलोट क्षेत्र व्यवस्थापन संकल्पना सांगून पाणलोट क्षेत्र व्यवस्थापनाच्या पद्धती स्पष्ट करा.
 - (4) जलसिंचनाच्या पद्धती सविस्तर स्पष्ट करा.

[5301]-3039

(Gg-320 : Population and Settlement Geography)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Draw neat diagrams and sketches wherever necessary.

(iv) Use of map stencils is allowed.

1. Answer the following questions in about **20** words each (any *ten*) : [20]

- (1) What is Census ?
- (2) What is National Sample Survey ?
- (3) Write the formula of Population Density ?
- (4) State any *two* economic factors affecting on population distribution.
- (5) What is population sex ratio ?
- (6) What is death rate ?
- (7) What is brain drain ?
- (8) What is India's Family Welfare Programme ?
- (9) Write types of Settlement Geography.
- (10) State any *two* geographical factors affecting on settlement.
- (11) Write any *two* characteristics of Settlement Geography.
- (12) State any *two* economical factors affecting on settlement growth.
- (13) What is urbanization ?
- (14) What is "Central Business District" (CBD) ?
- (15) What is double nucleated settlement ?

2. Write notes on the following in about **50** words each (any *two*) : [10]
- (1) Population growth
 - (2) Family Welfare Programme in India
 - (3) Patterns of settlement
 - (4) Smart city.
3. Answer the following questions in **150** words each (any *two*) : [20]
- (1) Explain the trend of population growth.
 - (2) Describe in detail India's Population Policy.
 - (3) Explain the socio-economic factors affecting on settlement.
 - (4) Define centrality and city region.
4. Answer the following questions in **300** words each (any *two*) : [30]
- (1) Define Population Geography and explain the nature and scope of Population Geography.
 - (2) Explain and critically examine Demographic Transition Theory.
 - (3) Define Settlement Geography and explain the nature and scope of Settlement Geography.
 - (4) Explain the factors affecting on the growth and distribution of settlements.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) आवश्यक तेथे आकृत्या व आराखडे काढा.

(iv) नकाशा स्टेन्सिल्स वापरण्यास परवानगी आहे.

1. खालील प्रश्नांची सुमारे 20 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दहा) : [20]

- (1) 'जनगणना' म्हणजे काय ?
- (2) 'राष्ट्रीय नमुना सर्वेक्षण' म्हणजे काय ?
- (3) लोकसंख्या घनतेचे सुत्र लिहा.
- (4) लोकसंख्या वितरणावर परिणाम करणारे कोणतेही दोन आर्थिक घटक लिहा.
- (5) लोकसंख्येचे लिंग गुणोत्तर म्हणजे काय ?
- (6) मर्त्यता दर म्हणजे काय ?
- (7) बुद्धीवृत्ताचे स्थलांतर म्हणजे काय ?
- (8) भारताचा कुटुंब कल्याण कार्यक्रम म्हणजे काय ?
- (9) वस्ती भूगोलाचे प्रकार लिहा.
- (10) वस्तीवर परिणाम करणारे कोणतेही दोन भौगोलिक घटक लिहा.
- (11) वस्ती भूगोलाची कोणतेही दोन वैशिष्ट्ये लिहा.
- (12) वस्तीच्या वाढीवर परिणाम करणारे कोणतेही दोन आर्थिक घटक लिहा.
- (13) नागरीकरण म्हणजे काय ?
- (14) केंद्रीय व्यवहार विभाग (CBD) म्हणजे काय ?
- (15) द्विकेंद्रित वस्त्या म्हणजे काय ?

2. प्रत्येक सुमारे 50 शब्दांत टीपा लिहा (कोणतेही दोन) : [10]

- (1) लोकसंख्या वाढ
- (2) भारतातील कुटुंब कल्याण कार्यक्रम
- (3) वस्तीचे आकृतीबंध
- (4) सुनियोजित शहरे (Smart city).

3. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी सुमारे 150 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- (1) भारतीय लोकसंख्या वाढीचा कल स्पष्ट करा.
- (2) भारताचे लोकसंख्याविषयक धोरण स्पष्ट करा.
- (3) वस्त्यांच्या स्थानिकीकरणावर परिणाम करणारे आर्थिक व सामाजीक घटक लिहा.
- (4) 'केंद्रीकरण' आणि 'नागरी क्षेत्र' स्पष्ट करा.

4. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी सुमारे 300 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- (1) लोकसंख्या भूगोल म्हणजे काय ? लोकसंख्या भूगोलाचे स्वरूप व व्याप्ती स्पष्ट करा.
- (2) 'लोकसंख्या संक्रमण सिद्धांत' स्पष्ट करून टिकात्मक परीक्षण करा.
- (3) वस्ती भूगोल म्हणजे काय ? वस्ती भूगोलाचे स्वरूप व व्याप्ती स्पष्ट करा.
- (4) वस्त्यांच्या वाढ व वितरणावर परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा.

Total No. of Questions—7+6+6]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3041

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

MUSIC

संगीत सामान्य स्तर (जी-3)

(2013 PATTERN)

(विशिष्ट सूचना :— या संचातील रागसंगीत गायन, सतार, तबला या तीनपैकी तुमच्या विषयाची कोणतीही एक प्रश्नपत्रिका सोडवा)

रागसंगीत गायन

वेळ : 1 तास 30 मिनिटे

एकूण गुण : 20

सूचना :— (i) पहिला प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.

(ii) उर्वरित सहांपैकी कोणतेही तीन असे एकूण चार प्रश्न सोडवा.

(iii) सर्व प्रश्नांना प्रत्येकी 5 या प्रमाणे समान गुण आहेत.

1. शंकरा, जयजयवंती, रागेश्री, मुलतानी यांपैकी कोणत्याही एका रागातील विलंबित ख्यालाचे (बडा ख्याल) स्वरलेखन करा.
2. या वर्षीच्या अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका रागाची सविस्तर शास्त्रीय माहिती लिहा.
3. तिलवाडा, विलंबित तीनताल, झुमरा यांपैकी कोणत्याही एका तालाची माहिती लिहून तालाचा ठेका लिहा.
4. टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) :
 - (i) अनिबद्ध गान
 - (ii) तिरोभाव-आविर्भाव
 - (iii) छायालाग राग, जन्य राग
 - (iv) शुद्ध राग, मिश्र राग.

P.T.O.

5. थोडक्यात लिहा (कोणतेही दोन) :

- (i) निबद्ध गान
- (ii) स्वयंभू स्वर, सहाय्यक नाद
- (iii) परमेलप्रवेशक राग.

6. निबंध लिहा (कोणताही एक) :

- (i) रागसंगीत आणि जनरुची
- (ii) संगीत आणि आधुनिक वैज्ञानिक उपकरणे
- (iii) पार्श्वगायन आणि पार्श्वसंगीत.

7. चरित्र लिहा (कोणताही एक) :

- (i) श्रीमती केसरबाई केरकर
- (ii) पं. भीमसेन जोशी
- (iii) श्रीमती किशोरी आमोणकर.

सतार

वेळ : 1 तास 30 मिनिटे

एकूण गुण : 20

सूचना :— (i) पहिला प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.

(ii) उर्वरित प्रश्नांपैकी कोणतेही तीन असे एकूण चार प्रश्न सोडवा.

(iii) सर्व प्रश्नांना प्रत्येकी 5 या प्रमाणे समान गुण आहेत.

1. रागेश्री, मुलतानी, पुरिया धनाश्री यांपैकी कोणत्याही एका रागातील रजाखानी गत स्वरलिपीबद्ध करा.
2. या वर्षीच्या अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका रागाची शास्त्रीय माहिती सविस्तर लिहा.
3. विलंबित तीनताल, रूपक, मध्यलय, एकताल यांपैकी कोणत्याही एका तालाची माहिती लिहून तालाचा ठेका लिहा.
4. टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) :
 - (i) संधीप्रकाशित राग
 - (ii) स्वयंभू स्वर, सहाय्यक नाद
 - (iii) अनिबद्ध गान.
5. पुढील विषयावर सविस्तर लिहा (कोणताही एक) :
 - (i) पार्श्वसंगीत
 - (ii) एकलवादन व वृन्दवादन
 - (iii) रागसंगीत आणि जनरुची.
6. चरित्र लिहा (कोणताही एक) :
 - (i) उ. बिस्मिल्ला खां
 - (ii) पं. भीमसेन जोशी
 - (iii) पं. निखील बेनर्जी
 - (iv) पं. जितेंद्र अभिषेकी.

तबला

वेळ : 1 तास 30 मिनिटे

एकूण गुण : 20

सूचना :— (i) पहिला प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.

(ii) उर्वरित प्रश्नांपैकी कोणतेही तीन असे एकूण चार प्रश्न सोडवा.

(iii) सर्व प्रश्नांना प्रत्येकी 5 या प्रमाणे समान गुण आहेत.

1. एकताल, तीनताल या दोन्ही तालांची माहिती लिहून कोणत्याही एका तालाची दुगुन, तिगुन, चौगुन लिहा.
2. झपतालात कायदा आणि रेला लिहा.
3. रूपक, विलंबित एकताल दोन्ही तालांची माहिती लिहून तालाचा ठेका लिहा.
4. टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) :
 - (i) तीनतालातील एक रेला आणि एक पलटा
 - (ii) तीनतालातील दिल्ली घराण्याचा पेशकार
 - (iii) रूपक तालाची दुगुन, चौगुन लिहा
5. पाश्चात्य तालवाद्यांची संक्षिप्त माहिती लिहा.
6. अवनद्ध (चर्मवाद्ये) वाद्यांचा थोडक्यात इतिहास लिहा.

Total No. of Questions—7+7+5]

[Total No. of Printed Pages—5

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3042

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

MUSIC

संगीत विशेष स्तर (एस्-3)

(2013 PATTERN)

(विशिष्ट सूचना :— या संचातील राग संगीत गायन, तबला, सतार या तीनपैकी

तुमच्या विषयाची कोणतीही एक प्रश्नपत्रिका सोडवा)

राग संगीत गायन

वेळ : 1 तास 30 मिनिटे

एकूण गुण : 20

सूचना :— (i) पहिला प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.

(ii) उर्वरित प्रश्नांपैकी कोणतेही तीन असे एकूण चार प्रश्न सोडवा.

(iii) सर्व प्रश्नांना प्रत्येकी 5 या प्रमाणे समान गुण आहेत.

1. या वर्षाच्या अभ्यासक्रमातील कोणत्याही **एका** रागातील विलंबित ख्याल स्वरलिपीबद्ध करा.
2. दरबारी कानडा, अहिर भैरव, मियां की तोडी, यांपैकी कोणत्याही **एका** रागाची संपूर्ण शास्त्रीय माहिती लिहून रागविस्तार लिहा.
3. पुढीलपैकी कोणत्याही **एका** तालाची संपूर्ण शास्त्रीय माहिती लिहून तालाचा ठेका एकपटीत, आणि दुप्पटीत लिहा :
 - (i) तीव्रा (तेवरा)
 - (ii) पंजाबी
 - (iii) जत

P.T.O.

4. टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) :

(i) हार्मनी

(ii) प्रबंध

(iii) दक्षिणात्य संगीतातील कोणतेही 4. गीतप्रकार

5. थोडक्यात माहिती लिहा (कोणत्याही दोन) :

(i) उत्तर हिंदुस्तानी आणि दक्षिण हिंदुस्तानी संगीत पद्धति

(ii) वैदिक काळातील वाद्ये

(iii) जातीगायन

6. या वर्षीच्या अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका संगीतज्ञाचे सांगीतिक योगदान विशद करा.

7. पुढीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर सविस्तर लिहा :

(i) कंठसाधना

(ii) कोणतेही पाच प्राचीन कालातील संगीतज्ञ

(iii) प्राचीन व आधुनिक आलाप पद्धती नाट्यशास्त्र

सतार

वेळ : 1 तास 30 मिनिटे

एकूण गुण : 20

सूचना :— (i) पहिला प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.

(ii) उर्वरित प्रश्नांपैकी कोणतेही तीन असे एकूण चार प्रश्न सोडवा.

(iii) सर्व प्रश्नांना प्रत्येकी 5 या प्रमाणे समान गुण आहेत.

1. या वर्षीच्या अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका रागातील मसितखानी गत स्वरलिपीबद्ध करा.
2. पुरिया, दरबारी कानडा, मियामल्हार, यांपैकी कोणत्याही एका रागाची संपूर्ण शास्त्रीय माहिती लिहून रागविस्तार लिहा.
3. पुढीलपैकी कोणत्याही एका तालाची संपूर्ण शास्त्रीय माहिती लिहून तालाचा ठेका एकपटीत, दुप्पटीत व चौपटीत लिहा :
 - (i) सतवा
 - (ii) पंजाबी
 - (iii) अब्दाधुमाळी
4. टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) :
 - (i) जातीगायन
 - (ii) दाक्षिणात्य संगीत पद्धतीतील कोणतेही चार गीतप्रकार
 - (iii) हार्मनी
 - (iv) हवेली संगीत

5. थोडक्यात माहिती लिहा (कोणत्याही एक) :

(i) प्रबंध

(ii) प्राचीन व आधुनिक आलाप पद्धती

(iii) संगीत रत्नाकर

6. पुढीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर सविस्तर लिहा :

(i) ध्वनीशास्त्र

(ii) गुरुकुल संगीत शिक्षण पद्धति

(iii) भरतमुनीकृत नाट्यशास्त्र

7. या वर्षीच्या अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका संगीतज्ञाचे सांगीतिक योगदान विशद करा.

तबला

वेळ : 1 तास 30 मिनिटे

एकूण गुण : 20

सूचना :— (i) पहिला प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.

(ii) उर्वरित प्रश्नांपैकी कोणतेही तीन असे एकूण चार प्रश्न सोडवा.

(iii) सर्व प्रश्नांना प्रत्येकी 5 या प्रमाणे समान गुण आहेत.

1. रुद्र किंवा मत्त यांपैकी कोणत्याही एका तालाची संपूर्ण शास्त्रीय माहिती लिहून त्या तालाचा ठेका एकपटीत व दुप्पटीत लिहा.
2. तीनतालातील फरुखाबादी पेशकार आणि फर्माईशी चक्रदार लिहा.
3. टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) :
 - (i) तिपल्ली
 - (ii) कमाली चक्रदार
 - (iii) तिहाई व त्यांचे प्रकार
 - (iv) पेशकार
4. या वर्षीच्या अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका कलाकाराचे सांगीतिक योगदान विशद करा.
5. पुढीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर सविस्तर लिहा :
 - (i) बनारस बाजाची वादन शैली
 - (ii) प्राचीन ग्रंथांत वर्णन केलेली दश प्राणांची माहिती
 - (iii) पंजाब बाजाची वादन शैली

Total No. of Questions—7+7+7]

[Total No. of Printed Pages—5

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3043

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

MUSIC (संगीत)

संगीत विशेष स्तर (एस-4)

(2013 PATTERN)

विशेष सूचना :— या संचातील राग संगीत गायन, तबला, सतार या तीनपैकी तुमच्या विषयाची कोणतीही एक प्रश्नपत्रिका सोडवा)

राग संगीत गायन

वेळ : 1½ तास

एकूण गुण : 20

सूचना :— (i) पहिला प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.

(ii) उर्वरित सहापैकी कोणतेही तीन असे एकूण चार प्रश्न सोडवा.

(iii) सर्व प्रश्नांना प्रत्येकी 5 या प्रमाणे समान गुण आहेत.

1. या अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका रागातील विलंबित ख्यालाचे (बडा ख्याल) स्वर-लेखन करा.
2. या अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका रागाची सविस्तर शास्त्रोक्त माहिती लिहा.
3. विलंबित एकताल लिहा.
4. टीपा लिहा (कोणत्याही दोन) :
 - (1) ध्वनी मुद्रण
 - (2) पार्श्वगायन
 - (3) पार्श्वसंगीत
 - (4) धृपद

P.T.O.

5. थोडक्यात लिहा (कोणतेही दोन) :

- (1) संगीत सभा
- (2) संगीत संमेलन
- (3) संगीत परिषद

6. निबंध लिहा (कोणताही एक) :

- (1) संगीतासाठी ग्रंथालये
- (2) संगीत स्पर्धांचे महत्त्व
- (3) संगीत आणि व्यवसायाच्या संधी.

7. चरित्र लिहा (कोणताही एक) :

- (1) पं. रामाश्रय झा
- (2) आशा भोसले
- (3) हिराबाई बडोदेकर.

सतार

वेळ : 1½ तास

एकूण गुण : 20

सूचना :— (i) पहिला प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.

(ii) उर्वरित सहापैकी कोणतेही तीन असे एकूण चार प्रश्न सोडवा.

(iii) सर्व प्रश्नांना प्रत्येकी 5 या प्रमाणे समान गुण आहेत.

1. या अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका रागातील मसितखानी गत स्वरलिपीबद्ध करा.
2. या अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका रागाची सविस्तर शास्त्रोक्त माहिती लिहा.
3. त्रितालाची सम ते सम दुप्पट लिहा.
4. टीपा लिहा (कोणत्याही दोन) :
 - (1) ध्वनी मुद्रण
 - (2) संगीत संग्रहालये
 - (3) गुरुकुल संगीत शिक्षण
 - (4) संगीत सभेचे आयोजन.
5. थोडक्यात लिहा (कोणत्याही दोन) :
 - (1) संगीत आणि व्यवसायाच्या संधी
 - (2) संगीतात दूर शिक्षण पद्धतीस वाव
 - (3) संगीत शिक्षण

6. निबंध लिहा (कोणताही एक) :

- (1) सिंथेसायझर (कीबोर्ड) वाद्याचा वाद्यवृंदातील प्रभाव
- (2) संगीतात संशोधनास वाव
- (3) संगीताचे रसास्वादन.

7. चरित्र लिहा (कोणताही एक) :

- (1) उस्ताद झाकीर हुसैन
- (2) पं. शिवकुमार शर्मा
- (3) उस्ताद विलायत खां

तबला

वेळ : 1½ तास

एकूण गुण : 20

सूचना :— (i) पहिला प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.

(ii) उर्वरित सहापैकी कोणतेही तीन असे एकूण चार प्रश्न सोडवा.

(iii) सर्व प्रश्नांना प्रत्येकी 5 या प्रमाणे समान गुण आहेत.

1. त्रितालात सम ते सम तिहाई लिहा.
2. विलंबित एकताल लिहा.
3. विलंबित झुमरा ताल लिहा.
4. त्रितालाची आड लय लिहा.
5. झपतालाची कुआड लय लिहा.
6. निबंध लिहा (कोणताही एक) :
 - (1) संगीत गुरुमुखी विद्या
 - (2) तुम्ही ऐकलेली मैफिल
 - (3) रियाजाचे महत्व
7. चरित्र लिहा (कोणताही एक) :
 - (1) उस्ताद आबिद हुसैन खां
 - (2) उस्ताद मुनीर खां
 - (3) नाना पानसे.

Total No. of Questions—4+4]

[Total No. of Printed Pages—6

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3044

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

PSYCHOLOGY

General Paper III

[Industrial and Organizational (I/O) Psychology]

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

- (i) Write a note on biodata.
- (ii) State the checklist method of non-rating evaluation.
- (iii) Explain the concept of work motivation.
- (iv) State the relationship between job satisfaction and productivity.
- (v) Explain the system theory of organizational development.
- (vi) State the time and motion study.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

- (i) Explain the psychological principles in training.
- (ii) What is downsizing ? State the characteristics of downsizing.
- (iii) Discuss the Herzberg's theory of work motivation.
- (iv) Describe the components of job satisfaction.

P.T.O.

3. Answer the following questions in **400** words (any *one*) : [20]

- (i) State the meaning of I/O Psychology. Explain the various functions of I/O Psychology.
- (ii) Explain the nature of leadership. Discuss the specific leadership skills in detail.

4. Write short notes on (any *four*) : [20]

- (i) Job profile
- (ii) 360 degree evaluation
- (iii) Importance of job attitude
- (iv) Organizational change
- (v) Scope of Engineering Psychology
- (vi) Globalization : Challenge to organizational behaviour.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **100** शब्दांत लिहा (कोणतीही **चार**) : [20]

- (i) जीवनविषयक सूची यावर टीप लिहा.
- (ii) श्रेयांकन विरहीत मूल्यांकनाची तपासणी यादी पद्धती सांगा.
- (iii) कार्यप्रेरणेची संकल्पना स्पष्ट करा.

- (iv) कार्य समाधान आणि उत्पादकता यांतील संबंध सांगा.
- (v) संघटनात्मक विकासाचा व्याख्या सिद्धांत स्पष्ट करा.
- (vi) काल-गती अभ्यास सांगा.

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा (कोणतीही दोन) : [20]

- (i) प्रशिक्षणातील मानसशास्त्रीय तत्त्वे स्पष्ट करा.
- (ii) कर्मचारी कपात (आकार घट) म्हणजे काय ? आकार घटीची वैशिष्ट्ये सांगा.
- (iii) हर्जबर्गच्या कार्यप्रेरणा सिद्धांताची चर्चा करा.
- (iv) कार्यसमाधानाच्या घटकांचे वर्णन करा.

3. खालील प्रश्नांचे उत्तर 400 शब्दांत लिहा (कोणतेही एक) : [20]

- (i) औद्योगिक व संघटनात्मक मानसशास्त्राचा अर्थ सांगा. औद्योगिक आणि संघटनात्मक मानसशास्त्राची विविध कार्ये स्पष्ट करा.
- (ii) नेतृत्वाचे स्वरूप स्पष्ट करा. नेतृत्वाच्या विशेषीकृत कौशल्यांची सविस्तर चर्चा करा.

4. थोडक्यात टीपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]

- (i) कार्य वर्णन
- (ii) 360 अंश मूल्यांकन
- (iii) कार्य अभिवृत्तीचे महत्त्व
- (iv) संघटनात्मक बदल
- (v) अभियांत्रिकी मानसशास्त्राची व्याप्ती
- (vi) जागतिकीकरण : संघटनात्मक वर्तनापुढील आव्हान.

[5301]-3044

(Applied Psychology)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer in 100 words each (any *four*) : [20]

- (i) Explain the scope of Applied Psychology.
- (ii) State the psychological impact of advertisement.
- (iii) Describe the psychology of corruption.
- (iv) Explain the 'Eye Witness Testimony'.
- (v) State the use of psychology in dealing with superstitions.
- (vi) Write a note on 'Urban-Slums'.

2. Answer in 200 words each (any *two*) : [20]

- (i) Describe the scope of Positive Psychology.
- (ii) Discuss the fields of I/O Psychology.
- (iii) Explain the nature of sports psychology.
- (iv) Explain the role of psychologists in disaster management.

3. Answer in 400 words each (any *one*) : [20]

- (i) Define family. Discuss various marital problems and its solutions.
- (ii) Define Educational Psychology. Explain the nature and scope of Educational Psychology.

4. Write short notes on (any *four*) : [20]

- (i) REBT
- (ii) Cyber Crimes
- (iii) Team-Moral
- (iv) PTSD (Post Traumatic Stress Disorder)
- (v) Psychology of terror
- (vi) Narco-Analysis.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दात लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (i) उपयोजित मानसशास्त्राची व्याप्ती स्पष्ट करा.
- (ii) जाहीरातीचा मानसशास्त्रीय परिणाम सांगा.
- (iii) भ्रष्टाचाराच्या मानसशास्त्राचे वर्णन करा.
- (iv) 'प्रत्यक्षदर्शी साक्ष' स्पष्ट करा.
- (v) अंधश्रद्धा हाताळणीमध्ये मानसशास्त्राचे उपयोग सांगा.
- (vi) शहरी-झोपडपट्टी वर टीप लिहा.

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- (i) सकारात्मक मानसशास्त्राच्या व्याप्तीचे वर्णन करा.

- (ii) औद्योगिक आणि संघटन मानसशास्त्राच्या क्षेत्रांची चर्चा करा.
- (iii) क्रीडा-मानसशास्त्राचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- (iv) आपत्ती व्यवस्थापनामध्ये मानसशास्त्रज्ञाची भूमिका स्पष्ट करा.

3. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 400 शब्दांत लिहा (कोणताही एक) : [20]

- (i) कुटुंबाची व्याख्या द्या. विविध वैवाहिक समस्या व त्यावरील उपायांची चर्चा करा.
- (ii) शैक्षणिक मानसशास्त्राची व्याख्या द्या. शैक्षणिक मानसशास्त्राचे स्वरूप व व्याप्ती स्पष्ट करा.

4. थोडक्यात टीपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]

- (i) विवेकी-भावनिक-वर्तनोपचार
- (ii) सायबर गुन्हेगारी
- (iii) संघ-मनोबल
- (iv) आघात पश्चात ताण आजार
- (v) दहशतीचे मानसशास्त्र
- (vi) नार्को-विश्लेषण.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3045

T.Y. B.A. XAMINATION, 2018

PSYCHOLOGY

Special Paper III

(Scientific Research and Experimental Psychology)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) :

[20]

- (1) What are variables ?
- (2) State the process of sampling.
- (3) Write the uses of Psychological tests.
- (4) What is an error in Psychophysics ?
- (5) What are the kinds of attention ?
- (6) Write the definition and nature of thinking process.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) :

[20]

- (1) Discuss the various criteria of hypothesis.
- (2) Explain experimental method of data collection.
- (3) Illustrate the computation of PSE by method of average error.
- (4) Discuss the nature and characteristics of perception.

P.T.O.

3. Answer the following questions in 400 words each (any one) : [20]

- (1) What is scientific research ? Explain the goals and characteristics of scientific method.
- (2) Define 'memory'. Discuss the Atkinson-Shiffrin model and Tulving's model of memory.

4. Write short notes on (any four) : [20]

- (1) Construct
- (2) Simple Random Sampling
- (3) Reliability
- (4) Signal Detection Theory
- (5) Perceptual Illusion
- (6) Heuristics.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा : [20]

- (1) परिवर्त्य म्हणजे काय ?
- (2) नमूना-चयन प्रक्रिया सांगा.
- (3) मानवशास्त्रीय चाचणीचे उपयोग लिहा.
- (4) मनोभौतिकीतील प्रमाद म्हणजे काय ?
- (5) अवधानाचे प्रकार कोणते आहेत ?
- (6) विचार-प्रक्रियेची व्याख्या आणि स्वरूप लिहा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा : [20]
- (1) अभ्युपगमाच्या विविध निकषांची चर्चा करा.
 - (2) प्रदत्त-संकलनाची प्रायोगिक पद्धती स्पष्ट करा.
 - (3) सरासरी-प्रमाद पद्धतीने व्यक्तिनिष्ठ समानता बिंदूचे (PSE) मापन कसे केले जाते ? सोदाहरण स्पष्ट करा.
 - (4) संवेदनाच्या स्वरूपाची आणि वैशिष्ट्यांची चर्चा करा.
3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दांत लिहा : [20]
- (1) शास्त्रीय संशोधन म्हणजे काय ? शास्त्रीय पद्धतीची ध्येये/उद्दीष्टे आणि वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
 - (2) 'स्मृति' व्याख्या द्या. स्मृतीच्या अँटकिन्सन-शिफ्रिन प्रारूप आणि टुलविंगच्या प्रारूपाची चर्चा करा.
4. खालीलपैकी कोणत्याही चारांवर थोडक्यात टीप लिहा : [20]
- (1) सिद्धांत संकल्पना
 - (2) सरल यादृच्छिक नमूना-चयन
 - (3) विश्वसनीयता
 - (4) संकेत शोध उपपत्ती
 - (5) सांवेदनिक भ्रम
 - (6) नवगामी-विचार.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3047

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

GANDHIAN THOUGHT

General Paper III

(Relevance of Gandhian Thought)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

- (1) What is Sarvodaya ? Explain basic components of Sarvodaya.
- (2) What is Satyagrahi Samajvad ?
- (3) Explain Vinoba Bhave's 'Bhoodan' movement.
- (4) Discuss about Mahatma Gandhi model of development.
- (5) Explain impact of Mahatma Gandhiji's thought on Martin Luther King.
- (6) Write about Sundarlal Bahuguna's Chipko Andolan.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

- (1) Explain Mahatma Gandhi's economical and social thoughts.
- (2) Explain in detail about synthesis of Gandhi and Marx.
- (3) Discuss about Ganga Bachao Andolan.
- (4) Explain about Dada Dharmadhikari's concept of Naree-Shakti.

P.T.O.

3. Answer the following questions in **400** words each (any *one*) : [20]

- (1) Compare the views of 'Socialism' and 'Gandhism' according to Jayaprakash Narayan.
- (2) Explain and critically evaluate the work of Medha Patkar in 'Narmada Bachao Andolan'.

4. Write short notes on any *four* of the following : [20]

- (1) Sarvadharmasambhava
- (2) Satyagrah
- (3) Gramdan
- (4) Green Parti (Germany)
- (5) Impact of Mahatma Gandhi on Nelson Mandela
- (6) Stree-Shakti—Vinoba Bhave.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची प्रत्येकी **100** शब्दांत उत्तरे लिहा : [20]

- (1) सर्वोदय म्हणजे काय ? सर्वोदयाचे आधार स्पष्ट करा.
- (2) सत्याग्रही समाजवाद म्हणजे काय ?
- (3) विनोबा भावेची 'भूदान' चळवळ स्पष्ट करा.
- (4) गांधीजींच्या विकासाच्या प्रारूपाची चर्चा करा.
- (5) मार्टिन ल्यूथर किंग यांच्यावरील म. गांधीजींच्या विचारांचा प्रभाव स्पष्ट करा.
- (6) सुंदरलाल बहुगुणांच्या चिपको आंदोलनाविषयी लिहा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची प्रत्येकी 200 शब्दांत उत्तरे लिहा : [20]
- (1) म. गांधीजींचे आर्थिक व सामाजिक विचार स्पष्ट करा.
 - (2) गांधी व मार्क्स यांच्यामधील समन्वय स्पष्ट करा.
 - (3) गंगा बचाव आंदोलनाची चर्चा करा.
 - (4) दादा धर्माधिकारींची 'नारी-शक्ती' संकल्पना स्पष्ट करा.
3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे 400 शब्दात उत्तर लिहा : [20]
- (1) जयप्रकाश नारायण यांच्या मतानुसार 'समाजवाद' आणि 'गांधीवाद' यांची तुलना करा.
 - (2) नर्मदा बचाओ 'आंदोलनामधील मेधा पाटकरांच्या कार्याचे स्पष्टीकरण करून त्याचे चिकित्सक मूल्यमापन करा.
4. थोडक्यात टिपा लिहा (फक्त चार) : [20]
- (1) सर्वधर्मसमभाव
 - (2) सत्याग्रह
 - (3) ग्रामदान
 - (4) ग्रीन पार्टी (जर्मनी)
 - (5) नेल्सन मंडेलांवरील गांधीजींचा प्रभाव
 - (6) स्त्री-शक्ती—विनोबा भावे.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—2

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3048

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

YOGVIDYA (G-3)

(Applied Yoga)

(2013 PATTERN)

Time : Two Hours

Maximum Marks : 40

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Explain any *one* from the following in **50** words : [5]

(i) Importance of Yoga Science.

(ii) Which is final objective of Yogasadhana ?

2. Write short notes on any *two* of the following : [10]

(i) Shirshasana

(ii) Pranayama

(iii) Mudra

(iv) Tribandha.

3. Answer any *two* questions from the following in **200** to **250** words each : [15]

(i) State the old age and Yoga.

(ii) What is 'Asana' ? Write with example types, benefits and limitation of Asanas.

(iii) State the Patanjalyoga Science.

P.T.O.

4. Attempt any *one* question in detail : [10]

(i) State the application of Yoga Science to higher level persons.

(ii) State the importance of Yoga in Sports.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : दोन तास

एकूण गुण : 40

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही एकाचे प्रत्येकी 50 शब्दांत स्पष्टीकरण द्या : [5]

(i) योगशास्त्राचे महत्व सांगा.

(ii) योगसाधनेचे अंतिम ध्येय कोणते ?

2. थोडक्यात टिपा द्या (कोणत्याही दोन) : [10]

(i) शिर्षासन

(ii) प्राणायाम

(iii) मुद्रा

(iv) त्रिबंध.

3. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची प्रत्येकी 200 ते 250 शब्दांत उत्तरे द्या : [15]

(i) वार्धक्य आणि योग स्पष्ट करा.

(ii) आसन म्हणजे काय ? आसनांचे विविध प्रकार, फायदे व मर्यादा सोदाहरण स्पष्ट करा.

(iii) पातंजलयोगशास्त्र स्पष्ट करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर द्या : [10]

(i) उच्चपदस्य अधिकाऱ्यांना योगशास्त्राचा होणारा उपयोग स्पष्ट करा.

(ii) योगशास्त्राचे खेळातील महत्व स्पष्ट करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3049

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2018
HISTORY OF CIVILIZATION (WORLD CULTURE)
General Paper III
(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

- (1) Explain the term Pre-history.
- (2) What do you know about Homo sapiens ?
- (3) Write a short note on social life of Mesopotamia.
- (4) Explain the term 'Nation state'.
- (5) Write in brief about 'Hijri'.
- (6) Consequences of geographical discoveries on India.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

- (1) Explain the features of religious ideas in Vedic culture.
- (2) Describe social life of Greek civilization.
- (3) State the merits and demerits of Feudalism.
- (4) Explain the circumstances leading to the Reformation in Europe.

3. Answer the following questions in **400** words (any *one*) : [20]

- (1) Take a review of the religion and philosophy of Buddhism.
- (2) Explain the importance of Renaissance period in world history.

P.T.O.

4. Write short notes on (any four) :

[20]

- (1) Early types of man
- (2) Neolithic Age
- (3) Town Planning of Harappan Civilization
- (4) Code of Hammurabi
- (5) Vasco-da-Gama
- (6) Contribution of Rene Descartes.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) :

[20]

- (1) पूर्व इतिहास ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- (2) 'होमोसेपियन' विषयी तुम्हाला काय माहिती आहे ?
- (3) मेसोपोटामियातील सामाजिक जीवनावर थोडक्यात टीप लिहा.
- (4) 'राष्ट्र राज्य' ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- (5) 'हिजरी' संदर्भात थोडक्यात लिहा.
- (6) भौगोलिक शोधाचे भारतावरील परिणाम.

2. खालील प्रश्नांची प्रत्येक 200 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) :

[20]

- (1) वैदिक संस्कृतीमधील धार्मिक कल्पनांचे वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- (2) ग्रीक संस्कृतीमधील सामाजिक जीवनाचे वर्णन करा.
- (3) सामंतशाहीचे गुण व दोष सांगा.
- (4) युरोपमधील धर्मसुधारणेला कारणीभूत ठरणारी परिस्थिती स्पष्ट करा.

3. खालील प्रश्नांचे 400 शब्दांत उत्तर लिहा (कोणताही एक) : [20]

- (1) बौद्धधर्म आणि तत्वज्ञानाचा अढावा द्या.
- (2) जगाच्या इतिहासातील पुनरुज्जीवन काळाचे महत्त्व स्पष्ट करा.

4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]

- (1) प्रारंभिक मानवाचे प्रकार
- (2) नवाश्मयुग
- (3) हडप्पा संस्कृतीमधील नगर नियोजन
- (4) हमूराब्बी संहिता
- (5) वास्को-द-गामा
- (6) रेने डेकार्टाचे योगदान.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3050

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

HOME ECONOMICS

(G-3 : Dynamics and Challenges of Indian Society)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

- (1) Explain the nature and scope of social change.
- (2) Explain the features of Indian society.
- (3) Explain the educational effects on social change.
- (4) Explain the causes of social conformity.
- (5) Explain the causes of changing Indian family.
- (6) Explain the causes of Intermarriage.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

- (1) Explain the features of modern society.
- (2) Explain the factors influencing on social change process.
- (3) Explain the causes and effects of divorce.
- (4) “The status of women is changing in Indian society.” Explain.

3. Answer the following questions in **400** words (any *one*) : [20]

- (1) Explain the meaning and features of Traditional Society.
- (2) Explain the causes and effects of Dowry System.

P.T.O.

4. Write short notes on (any four) : [20]

- (1) Political and Economical effect and social change
- (2) Causes of social deviation
- (3) Functions of Family
- (4) Marriage and Sex
- (5) Causes of value conflict in India
- (6) Causes of Adoption.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (1) सामाजिक परिवर्तनाचे स्वरूप आणि व्याप्ती स्पष्ट करा.
- (2) भारतीय समाजाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- (3) शिक्षणाचे सामाजिक परिवर्तनावरील परिणाम स्पष्ट करा.
- (4) सामाजिक अनुचलनाची कारणे स्पष्ट करा.
- (5) भारतीय कुटूंबातील बदलाची कारणे स्पष्ट करा.
- (6) आंतरविवाहाची कारणे स्पष्ट करा.

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- (1) आधुनिक समाजाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- (2) सामाजिक परिवर्तनावर परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा.
- (3) घटस्फोटाची कारणे आणि परिणाम स्पष्ट करा.
- (4) “भारतीय समाजात स्त्रियांचा दर्जा बदलत आहे.” स्पष्ट करा.

3. खालील प्रश्नांची उत्तर 400 शब्दांत लिहा (कोणताही एक) : [20]

- (1) परंपरागत समाजाचा अर्थ आणि वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- (2) हुंडापद्धतीची कारणे आणि परिणाम स्पष्ट करा.

4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]

- (1) राजकीय आणि आर्थिक परिणाम व सामाजिक परिवर्तन
- (2) सामाजिक विचलनाची कारणे
- (3) कुटूंबाची कार्ये
- (4) विवाह आणि लैंगिकता
- (5) भारतातील मूल्यसंघर्षाची कारणे
- (6) दत्तकाची कारणे.

Total No. of Questions—4+4+4]

[Total No. of Printed Pages—9

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3051

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2018
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES
D.S. G—3(A) : India's National Security
(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]
 - (1) State the strategic importance of Indian Ocean.
 - (2) What are the objectives of Indian Foreign Policy ?
 - (3) Explain the concept of Insurgency.
 - (4) What is peaceful nuclear explosion ?
 - (5) State the meaning of National Security.
 - (6) What are the objectives of SAARC ?
2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]
 - (1) Describe India's Nuclear Policy.
 - (2) Explain the causes and measures of terrorism.
 - (3) State the India's role in SAARC.
 - (4) Explain India's Defence Policy.
3. Answer the following questions in **400** words (any *one*) : [20]
 - (1) Describe the determinants of Foreign Policy of India.
 - (2) State how the border problem is a crucial issue in India-China relations.

P.T.O.

4. Write short notes on (any *four*) : [20]

- (1) Nuclear agreement between India and USA
- (2) Problem of Kashmir
- (3) Importance of National Security
- (4) India's Naval Strategy
- (5) 1998 Test
- (6) Objectives of Defence Policy.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (1) हिंदी महासागराचे सामरिक महत्त्व सांगा.
- (2) भारतीय परराष्ट्रीय धोरणाची उद्दिष्टे कोणती ?
- (3) विप्लवाची संकल्पना स्पष्ट करा.
- (4) शांततापूर्ण अण्वस्त्र स्फोट म्हणजे काय ?
- (5) राष्ट्रीय सुरक्षेचा अर्थ सांगा.
- (6) सार्कची उद्दिष्टे कोणती ?

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- (1) भारताच्या आण्विक धोरणाचे वर्णन करा.
- (2) दहशतवादाची कारणे आणि उपाय स्पष्ट करा.
- (3) भारताची सार्कमधील भूमिका सांगा.
- (4) भारताचे संरक्षण धोरण स्पष्ट करा.

3. खालील प्रश्नांची उत्तर 400 शब्दांत लिहा (कोणताही एक) : [20]

- (1) भारताच्या परराष्ट्रीय धोरणाचे घटक विशद करा.
- (2) 'सीमा समस्या भारत-चीन संबंधाला कलाटणी देणारी कशी आहे' ? ते सांगा.

4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]

- (1) भारत-अमेरिका आण्विक करार
- (2) काश्मीर समस्या
- (3) राष्ट्रीय सुरक्षेचे महत्त्व
- (4) भारताचे सागरी डावपेच
- (5) 1998ची चाचणी
- (6) संरक्षण धोरणाची उद्दिष्टे.

D.S. G-3(B) India and South Asia

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

- (1) State India's role in Nepal's development.
- (2) Explain the ethnic problem in Sri Lanka.
- (3) State the development of Geopolitics.
- (4) State India's role in Maldives development.
- (5) Explain the functions of territorial water.
- (6) Explain the Indo-Pak war in 1947.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

- (1) Explain historical linkages between India and Bangladesh.
- (2) Explain the strategic importance of Indian Ocean.
- (3) Describe the present relations of India-Bhutan.
- (4) Explain the India's role in SAARC.

3. Answer the following questions in **400** words (any *one*) : [20]

- (1) Explain the Indo-Pak relations with special reference to the nuclear debate.
- (2) State the importance of geopolitics.

4. Write short notes on (any four) : [20]

- (1) Causes of 1965 war
- (2) India's military capability
- (3) Tin Bigha Corridor
- (4) Nature of Geopolitics
- (5) India's role in Bangladesh Independence
- (6) IPKF.

(मराठी भाषांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (1) नेपाळच्या विकासातील भारताची भूमिका सांगा.
- (2) श्रीलंकेतील वांशिक समस्या स्पष्ट करा.
- (3) भूराजनीतीचा विकास सांगा.
- (4) मालदिवच्या विकासातील भारताची भूमिका सांगा.
- (5) प्रादेशिक जलाशयाची कार्ये स्पष्ट करा.
- (6) इ. स. 1947 मधील भारत-पाक युद्ध स्पष्ट करा.

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- (1) भारत आणि बांग्लादेशातील ऐतिहासिक संबंधाचे वर्णन करा.
- (2) हिंदी महासागराचे सामरिक महत्त्व स्पष्ट करा.
- (3) भारत-भुतानमधील सध्याचे संबंधावर चर्चा करा.
- (4) सार्क मधील भारताची भूमिका स्पष्ट करा.

3. खालील प्रश्नांची उत्तर 400 शब्दांत लिहा (कोणताही एक) : [20]

- (1) आण्विकवाद या मुद्याला अनुसरून भारत-पाक संबंध स्पष्ट करा.
- (2) भूराजनीतीचे महत्त्व सांगा.

4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) :

[20]

- (1) 1965च्या युद्धाची कारणे
- (2) भारताची लष्करी क्षमता
- (3) तीन बिघा जमिन
- (4) भुराजनितीचे स्वरूप
- (5) बांगलादेश स्वतंत्र्यातील भारताची भूमिका
- (6) आय.पी.के.एफ. (भारतीय शांती सेना)

D.S. G-3 (C) Contemporary Warfare

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

- (1) Explain the meaning and concept of war.
- (2) Explain in brief revolutionary war.
- (3) State the concept of Insurgency.
- (4) State the objectives of chemical warfare.
- (5) Explain the importance of psychological warfare.
- (6) Explain the means of cyber warfare.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

- (1) Describe the evolution of conventional warfare.
- (2) State the characteristics of Guerilla warfare.
- (3) Explain the means and methods of economic warfare.
- (4) Explain the nature and scope of electronic warfare.

3. Answer the following questions in **400** words (any *one*) : [20]

- (1) What are the principles of war ? Explain any *four* of them.
- (2) Explain in detail the nature and methods of biological warfare.

4. Write short notes on (any four) : [20]

- (1) Consequences of war
- (2) Total war
- (3) Counter Insurgency
- (4) Nuclear war
- (5) Characteristics of Biological weapons
- (6) Aims of psychological warfare.

(मराठी भाषांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (1) युद्धाचा अर्थ आणि संकल्पना स्पष्ट करा.
- (2) क्रांतीकारी युद्ध थोडक्यात स्पष्ट करा.
- (3) विप्लवची संकल्पना सांगा.
- (4) रासायनिक युद्धपद्धतीची उद्दिष्टे सांगा.
- (5) मानसशास्त्रीय युद्धपद्धतीची साधने स्पष्ट करा.
- (6) सायबर युद्धपद्धतीची साधने स्पष्ट करा.

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- (1) पारंपारिक युद्धपद्धतीची उत्क्रांती विशद करा.
- (2) गनिमी युद्धपद्धतीची वैशिष्ट्ये सांगा.
- (3) आर्थिक युद्धपद्धतीची साधने आणि पद्धती स्पष्ट करा.
- (4) इलेक्ट्रॉनिक्स युद्धपद्धतीचे स्वरूप आणि व्याप्ती स्पष्ट करा.

3. खालील प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दांत लिहा (कोणताही एक) : [20]

- (1) युद्धाची तत्वे कोणती ? त्यापैकी कोणतीही चार तत्वे स्पष्ट करा.
- (2) जैविक/जिवाणू युद्धपद्धतीचे स्वरूप आणि पद्धती सविस्तर स्पष्ट करा.

4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) :

[20]

- (1) युद्धाचे परिणाम
- (2) सर्वकष युद्ध
- (3) प्रति-विप्लव
- (4) आण्विक युद्ध
- (5) जैविक अस्त्रांची वैशिष्ट्ये
- (6) मानसशास्त्रीय युद्धपद्धतीची उद्दिष्ट्ये.

Total No. of Questions—4+4]

[Total No. of Printed Pages—5

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3052

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

**D.S. S-3(A) : International and Regional Organisation
(2013 PATTERN)**

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

- (1) What are the Basic principles of U.N. Charter ?
- (2) Explain the concept of Human Rights.
- (3) Explain the structure of SAARC.
- (4) State the objectives of NAFTA.
- (5) State the functions of European Union.
- (6) Explain the structure of WTO.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

- (1) State in brief the power and functions of the Security Council.
- (2) Describe the UN contribution in Human Rights.
- (3) State the role of India in SAARC.
- (4) Explain the structure and objectives of ASEAN.

3. Answer the following questions in **400** words (any *one*) : [20]

- (1) Explain in detail the UN role in maintaining International peace and security.
- (2) Explain the future of UN.

P.T.O.

4. Write short notes on (any four) :

[20]

- (1) General Assembly
- (2) Peace Keeping Force of UN
- (3) Role of UN in the social field/issues
- (4) Aims of SAARC
- (5) NAFTA
- (6) Objectives of European Union

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दात लिहा (कोणतेही चार) :

[20]

- (1) संयुक्त राष्ट्रांच्या सनदेची मुलभूत तत्वे कोणती ?
- (2) मानवी हक्काची संकल्पना स्पष्ट करा.
- (3) सार्कची रचना स्पष्ट करा.
- (4) नाफ्ताची उद्दिष्ट्ये सांगा.
- (5) युरोपियन युनियनची कार्ये सांगा.
- (6) जागतिक व्यापार संघटनेची रचना स्पष्ट करा.

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दात लिहा (कोणतेही दोन) :

[20]

- (1) सुरक्षा परिषदेचे/समितीचे अधिकार व कार्ये थोडक्यात सांगा.
- (2) संयुक्त राष्ट्रांचे मानवी हक्कातील योगदान विशद करा.
- (3) सार्कमधील भारताची भूमिका सांगा.
- (4) आसियानची रचना आणि उद्दिष्ट्ये स्पष्ट करा.

3. खालील प्रश्नांची उत्तरे 400 शब्दात लिहा (कोणताही एक) : [20]

- (1) आंतरराष्ट्रीय शांतता व सुरक्षितता टिकविण्यातील संयुक्त राष्ट्रांची भूमिका सविस्तर स्पष्ट करा.
- (2) संयुक्त राष्ट्रांचे भवितव्य स्पष्ट करा.

4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]

- (1) महासभा
- (2) संयुक्त राष्ट्रांची शांतीसेना
- (3) संयुक्त राष्ट्रांची सामाजिक कार्या/प्रश्नासंदर्भातील भूमिका
- (4) सार्कची ध्येय
- (5) नाफ्ता
- (6) युरोपियन युनियनची उद्दिष्टे.

D.S. S-3(B) : Terrorism and Counter Terrorism

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]
 - (1) Explain the counter, terrorism in North-East India.
 - (2) Describe the nature of terrorism.
 - (3) Explain the concept of counter-terrorism.
 - (4) Describe the communal terrorism.
 - (5) State the political implication of terrorism in India.
 - (6) Explain the characteristics of terrorism.
2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]
 - (1) Describe the counter terrorism in Jammu and Kashmir.
 - (2) Explain the causes of terrorism.
 - (3) Describe the social implication of terrorism in India.
 - (4) State the impact of terrorism on National Development.
3. Answer the following questions in **400** words (any *one*) : [20]
 - (1) Explain the different approaches to understanding terrorism.
 - (2) Explain in detail International terrorism.
4. Write short notes on (any *four*) : [20]
 - (1) Meaning of terrorism
 - (2) Preventive measures of terrorism
 - (3) Resources of terrorism
 - (4) Objectives of terrorism
 - (5) Terrorism and National law
 - (6) Border control

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दात लिहा (कोणतेही चार) : [20]
 - (1) ईशान्य भारतातील प्रतिदहशतवाद स्पष्ट करा.
 - (2) दशहतवादाचे स्वरूप विशद करा.
 - (3) प्रतिदहशतवाद संकल्पना स्पष्ट करा.
 - (4) धार्मिक दहशतवाद विशद करा.
 - (5) भारतातील दहशतवादाचे राजकीय परिणाम सांगा.
 - (6) दहशतवादाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दात लिहा (कोणतेही दोन) : [20]
 - (1) जम्मू-काश्मीर मधील प्रतिदहशतवाद विशद करा.
 - (2) दशहतवादाची कारणे स्पष्ट करा.
 - (3) भारतातील दहशतवादाचे सामाजिक परिणाम विशद करा.
 - (4) दहशतवादाचा राष्ट्रीय विकासावरील परिणाम सांगा.
3. खालील प्रश्नांचे उत्तर 400 शब्दात लिहा (कोणताही एक) : [20]
 - (1) दहशतवाद समजवून घेण्याचे विविध दृष्टीकोन स्पष्ट करा.
 - (2) आंतरराष्ट्रीय दहशतवाद सविस्तर स्पष्ट करा.
4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]
 - (1) दहशतवादाचा अर्थ
 - (2) दहशतवादावर प्रतिबंधक उपाय
 - (3) दहशतवादाची साधने
 - (4) दहशतवादाची उद्दिष्ट्ये
 - (5) दहशतवाद आणि राष्ट्रीय कायदे
 - (6) सीमा नियंत्रण

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3053

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2018
DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES
D.S S-4 (A) Defence Economics
(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each. (any *four*) : [20]
 - (1) State the importance of development.
 - (2) Explain the objectives of economic warfare.
 - (3) What are the features of Indian Economic System ?
 - (4) Describe the budgetary procedure of Defence budget.
 - (5) State the external threats of India's security.
 - (6) What are the post-war problems ?
2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]
 - (1) Describe the effects of war on economic structure.
 - (2) Explain the causes of increasing defence expenditure of India.
 - (3) State the characteristics of wartime economy.
 - (4) Explain the means of war finance.
3. Answer the following questions in **400** words each (any *one*) : [20]
 - (1) Describe the determinants of war potential.
 - (2) Analyse the defence expenditure of India from 1947 to update.

P.T.O.

4. Write short notes (any *four*) : [20]

- (1) Public Accounts Committee
- (2) Importance of war finance
- (3) Rationing
- (4) Scope of economic warfare
- (5) Defence budget
- (6) Types of loans

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (1) विकासाचे महत्त्व सांगा.
- (2) आर्थिक युद्धपद्धतीची उद्दिष्टे स्पष्ट करा.
- (3) भारतीय अर्थव्यवस्थेची वैशिष्ट्ये कोणती ?
- (4) संरक्षण अंदाजपत्रकाची तयारी विशद करा.
- (5) भारताच्या सुरक्षेचे बर्हिगत धोके सांगा.
- (6) युद्धोत्तर समस्या कोणत्या ?

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- (1) युद्धाचे आर्थिक क्षेत्रावरील परिणाम विशद करा.
- (2) भारताच्या संरक्षण खर्चात वाढ होण्याची कारणे स्पष्ट करा.
- (3) युद्धकालीन अर्थव्यवस्थेची वैशिष्ट्ये सांगा.
- (4) युद्ध वित्ताची साधने स्पष्ट करा.

3. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 400 शब्दांत लिहा (कोणताही एक) : [20]

- (1) युद्धाची क्षमता निर्धारित करणाऱ्या घटकांचे वर्णन करा.
- (2) इ.स. 1947 पासून आजपर्यंतच्या भारताच्या संरक्षण खर्चाचे विश्लेषण करा.

4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]

- (1) सार्वजनिक लेखा समिती
- (2) युद्धवित्ताचे महत्व
- (3) रेशनिंग
- (4) आर्थिक युद्धपद्धतीची व्याप्ती
- (5) संरक्षण अंदाजपत्रक
- (6) कर्जाचे प्रकार.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3055

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

COMMERCE

(General Paper III)

(Business Management)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **50** words each (any *two*) : [10]

- (1) What is Business Management ?
- (2) What is Delegation of Authority ?
- (3) Meaning of Communication.
- (4) What is Planning ?

2. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

- (1) Explain the Management of Change.
- (2) State the types of decisions.
- (3) State the importance of Planning.
- (4) State any *five* principles of Organisation.
- (5) Explain the concept of Autocratic Leadership.
- (6) Meaning of Co-operation and Co-ordination.

P.T.O.

3. Answer in **300** words each (any *two*) : [30]

- (1) Explain the Management is Science and an Art.
- (2) What is Delegation of Authority ? Explain merits and demerits of delegation of authority.
- (3) Explain the principles of direction.
- (4) Explain in detail the functions of Management.

4. Answer the following questions in **500** words (any *one*) : [20]

- (1) What is Leadership ? State the merits and demerits of Leadership.
- (2) What is committee organisation ? Explain advantages and disadvantages of committee organisation.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी **50** शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही **दोन**) : [10]

- (1) व्यवसाय व्यवस्थापन म्हणजे काय ?
- (2) अधिकार प्रदान म्हणजे काय ?
- (3) संदेशवहनाचा अर्थ.
- (4) नियोजन म्हणजे काय ?

2. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी **100** शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही **चार**) : [20]

- (1) बदलाचे व्यवस्थापन स्पष्ट करा.
- (2) निर्णयांचे प्रकार सांगा.

3. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 300 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणताही दोन) : [30]

4. खालील प्रश्नांची 500 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणताही एक) : [20]

- [5301]-3055

Total No. of Questions—4+4]

[Total No. of Printed Pages—6

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3056

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

EDUCATION (G-3)

(New Syllabus)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

- (1) Explain the need of counselling.
- (2) Explain the educational importance of action research.
- (3) Explain the concept of mental health.
- (4) Write the functions of Director of Education.
- (5) Explain the educational importance of perception.
- (6) Write the barriers to integration of information and communication technology (ICT) in school.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

- (1) Explain factors affecting on personality.
- (2) What is creativity ? Explain the educational importance of creativity.
- (3) Explain the importance of information and communication technology (ICT) in teaching learning.
- (4) What is mental stress ? Explain the role of education in maintaining the good mental health among the students.

P.T.O.

3. Answer any *one* question in **400** words : [20]
- (1) Explain the problems in higher education with examples. Suggest the remedies to overcome these problems.
 - (2) Explain the meaning, nature, merits and limitations of discussion method in detail.
4. Write short notes in **50** words each (any *four*) : [20]
- (1) Importance of educational guidance
 - (2) Causes of mental conflicts
 - (3) Concept of information and communication technology in education
 - (4) Balbharati
 - (5) School counselling
 - (6) ICT in educational evaluation.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **100** शब्दांत लिहा (कोणतेही **चार**) : [20]
- (1) समूपदेशनाची गरज स्पष्ट करा.
 - (2) कृतीसंशोधनाचे शैक्षणिक महत्त्व स्पष्ट करा.
 - (3) मानसिक आरोग्याची संकल्पना स्पष्ट करा.
 - (4) शिक्षण संचालकाची कार्ये लिहा.
 - (5) अवबोधाचे शैक्षणिक महत्त्व स्पष्ट करा.
 - (6) शाळेमध्ये शैक्षणिक माहिती व संप्रेषण तंत्रज्ञानातील अडथळे लिहा.
2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **200** शब्दांत लिहा (कोणतेही **दोन**) : [20]
- (1) व्यक्तिमत्त्वावर परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा.
 - (2) सर्जनशीलता म्हणजे काय ? सर्जनशीलतेचे शैक्षणिक महत्त्व स्पष्ट करा.
 - (3) अध्ययन-अध्यापनामध्ये माहिती व संप्रेषण तंत्रज्ञानाचे महत्त्व स्पष्ट करा.
 - (4) मानसिक तनाव म्हणजे काय ? विद्यार्थ्यांचे चांगले मानसिक आरोग्य ठेवण्या मध्ये शिक्षणाचे महत्त्व स्पष्ट करा.

3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दांत लिहा : [20]

- (1) उच्च शिक्षणातील समस्या सोदाहरण स्पष्ट करा. त्या दूर करण्यासाठी उपाय सूचवा.
- (2) चर्चा पद्धतीचा अर्थ, स्वरूप, गुण व मर्यादा सविस्तर स्पष्ट करा.

4. प्रत्येकी 50 शब्दांत थोडक्यात टिपा लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (1) शैक्षणिक मार्गदर्शनाचे महत्त्व
- (2) मानसिक तणावाची कारणे
- (3) शिक्षणात माहिती व संप्रेषण तंत्रज्ञानाची संकल्पना
- (4) बालभारती
- (5) शालेय समुपदेशन
- (6) शैक्षणिक मूल्यमापनात माहिती व संप्रेषण तंत्रज्ञान.

(EDUCATION-G3)

(Old Syllabus)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]
 - (1) Explain the concept of individual differences.
 - (2) Explain the importance of vocational guidance.
 - (3) Write the merits of demonstration method.
 - (4) Explain the types of disaster.
 - (5) Explain the types of mental conflicts.
 - (6) Explain the need of school counselling.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]
 - (1) What is creativity ? Explain the educational importance of creativity.
 - (2) Explain factors affecting on personality.
 - (3) Write the impact of globalization on higher education.
 - (4) Explain the role of education in maintaining good mental health.

3. Answer any *one* question in **400** words : [20]
 - (1) Explain the meaning, nature, merits and limitations of discussion method of teaching.
 - (2) What do you mean by school indiscipline ? What are the causes of school indiscipline ? Suggest remedies to overcome these causes.

4. Write short notes in **50** words each (any *four*) : [20]

- (1) Educational importance of individual differences
- (2) Concept of Higher Education
- (3) Disaster management
- (4) Need of educational guidance
- (5) Educational importance of perception
- (6) Role of education in riot management.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **100** शब्दांत लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (1) व्यक्ति भेदाची संकल्पना स्पष्ट करा.
- (2) व्यावसायिक मार्गदर्शनाचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- (3) दिग्दर्शन पद्धतीचे गुण लिहा.
- (4) आपत्तीचे प्रकार स्पष्ट करा.
- (5) मानसिक संघर्षाचे प्रकार स्पष्ट करा.
- (6) शालेय समुपदेशनाची गरज स्पष्ट करा.

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **200** शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- (1) सर्जनशीलता म्हणजे काय ? सर्जनशीलतेचे शैक्षणिक महत्त्व स्पष्ट करा.
- (2) व्यक्तिमत्त्वावर परिणाम करणारे घटक स्पष्ट करा.
- (3) जागतिकीकरणाचा उच्च शिक्षणावर होणारा परिणाम लिहा.
- (4) चांगले मानसिक आरोग्य राखण्यासाठी शिक्षणाची भूमिका स्पष्ट करा.

3. खालीलपैकी कोणताही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **400** शब्दांत लिहा : [20]

- (1) अध्यापनाच्या चर्चा पद्धतीचा अर्थ, स्वरूप, गुण व मर्यादा सविस्तर स्पष्ट करा.
- (2) शालेयबेशिस्त म्हणजे काय ? शालेयबेशिस्तीची कारणे कोणती ? शालेयबेशिस्त दूर करण्यासाठी उपाय सूचवा.

4. प्रत्येकी 50 शब्दांत थोडक्यात टिपा लिहा (कोणतेही चार) :

[20]

- (1) व्यक्तिभेदाचे शैक्षणिक महत्त्व
- (2) उच्च शिक्षणाची संकल्पना
- (3) आपत्ती व्यवस्थापन
- (4) शैक्षणिक मार्गदर्शनाची गरज
- (5) अवबोधाचे शैक्षणिक महत्त्व
- (6) दंगल व्यवस्थापनात शिक्षणाची भूमिका.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—7

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3057

T.Y B.A. EXAMINATION, 2018

MATHEMATICS

(FMG-3 : Financial Mathematics and Graph Theory)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Use of scientific non-programmable calculator is allowed.

(iv) Use of graph paper is allowed.

1. Answer any *eight* of the following : [16]

(i) Explain the term breakeven point for an efficient small firm.

(ii) Prove that at startup point marginal cost equal to average variable cost.

(iii) Determine whether the cobweb model predicts stable or unstable equilibrium for the market if the demand and supply functions are respectively :

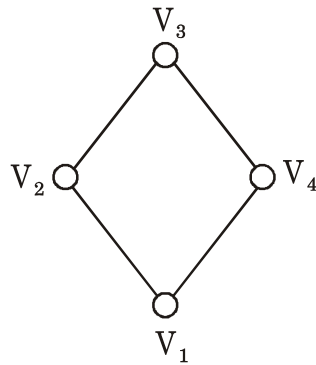
$$q^D(P) = 6 - 2P \text{ and } q^S(P) = 5P - 10.$$

(iv) Explain the term state price.

(v) Define equilibrium set.

P.T.O.

- (vi) Define simple graph. Draw a simple graph with 3-vertices and 2-edges.
- (vii) Define connected graph. Give an example of connected graph.
- (viii) Find the sum of degrees of vertices in the following graph :

- (ix) Define a tree. How many edges are there for a tree with four vertices ?
- (x) Define Hamiltonian graph.

2. Attempt any *four* of the following : [16]

- (i) Show that the present value of an annuity of I for N years, given the fixed rate r is :

$$P = \frac{I}{(1+r)} + \frac{I}{(1+r)^2} + \frac{I}{(1+r)^3} + \dots + \frac{I}{(1+r)^N}.$$

- (ii) Suppose that the supply and demand functions are respectively :

$$q^S(p) = 3P - 21500 \text{ and } q^D(P) = 8500 - P.$$

Assuming that the supplier operate according to the cobweb model, find a recurrence equation for the sequence P_t of prices. Find the explicit solution given that $P_0 = 7499$ and describe how the sequence P_t behaves ?

- (iii) The supply and demand functions for a commodity are respectively $q^s(P) = 12P - 4$ and $q^D(P) = 8 - 4P$. If an excise tax of Rs. T is imposed, what are the selling price and quantity sold in equilibrium ?
- (iv) Suppose you own a piece of a land whose value $V(t)$ after t years is $V(t) = e^{\sqrt{t}}$. Assuming that interest on a bank deposited will be compounded continuously at the equivalent annual rate of 12.5%, write down an expression for the present value of the amount realised by selling the land after t years, and determine the optimum time to sell.
- (v) Suppose the demand set for a commodity is $D = \{(q, P) | q^2(2 + P^3) = 200\}$. Determine the values of P where the demand is elastic.
- (vi) The supply function for a good is $q^s(P) = aP^3 + bP^2 + c$, for some constant a, b, c :
- When $P = 1$, the quantity supplied is 1
- When $P = 2$, the quantity supplied is 11 and
- When $P = 3$, the quantity supplied is 35.
- Find the constants a, b, c .

3. (A) Attempt any *one* of the following : [8]

- (i) A firm manufactures 3 different types of chocolate bar, A, B and C. The main ingredients in each are cocoa, milk and coffee. To produce 1000 A-bars requires 5 units of cocoa, 3-units of milk and 2-units of coffee. To produce 1000 B-bars requires 5 units of cocoa, 4 units of milk and 1 of coffee and the production of C-bars requires 5 units of cocoa, 2 of milk and 3 of coffee.

The firm has supplies of 250 units of cocoa, 150 of milk and 100 of coffee each week. Show that if the firm uses up its supply of cocoa, milk and coffee, then the number of B-bars produced each week equals the number of C-bars produced. How does the number of A-bars produced relate the production level of the other two bars ? Find the maximum weekly production of C-bars.

- (ii) Consider an economy with three industries : Coal, electricity and railways. To produce Rs. 1 of coal requires Rs. 0.25 worth of electricity and Rs. 0.25 rail cost for transportation. To produce Rs. 1 of electricity requires Rs. 0.65 worth of coal, Rs. 0.05 of electricity and Rs. 0.05 for transport. To produce Rs. 1 worth of transport, the railway requires Rs. 0.55 worth of coal and Rs. 0.10 electricity. Each week

the external demand for coal is Rs. 50,000 and external demand for electricity is Rs. 25,000. There is no external demand for the railway.

What should be the weekly production schedule for each industry ?

(B) Attempt any *one* of the following : [8]

- (a) Let G be a graph with n vertices $v_1, v_2, v_3, \dots, v_n$ and let A denote the adjacency matrix of G with respect to this listing of the vertices. Let $B = (b_{ij})$ be the matrix $B = A + A^2 + \dots + A^{n-1}$.

Prove that G is a connected graph if and only if for every pair of distinct indices i, j we have $b_{ij} \neq 0$, i.e. if and only if B has no zero entries off the main diagonal.

- (b) Let u and v be distinct vertices of a tree. Then prove that there is precisely one path from u to v .

4. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

- (a) (i) For any graph G with e edges and n vertices v_1, v_2, \dots, v_n then prove that :

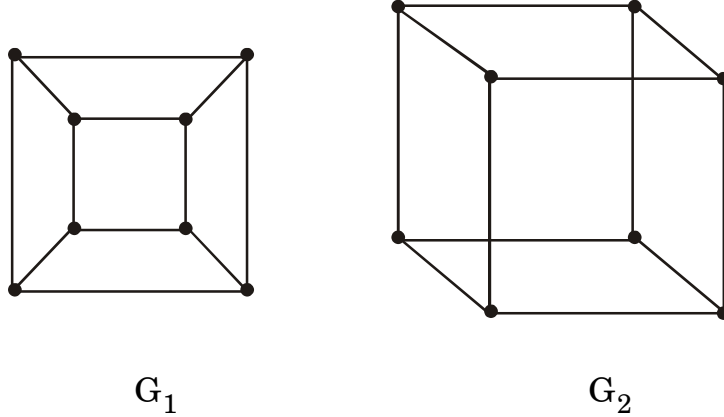
$$\sum_{i=1}^n d(v_i) = 2e$$

- (ii) In a graph G , prove that there is even number of odd vertices.

- (b) If T is a tree with n vertices then prove that T has precisely $n - 1$ edges.

(B) Attempt any *two* of the following : [10]

- (a) Define isomorphism between two graphs. Show that the following two graphs are isomorphic :

- (b) Let G be a k -regular graph, where k is an odd number. Prove that the number of edges in G is a multiple of k .
- (c) Give an example of an Eulerian graph which is not Hamiltonian. Also give an example of Hamiltonian graph which is not Eulerian.

5. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

- (a) Prove that the connected graph is Euler if and only if degree of every vertex is even.
- (b) Let v be any vertex having maximum out degree in the tournament T . Then for every vertex w of T there is a directed path from v to w of length at most 2.

(B) Attempt any *two* of the following : [10]

- (a) Prove that every tournament has directed Hamiltonian path.
- (b) Explain Chinese postman problem.
- (c) Prove that the simple graph G is Hamiltonian if its closure $C(G)$ is Hamiltonian.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—5

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3058

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2018
MATHEMATICAL STATISTICS (General)
(Statistical Inference)
(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

- N.B. :—** (i) All questions are compulsory.
(ii) Figures to the right indicate full marks.
(iii) Use of statistical tables and calculator is allowed.
(iv) Symbols and abbreviations have their usual meaning.

1. Attempt each of the following :

- (a) State whether each of the following statements is true *or* false : [1 each]
- (i) Most of the non-parametric methods utilize measurement on interval scale.
 - (ii) There does not exist an UMP test based for testing $H_0 : \mu = \mu_0$ against $H_1 : \mu \neq \mu_0$ for $N(\mu, 1)$ distribution.
 - (iii) If T is an unbiased estimator of A , then e^{-T} is also an unbiased estimator of $e^{-\lambda}$.
 - (iv) UMVUE is always MVBUE.
- (b) Choose *correct* alternative in the following : [1 each]
- (i) Which of the following tests is *not* a non-parametric test ?
 - (A) Sign test
 - (B) Run test
 - (C) Mann-Whitney test
 - (D) Sequential Probability Ratio Test (SPRT)

P.T.O.

- (ii) Pivotal quantity used for the construction of confidence interval for σ^2 in case of $N(\mu, \sigma^2)$ distribution follows :
 - (A) normal distribution
 - (B) Chi-square distribution
 - (C) t -distribution
 - (D) F-distribution
- (iii) Probability of rejecting H_0 when it is not true is called as :
 - (A) level of significance
 - (B) probability of type I error
 - (C) power of the test
 - (D) size of the test
- (iv) Neyman's factorization theorem is applied for testing :
 - (A) Consistency
 - (B) Sufficiency
 - (C) Unbiasedness of an estimator
 - (D) Asymptotic unbiasedness
- (c) Answer in brief : [2 each]
 - (i) Explain critical region.
 - (ii) Explain uniformly most powerful (UMP) level α test for one-sided alternative.
 - (iii) Explain relative efficiency of an estimator T_1 w.r.t. T_2 .
 - (iv) Explain method of moment for estimation of parameter.

2. Attempt any *four* of the following : [4×4=16]
- (a) Explain the concept of sufficiency. Prove that, if T is sufficient for θ then T is also sufficient for $\phi(\theta)$.
 - (b) Define consistent estimator of parameter θ . Let X_1, X_2, \dots, X_n be random sample of size n from exponential distribution with mean θ . Show that the sample mean is unbiased and consistent estimator of θ .

- (c) Suppose X_1, X_2, \dots, X_n is a random sample of form $N(\mu, \sigma^2)$ distribution then show that the sample mean is a minimum variance bound unbiased estimator of μ .
- (d) Explain the following terms related to interval estimation :
 - (i) Notion of interval estimation and
 - (ii) Confidence interval (C.I).
- (e) Define Fisher's information function. Obtain $I(P)$ in case of $B(1, P)$ distribution.
- (f) Define minimum variance bound unbiased estimator (MVBUE) of $\phi(\theta)$. Prove that, if T is MVBUE for θ , then T is sufficient for θ .

3. Attempt any *four* of the following : [4×4=16]

- (a) Prove that, an estimator is consistent if its bias and variance both tend to zero as the sample size tends to infinity.
- (b) Explain empirical distribution function $S_n(x)$. State the properties of $S_n(x)$ as an estimator of $F(\cdot)$.
- (c) Suppose X_1, X_2, \dots, X_n is a random sample of form $N(\mu, \sigma^2)$ distribution, μ known then state the pivotal for interval estimation of σ^2 and hence construct the $100(1 - \alpha)\%$ confidence interval for σ^2 .
- (d) Explain notion of the Best Linear Unbiased Estimator and uniformly minimum variance unbiased estimator (UMVUE).
- (e) State and prove Chebychev's inequality.
- (f) Define an unbiased estimator and biased estimator. Prove that, if T is an unbiased estimator of θ , then $\phi(T)$ is unbiased estimator of $\phi(\theta)$ provided $\phi(\cdot)$ is a linear function.

4. Attempt any *two* of the following : [2×8=16]

- (a) Notion of likelihood ratio test (LRT). Construct LRT of level of significance α for testing $H_0 : \mu = \mu_0$ against $H_1 : \mu \neq \mu_0$ where μ is the mean of $N(\mu, \sigma^2)$ distribution where σ^2 is unknown.
- (b) A random sample of size 20 is drawn from Poisson distribution with variance λ . Find the uniformly most powerful (UMP) critical region at level 0.04 for testing $H_0 : \lambda = 1/10$ against $H_1 : \lambda > 1/10$.
- (c) Define Wald's SPRT of strength (α, β) . Construct SPRT of strength (α, β) for testing $H_0 : \theta = 0.5$ against $H_1 : \theta = 3/4$ for a distribution having p.m.f. where, $\alpha = 0.05$ and $\beta = 0.01$.

$$f(x, \theta) = {}^{10}C_x \theta^x (1 - \theta)^{10-x}; x = 0, 1, \dots, 10; 0 < \theta < 1$$

- (d) Write a note on sign test and Kolmogorov-Smirnov test.

5. Attempt any *one* of the following : [1×16=16]

- (a) (i) State and prove Cramer-Rao inequality. [8]
- (ii) The following are the lengths of time (in minutes) spent by patients in the operating room undergoing the same operative procedures in two hospitals :

Hospital X : 35, 30, 33, 39, 41, 29, 30, 36, 45, 40, 31

Hospital Y : 45, 38, 42, 50, 48, 51, 32, 37, 46

Using Mann-Whitney test can we conclude that for the same operative procedure, patients in hospital B tend to be in the operating room longer than patients in hospital A ? Use $\alpha = 0.01$. [8]

- (b) (i) Explain run test for one-sample and two-sample problem.

A driver buys petrol either at a station S or at station T and the following arrangement shows the order of the stations from which he bought petrol over a certain period of time :

S S S T S T S T S T T S S T S T S T S T T S
T S.

Test the randomness of the above sequence at 5% level of significance. [9]

- (ii) Explain the concept of parametric and non-parametric tests. State the differences between a parametric and a non-parametric test. [7]

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—2

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3059

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

ENGLISH

General Paper III

(G3 : Advanced Study of English Language and Literature)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *two* of the following in about **100** words each : [16]

(i) Write a note on the central idea of 'Peace' by Swami Vivekananda.

(ii) Explain the self-reflective and confessional tone in the poem 'An Introduction'.

(iii) Explain the use of imagery in the poem 'Sea Breeze, Bombay'.

(iv) Discuss the title of the poem 'Silent Steps'.

2. Write short notes on any *four* of the following in about **100** words : [16]

(i) Syntax

(ii) Verb phrase

(iii) Complements and adverbials

(iv) Yes-No questions

(v) Imperatives

(vi) Simple, compound and complex sentence.

P.T.O.

3. Attempt any *two* of the following in about **100** words each : [16]
- (i) Discuss 'Tribute to Pappa' as a confessional poem.
 - (ii) Discuss the element of nostalgia in the poem 'The Captive Air of Chandipur-On-Sea'.
 - (iii) Write a note on the theme of 'The Bus'.
 - (iv) Describe the significance of the title 'The Season of the Plains'.
4. Attempt any *two* of the following in about **100** words each : [16]
- (i) Compare synonymy with antonymy.
 - (ii) Explain the term, 'Semantics'.
 - (iii) Write a note on homophony and homography.
 - (iv) Write a note on superordinate terms and hyponymy.
5. Attempt any *two* of the following in about **100** words each : [16]
- (i) Write a note on Searle's typology.
 - (ii) Write a note on the locutionary, illocutionary and perlocutionary speech acts.
 - (iii) Define politeness principle and describe any *two* maxims.
 - (iv) Discuss any *two* maxims of cooperative principle with suitable examples.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—2

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3060

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

ENGLISH

Special Paper III

Appreciating Novel

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

Texts Prescribed :

- (i) Animal Farm – George Orwell.
- (ii) The Old Man and the Sea - Ernest Hemingway.
- (iii) The Guide — R.K. Narayan.

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *four* of the following : [16]

- (i) Plot is the soul of the novel. Discuss.
- (ii) Explain the importance of setting in a novel.
- (iii) What is Picaresque novel ? State examples.
- (iv) What is locale significant in regional novel ? Illustrate.
- (v) Explain the term epistolary novel with suitable examples.
- (vi) Analyse the element of characterization in a novel.

P.T.O.

2. Answer any *one* of the following : [16]
- (i) Describe the causes of failure of the animals' rebellion to bring about an ideal society in 'Animal Farm'.
 - (ii) Explain how 'Animal Farm' is a satire on Russian Revolution.
3. Answer any *two* of the following : [16]
- (i) Discuss symbolism in 'The Old Man and the Sea'.
 - (ii) Comment on the role of the sea in 'The Old Man and the Sea'.
 - (iii) Santiago is considered as a tragic hero. Explain.
4. Answer any *two* of the following : [16]
- (i) Attempt a character sketch of Raju.
 - (ii) Comment on the ironic tone of the title 'The Guide'.
 - (iii) "R.K. Narayan's 'The Guide' deals with the journey of a man through illusion to reality." Discuss.
5. Answer any *four* of the following : [16]
- (i) Comment on the narrative technique in 'Animal Farm'.
 - (ii) Discuss the role of human characters in 'Animal Farm'.
 - (iii) Comment on the theme of heroism and pride in 'The Old Man and the Sea'.
 - (iv) Explain the crucifixion imagery in 'The Old Man and the Sea'.
 - (v) Write a note on the use of symbolism in 'The Guide'.
 - (vi) Discuss the term Indianness with reference to 'The Guide'.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3061

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

ENGLISH

Special Paper IV

(S-4 Introduction to Literary Criticism)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *two* of the following : [16]

- (i) Comment on Aristotle's views on imitation.
- (ii) How does Wordsworth define poetry ? Elaborate his views on it.
- (iii) Bring out Coleridge's distinction between fancy and imagination.
- (iv) Examine Walter Pater's concept of 'Art for art's sake'.

2. Attempt any *two* of the following : [16]

- (i) Write a note on Eliot's concept of tradition.
- (ii) Explain I.A. Richards's *four* kinds of meaning.
- (iii) Discuss Allen Tate's concept of tension in poetry.
- (iv) How does George Lukacs present his concept of realism ?

P.T.O.

3. (A) Attempt any *one* of the following : [08]
- (i) How does Crites establish the superiority of the ancients over the moderns ?
 - (ii) Evaluate the arguments of Eugenius given in his defence of the moderns.
 - (iii) Assess the importance of Dryden's 'The Essay of Dramatic Poesy' in his history of English criticism.
- (B) Attempt any *one* of the following : [08]
- (i) How does Coleridge differentiate between a poem and a prose composition ?
 - (ii) "The delight from poetry is both from the 'whole' poem or poem as a whole, and from each component 'part'." Discuss the remark in the light of Coleridge's *Biographia Literaria*.
 - (iii) Evaluate Coleridge's views on nature poems.
4. (A) Attempt any *one* of the following : [08]
- (i) Critically examine Helen Gardner's views on the sceptre and the torch.
 - (ii) Comment on Helen Gardner's views regarding the individuality of a text.
 - (iii) Bring out the significance of the title 'The Sceptre and the Torch.'
- (B) Attempt any *one* of the following : [08]
- (i) Explain Frye's views on evaluative criticism as implied in criticism : visible and invisible.
 - (ii) Examine Frye's remarks on different schools of criticism today.
 - (iii) Comment on Frye's remark's on personal taste in criticism.

5. (A) Explain any *four* of the following literary and critical terms : [08]

- (i) Allusion
- (ii) Metaphor
- (iii) Ambiguity
- (iv) Setting
- (v) Satire
- (vi) Round and Flat characters.

- (B) Read the following poem and answer the questions that follow (any *four*) : [08]

Where the mind is without fear and the head
is held high;
Where knowledge is free;
Where the world has not been broken up into fragments
by narrow domestic walls;
Where words come out from the depth of truth;
Where fireless striving stretches its arms towards
perfection;
Where the clear stream of reason has not lost its way
into the dreary desert sand of dead habit;
Where the mind is led forward by thee into ever
widening thought and action
Into that heaven of freedom, my father, let my
country wake.

Questions :

- (i) Explain briefly the theme of the poem.
- (ii) Why is the world fragmented ?
- (iii) Explain the figure of speech in line five of the poem.
- (iv) State the meaning of the last line of the poem.
- (v) Give suitable title to the poem.
- (vi) Explain the concept of freedom mentioned by the poet.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3062

T.Y.B.A. EXAMINATION, 2018

MATHEMATICS (General)

MG : 3 Group—Theory and Ring Theory

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *eight* of the following : [16]

(a) Show that \mathbf{Z} under addition is not isomorphic to \mathbf{Q} under addition.

(b) State Cayley's theorem for groups.

(c) Give an example of an abelian group that is not cyclic.

(d) Define a simple group.

(e) Express the permutation :

$$\begin{pmatrix} 1 & 2 & 3 & 4 & 5 & 6 & 7 & 8 \\ 2 & 3 & 4 & 5 & 1 & 7 & 8 & 6 \end{pmatrix}$$

as a product of disjoint cycles.

(f) Define subring of a ring R . Is $2\mathbf{Z}$ a subring of \mathbf{Z} ? Justify your answer.

P.T.O.

- (g) Let a , b and c belongs to an integral domain. If $a \neq 0$, $ab = ac$, then prove that $b = c$.
- (h) Define ideal in a ring. Is every subring an ideal ? Justify your answer.
- (i) Find all maximal ideals in \mathbf{Z}_6 .
- (j) Define homomorphism in a ring.

2. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

- (a) Show that a non-empty subset H of a group G is a subgroup of G iff $ab^{-1} \in H$, $\forall a, b \in H$.
- (b) Prove that every subgroup of a cyclic group is cyclic.

(B) Attempt any *two* of the following : [10]

- (a) Prove that any infinite cyclic group is isomorphic to \mathbf{Z} .
- (b) State and prove Lagrange theorem for finite groups.
- (c) Compute the factor group :

$$(\mathbf{Z}_4 \times \mathbf{Z}_6) / \langle (0, 2) \rangle,$$

3. (A) Attempt any *one* of the following : [8]

- (a) State and prove the first fundamental theorem of homomorphism.
- (b) Prove that M is a maximal normal subgroup of G if and only if G/M is simple.

- (B) Attempt any *one* of the following : [8]
- (a) In a ring \mathbf{Z}_n prove that the divisor of 0 are precisely those elements that are not relatively prime to n .
 - (b) Let R be a commutative ring with unity. Prove that M is a maximal ideal of R if and only if R/M is a field.
4. (A) Attempt any *one* of the following : [6]
- (a) If R is a ring with unity, and N is an ideal of R containing a unit, then prove that $N = R$.
 - (b) Show that $\mathbf{Z} \times \mathbf{Z}$ is not an integral domain. Also prove that $\mathbf{Z} \times \mathbf{Z}/N$ is an integral domain, where :
$$N = \{(0, n) \mid n \in \mathbf{Z}\}$$
- (B) Attempt any *two* of the following : [10]
- (a) Prove that the set $I_a = \{x \in R \mid ax = 0\}$ is an ideal of a commutative ring R , where $a \in R$.
 - (b) Prove that every polynomial :
$$\phi_p(x) = \frac{x^p - 1}{x - 1} = x^{p-1} + x^{p-2} + \dots + x + 1$$
is irreducible over \mathbf{Q} for any prime p .
 - (c) If F is a field, then prove that every ideal in $F[X]$ is principal.
5. (A) Attempt any *one* of the following : [6]
- (a) State and prove Fermat theorem.
 - (b) Let ϕ be a homomorphism of a ring R into a ring R' with kernel K . Then prove that $\phi(R)$ is a ring and there is a canonical isomorphism of $\phi(R)$ with R/K .

(B) Attempt any *two* of the following : [10]

(a) Find the remainder of 8^{103} when divided by 13.

(b) If A and B are ideals of a ring R, then show that :

$$A + B = \{a + b \mid a \in A, b \in B\}$$

is an ideal of R.

(c) Find quotient and remainder when :

$$f(x) = x^4 - 3x^3 + 2x^2 + 4x + 1$$

is divided by :

$$g(x) = x^2 - 2x + 3 \text{ in } \mathbf{Z}_5[x].$$

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—6

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3063

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

MATHEMATICS

MS-3 : Metric Spaces and Complex Analysis

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *eight* of the following : [16]

(a) Does $d(x, y) = e^{|x-y|}$, $x, y \in \mathbf{R}$ define a metric for \mathbf{R} ? Justify.

(b) If $A = \mathbf{N}$, then find A° and $\partial(A)$ where A is a subset of \mathbf{R}_u the usual metric space.

(c) Show that $(0, \infty)$ and \mathbf{R} are homeomorphic metric spaces with respect to usual metric.

(d) Show that $(0, 1]$ is not complete metric space with respect to usual metric.

(e) Define Cauchy sequence in a metric space (X, d) .

P.T.O.

(f) Show that :

$$(2-3i)(-2+i) = -1+8i.$$

(g) Evaluate :

$$\lim_{z \rightarrow 1-i} [x+i(2x+y)].$$

(h) Let

$$f(z) = 2x + ixy^2,$$

find $f'(z)$ if exists.

(i) Show that :

$$\log(1-i) = \frac{1}{2}\log 2 - \frac{\pi}{4}i.$$

(j) Evaluate the integral :

$$\int_1^2 \left(\frac{1}{t} - i \right)^2 dt.$$

2. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

(a) Let (X, d) be a metric space and $\{F_\alpha / \alpha \in \Lambda\}$ be family of closed subsets of X . Prove that $\bigcap_{\alpha \in \Lambda} F_\alpha$ is a closed subset of X .

(b) If A, B are subsets of a metric space (X, d) then prove that :

$$(A \cap B)^\circ = A^\circ \cap B^\circ$$

Is $(A \cup B)^\circ = A^\circ \cup B^\circ$? Justify.

(B) Attempt any *two* of the following : [10]

- (a) Prove that every convergent sequence in a metric space is bounded. Is converse true ? Justify.
- (b) Show that a compact subset of a metric space is closed and bounded.
- (c) Let (X, d) be metric space and $A, B \subset X$. If $d(A, B) > 0$ then prove that A and B are separated sets.

3. (A) Attempt any *one* of the following : [8]

- (a) Let $f: (X, d) \rightarrow (Y, \rho)$ be a homeomorphism, prove that $G \subseteq X$ is open if and only if $f(G)$ is open in Y .
- (b) Let $\{X_n\}$ be a Cauchy sequence in a metric space (X, d) , then prove that $\{x_n\}$ is convergent if and only if it has a convergent subsequence.

(B) Attempt any *two* of the following : [8]

- (a) Find all values of z such that :

$$e^z = 1 + \sqrt{3}i.$$

- (b) Show that when :

$$f(z) = x^3 + i(1-y)^3,$$

it is legitimate to write :

$$f'(z) = u_x + iv_x = 3x^2$$

only when $z = i$.

(c) Represent the function :

$$f(z) = \frac{z+1}{z-1}$$

by its Maclaurin's series and state where the representation is valid.

4. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

(a) Suppose that :

$$f(z) = u(x, y) + iv(x, y)$$

and that $f'(z)$ exists at a point $z_0 = x_0 + iy_0$. Then show that the first order partial derivatives of u and v must exist at (x_0, y_0) , and they must satisfy the Cauchy-Riemann equations $u_x = v_y$, $u_y = -v_x$ there. Also $f'(z_0)$ can be written as :

$$f'(z_0) = u_x(x_0, y_0) + i v_x(x_0, y_0).$$

(b) If $f'(z) = 0$ everywhere in a domain D , then prove that $f(z)$ must be constant throughout D .

(B) Attempt any *two* of the following : [10]

(a) Show that :

$$(1+i)^{-10} = \frac{-i}{32}.$$

(b) Verify :

$$f(z) = e^{-y} \sin x - i e^{-y} \cos x$$

is an entire function.

(c) Evaluate :

$$\int_C \frac{dz}{z^2 + 2z + 2}$$

where C is the circle $|z| = 1$ in either direction.

5. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

(a) State and prove Cauchy's integral formula.

(b) Let C be a simple closed contour, described in the positive sense. If the function f is analytic inside and on C except for a finite number of singular points $Z_k (k=1, 2, \dots, n)$ inside C, then prove that :

$$\int_C f(z) dz = 2\pi i \sum_{k=1}^n \operatorname{Res}_{z=Z_k} f(z).$$

(B) Attempt any *two* of the following : [10]

(a) Evaluate :

$$\int_C \frac{dz}{1+z^2},$$

where C is the positively oriented circle $|z| = 2$.

- (b) Find the Laurent series that represents the function :

$$f(z) = z^2 \sin \frac{1}{z^2}$$

in the domain $0 < |z| < \infty$.

- (c) Evaluate the integral :

$$\int_C \frac{\cosh \pi z}{z(z^2 + 1)} dz$$

where C is the circle $|z| = 2$, described in the positive sense.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3064

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

MATHEMATICS

(MS-4 : Ordinary and Partial Differential Equations)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *eight* of the following : [16]

(a) Show that the functions e^x , e^{2x} , e^{3x} are linearly independent.

(b) Find the general solution of the differential equation :

$$(D + 3)^4 y = 0.$$

(c) Determine the nature of the point $x = 0$ of the differential equation $x^3 y'' + (\sin x) y = 0$.

(d) Show that the series for $\cos x$,

$$y = 1 - \frac{x^2}{1.2} + \frac{x^4}{1.2.3.4} - \frac{x^6}{1.2.3.4.5.6} + \dots$$

has the property that $y'' = -y$.

(e) If $y_1(x)$ and $y_2(x)$ are any two solutions of $y'' + P(x)y' + Q(x)y = 0$, then $c_1 y_1(x) + c_2 y_2(x)$ is also a solution for any constants c_1 and c_2 .

P.T.O.

- (f) Find the integral curves of the equations :

$$\frac{dx}{mz - ny} = \frac{dy}{nx - lz} = \frac{dz}{ly - mx}.$$

- (g) Show that the differential equation $zy^2dx + zx^2dy - x^2y^2dz = 0$ is integrable.
- (h) Obtain the partial differential equation by eliminating arbitrary function f from the equation $Z = F\left(\frac{xy}{z}\right)$.
- (i) Explain the term Quasi-linear equation with an example.
- (j) Write Charpit's auxiliary equation for $f(x, y, z, p, q) = 0$

2. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

- (a) Find the general solution of the following differential equation using undetermined coefficient method :

$$y'' + y = 2 \cos x.$$

- (b) Explain the method of variation of parameters.

- (B) Attempt any *two* of the following : [10]

- (a) Find the general solution of the following differential equation :

$$y'' - 4y = e^{2x}.$$

- (b) Find a particular solution of $(D^2 - 3D + 2)y = xe^x$.
- (c) If $y_1(x)$ and $y_2(x)$ are any two solutions of equation $y'' + P(x)y' + Q(x)y = 0$ on $[a, b]$, then show that their Wronskian $W = W(y_1, y_2)$ is either identically zero or never zero on $[a, b]$.

3. (A) Attempt any *one* of the following : [8]

(a) Find a power series solution of the form $\sum a_n x^n$ of the equation $(1 + x)y' = py$, where p is an arbitrary constant.

(b) Find the general solution of the system :

$$\frac{dx}{dt} = 3x - 4y, \quad \frac{dy}{dt} = x - y.$$

(B) Attempt any *two* of the following : [8]

(a) Prove that a necessary and sufficient condition that there exists between two functions $u = u(x, y)$, $v = v(x, y)$ a relation $F(u, v) = 0$ not involving x or y explicitly is that $\frac{\partial(u, v)}{\partial(x, y)} = 0$.

(b) Find the integral curves of the equations :

$$\frac{dx}{xy} = \frac{dy}{y^2} = \frac{dz}{zxy - 2x^2}$$

(c) Show that $z = ax + by + a^2 + b^2$ is a complete integral of $z - px - qy - p^2 - q^2 = 0$. By taking $b = \sqrt{1 - a^2}$, show that the envelope of the sub-family is :

$$(z - 1)^2 = (x^2 + y^2).$$

4. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

(a) If \mathbf{X} is a vector such that $\mathbf{X} \times \text{curl } \mathbf{X} = 0$, and μ is an arbitrary function of x, y, z , then prove that $\mu \mathbf{X} \cdot \text{curl } (\mu \mathbf{X}) = 0$.

- (b) Explain the method of solving the homogeneous Pfaffian differential equation $Pdx + Qdy + Rdz = 0$, where P, Q, R are homogeneous functions in x, y, z of the same degree.

(B) Attempt any *two* of the following : [10]

- (a) Find the integral curves of the equations :

$$\frac{dx}{xz - y} = \frac{dy}{yz - x} = \frac{dz}{1 - z^2}.$$

- (b) Verify that the equation $(x^2z - y^3) dx + 3xy^2 dy + x^3 dz = 0$ is integrable and find its primitive.

- (c) Find the general solution of :

$$(x^3 + 3xy^2) p + (y^3 + 3x^2 y) q = 2(x^2 + y^2)z.$$

5. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

- (a) Prove that a necessary and sufficient condition for the integrability of $dz = \phi(x, y, z)dx + \psi(x, y, z)dy$ is :

$$[f, g] \equiv \frac{\partial(f, g)}{\partial(x, p)} + p \frac{\partial(f, g)}{\partial(z, p)} + \frac{\partial(f, g)}{\partial(y, q)} + q \frac{\partial(f, g)}{\partial(z, q)} = 0.$$

- (b) Explain the method of solving first order partial differential equations :

$$(i) \quad f(p, q) = 0,$$

$$(ii) \quad f(p, q, z) = 0.$$

(B) Attempt any *two* of the following : [10]

- (a) Find complete integral of $u_x^2 - xu_x u_z + u_y u_z = 0$ by Jacobi's method.

- (b) Show that the equations $p^2 + q^2 = 1$, $(p^2 + q^2) x = pz$ are compatible. Also find the one parameter family of common solution.

- (c) Find the integral surface of the equation :

$$(2xy - 1) p + (z - 2x^2)q = 2(x - yz) \text{ which passes through the line } x_0(s) = 1, y_0(s) = 0, z_0(s) = s.$$

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—9

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3065

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2018
STATISTICAL PRE-REQUISITES (General)
(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Answers should be precise and to the point.

(iv) Use of non-programmable calculator is allowed.

(v) Symbols have their usual meaning.

1. (a) State whether the following statements are true *or* false : [4×1=4]

(i) Normal distribution is a symmetric distribution.

(ii) In testing of hypothesis alternative hypothesis can be one sided or two sided.

(iii) For using tests based on normal distribution sample size can be less than 30.

(iv) Run test is used for testing symmetry of the sample.

(b) Choose the correct alternative : [4×1=4]

(i) If X_1 and X_2 are two independent $N(1, 1)$ and $N(1, 2)$ random variables, then $2X_1 + 3X_2$ follows :

(1) $N(2, 3)$ distribution

(2) $N(5, 22)$ distribution

(3) $N(5, 8)$ distribution

(4) $N(2, 8)$ distribution

P.T.O.

(ii) For testing goodness of fit the appropriate test to be used is :

- (1) Run test
- (2) sign test
- (3) chi-square test
- (4) t-test

(iii) \bar{X} -charts are used for checking whether the process is in control with respect to :

- (1) average
- (2) number of defects
- (3) percentage defective
- (4) range

(iv) In analysis of variance two-way classification the degrees of freedom for error sum of squares is :

- (1) $(r-1)$
- (2) $(c-1)$
- (3) $(r-1)(c-1)$
- (4) $(r-1) + (c-1)$

(c) Answer in brief : [4×2=8]

(i) Define continuous random variable

(ii) State the control limits for \bar{X} -Chart.

(iii) State any *two* assumptions of analysis of variance.

(iv) State the break up of total sum of squares in case of two-way classification.

2. Attempt any *four* of the following : [4×4=16]

- (a) State any *four* properties of the distribution function.
- (b) If X is a continuous random variable with probability density function :

$$f(x) = \begin{cases} \frac{x^2}{9}, & 0 \leq x \leq 3 \\ 0, & \text{otherwise} \end{cases}$$

Obtain $P(X \geq 1)$.

- (c) The number of books issued from a public library during a particular week is given in the table. Test the hypothesis that the number of books issued does not depend on the day of the week using 5% L.O.S.

Day	No. of books issued
Mon	127
Tue	108
Wed	120
Thur	114
Fri	131

- (d) State and explain any *two* real life situations where quality control charts are used.
- (e) Define :
- (i) Sampling distribution of statistic
- (ii) Standard error of statistic

- (f) In a radio listener's survey, 120 persons were interviewed and their opinions about preference to language, Hindi or English and preference to type of music, classical or light were asked. The results are as follows :

Type of Music	Language	
	English	Hindi
Classical	13	45
Light	39	23

Examine at 5% level of significance whether the preference to language is independent of type of music.

3. Attempt any *four* of the following : [4×4=16]

- (a) 200 people were attacked by a disease and 180 survived. Can we say that 85% people survive if they are attacked by this disease. Use 5% L.O.S.
- (b) If $X \sim N(50, 100)$, obtain :
- (i) $P(X \geq 50)$
- (ii) $P(40 \leq X \leq 60)$.
- (c) Distinguish between parametric and non-parametric tests of hypothesis.
- (d) Random sample of 15 adults living in a village are selected to estimate whether the voter will favour a candidate for Sarpanch. If Y and N designate the responses of 'yes' and 'no' the following sequence was obtained :

NNNN YY N YY N Y NNNN

Use run test at 5% L.O.S. to determine if the sequence is random.

(e) A random sample of size 20 from a population gave the standard deviation as 7.3. Test at 5% level of significance the hypothesis that the standard deviation of population is 8.

(f) Random sample of 7 boys had the following intelligence quotients (I.Q.) :

69, 121, 109, 83, 97, 100, 101. From the data can we say that the population I.Q. is less than 100. Use 5% level of significance.

4. Attempt any *two* of the following : [2×8=16]

(a) The following data summary was obtained from a comparison of the lead content of human hair from adult individuals around 1900 with the lead content of present day adults. The data are in units of micrograms.

	Around 1900	Today
Sample size	20	25
Sample mean	48.5	26.6
Sample standard deviation	14.5	12.3

Do the data indicate that the mean lead content of human hair today is less than around 1900. Use 1% level of significance.

- (b) The following are the observed and expected frequencies of a binomial distribution with $p = \frac{1}{2}$. Test the goodness of fit at 1% level of significance.

X	Observed freq.	Expected freq.
0	8	10
1	57	50
2	110	100
3	90	100
4	50	50
5	5	10

- (c) The following data represent the number of defects discovered at a factory on successive units of 10 cars each. Does it appear that the production process was in control throughout. Use c-chart.

Cars	Defects
1	141
2	162
3	150
4	111
5	92
6	74
7	85
8	95
9	76
10	68

11	63
12	74
13	103
14	81
15	94
16	68
17	95
18	81
19	102
20	73

(d) What is statistical quality control ? Explain its purpose in detail.

5. Attempt any *one* of the following : [1×16=16]

(a) Successive samples of 50 screws are drawn from the hourly production of an automatic screw machine, with each screw being rated as either acceptable or defective. This is done in 20 such samples with the following data resulting :

Subgroups	Defectives
1	6
2	5
3	3
4	0
5	1

6	2
7	1
8	0
9	2
10	1
11	1
12	3
13	2
14	0
15	1
16	1
17	0
18	2
19	1
20	2

Construct the p-chart and comment on the state of the process.

- (b) An auto rental firm is using 15 identical motors that are adjusted to run at a fixed speed to test to test three different brands of gasoline. Each brand of gasoline is assigned to exactly 5 of the motors. Each motor runs on 10 gallons of gasoline until

it is out of fuel. The following data represents the total mileage obtained by the different motors :

Gas 1 : 0 31 6 26 40

Gas 2 : 24 15 12 22 05

Gas 3 : 32 52 30 18 36

Test the hypothesis that the average mileage obtained is not affected by the type of gas used using one-way ANOVA. Use 5% L.O.S.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—2

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3066

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

LOGIC

General Paper III

(Logic and Methodology of Science)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *four* in **100** words each : [20]
 - (1) What are the objectives of science ?
 - (2) Explain nature of cause.
 - (3) Explain D.N. model.
 - (4) Explain empirical laws of nature.
 - (5) Explain induction by simple enumeration.
 - (6) What are the merits of survey ?
2. Answer any *two* in **250** words each : [20]
 - (1) What is questionnaire ? Explain nature of questionnaire.
 - (2) What is induction ? Explain inductive leap.
 - (3) Explain kinds of hypothesis.
 - (4) Discuss about value neutrality in social science.
3. Answer any *one* in **500** words : [20]
 - (1) Discuss in detail the difference between common sense and science.
 - (2) What are the characteristics of laws of nature ? Explain types of it.

P.T.O.

4. Write notes on any *four* in **100** words each : [20]

- (1) Consistency as a condition for good hypothesis
- (2) Uniformity of Nature
- (3) Functional model
- (4) Nature of social institutions
- (5) Merits of interview
- (6) Analogy.

Total No. of Questions—4+4]

[Total No. of Printed Pages—6

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3067

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

SOCIOLOGY

Group A : G-3 : Work and Society

OR

Group B : G-3 : Crime and Society

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

***N.B.* :—** (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Attempt Group 'A' *or* Group 'B'.

Group A : G-3 : Work and Society

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

(1) State the features of factory system.

(2) Define Bureaucracy.

(3) Explain M. Foucault's surveillance theory of work.

(4) Describe different issues related to trade union movement in India.

(5) Write the meaning of seasonal labour.

(6) Analyse the nature of agricultural labour in India.

P.T.O.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]
- (1) Explain the impact of M.N.Cs in global economy.
 - (2) Examine the features of scientific management.
 - (3) Discuss the problems of service sector employees
 - (4) Elucidate the effects of privatization on workers in formal sector.
3. Answer any *one* of the following questions in **400** words : [20]
- (1) Critically evaluate women's work and the new international division of labour.
 - (2) Critically examine the problems of agricultural labourers in India.
4. Write short notes on (any *four*) : [20]
- (1) Guild system
 - (2) Importance of work
 - (3) Flexibility
 - (4) Characteristics of informal sector
 - (5) Problem of workers in the informal sector
 - (6) Issues of migrant workers.

OR

Group B : G-3 : Crime and Society

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]
- (1) Define capitalism and crime.
 - (2) Give the meaning of organised crime.

- (3) State the corporate crime.
- (4) What is criminalization of Politics ?
- (5) Write Deterrent theory.
- (6) What is Probation ?

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

- (1) Explain Neo-Marxist perspective on crime.
- (2) Explain the features of terrorism.
- (3) Explain the rehabilitation of prisoners.
- (4) Elaborate the characteristics of crime in modern society.

3. Answer the following questions in **400** words (any *one*) : [20]

- (1) What is crime ? Explain the causes of crime.
- (2) What is Juvenile delinquency ? Elaborate the causes of Juvenile delinquency.

4. Write short notes on (any *four*) : [20]

- (1) Anomie
- (2) Cyber crime
- (3) International crime
- (4) Preventive theory
- (5) Environmental crime
- (6) Human rights violation.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

(iv) ग्रुप 'A' किंवा ग्रुप 'B' पैकी एक सोडवा.

Group A : G-3 : Work and Society

1. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (1) कारखाना पद्धतीची वैशिष्ट्ये सांगा.
- (2) नोकरशाहीची व्याख्या द्या.
- (3) फुकोचा कामनिरीक्षण (Surveillance) सिद्धांत स्पष्ट करा.
- (4) भारतातील कामगार संघटना चळवळी संबंधीच्या विविध प्रश्नांचे वर्णन करा.
- (5) हंगामी कामगाराचा अर्थ लिहा.
- (6) भारतातील शेतमजूरांचे स्वरूप स्पष्ट करा.

2. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 200 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- (1) बहुराष्ट्रीय कंपन्यांचा जागतिक अर्थकारणावरील परिणाम स्पष्ट करा.
- (2) शास्त्रीय व्यवस्थापनाच्या वैशिष्ट्यांचे परीक्षण करा.
- (3) सेवा क्षेत्रातील कामगारांच्या समस्यांची चर्चा करा.
- (4) औपचारिक क्षेत्रातील कामगारांवर खाजगीकरणाच्या परिणामाचे वर्णन करा.

3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे 400 शब्दांत उत्तर लिहा : [20]

- (1) स्त्री कामगार आणि नविन आंतरराष्ट्रीय श्रम विभाजनाचे टिकात्मक मुल्यमापन करा.
- (2) भारतातील शेतमजूरांच्या समस्यांचे टिकात्मक परीक्षण करा.

4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]

- (1) संघपद्धत
- (2) श्रमाचे महत्व
- (3) लवचीकता (कामाचे लवचीक स्वरूप)
- (4) अनौपचारिक क्षेत्राची वैशिष्ट्ये
- (5) अनौपचारिक कामगारांच्या समस्या
- (6) स्थलांतरित कामगारांचे प्रश्न.

किंवा

Group B : G-3 : Crime and Society

1. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (1) भांडवलशाही आणि गुन्ह्याची व्याख्या लिहा.
- (2) संघटीत गुन्ह्याचा अर्थ सांगा.
- (3) खाजगी क्षेत्रातील गुन्हे सांगा.
- (4) राजकारणाचे गुन्हेगारीकरण म्हणजे काय ?
- (5) दहशतवादी सिद्धांत लिहा.
- (6) परिविक्षाकाळ म्हणजे काय ?

2. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 200 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- (1) नवमार्क्सवादाचा गुन्ह्यासंबंधी दृष्टीकोन स्पष्ट करा.
- (2) दहशतवादाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- (3) कैद्यांचे पुनर्वसन स्पष्ट करा.
- (4) आधुनिक समाजातील गुन्ह्याच्या वैशिष्ट्याचे वर्णन करा.

3. खालील प्रश्नांचे 400 शब्दांत उत्तर लिहा (कोणताही एका) : [20]

- (1) गुन्हा म्हणजे काय ? गुन्ह्याची कारणे स्पष्ट करा.
- (2) बालगुन्हेगारी म्हणजे काय ? बालगुन्हेगारीची कारणे विशद करा.

4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]

- (1) प्रमाणकशून्यता
- (2) संगणकीय गुन्हे
- (3) आंतरराष्ट्रीय गुन्हे
- (4) प्रतिबंधात्मक सिद्धांत
- (5) पर्यावरणीय गुन्हे
- (6) मानवी अधिकारांची हिंसा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3068

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

SOCIOLOGY

(S-3 : Social Research Methods)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

- (1) What is Feminist Approach ?
- (2) State the meaning of Hypothesis.
- (3) Write the meaning of Random sampling.
- (4) What is participant observation ?
- (5) State the meaning of survey methods.
- (6) Write the meaning of median.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

- (1) Explain the importance of positivist approach in Social Research.
- (2) Elaborate on secondary sources of data collection.
- (3) State the characteristics of Hypothesis.
- (4) State the importance of report writing in Social Research.

P.T.O.

3. Answer the following questions in **400** words (any *one*) : [20]

- (1) What is Social Research ? Explain the significance of Social Research.
- (2) Define Interview. State the advantages and disadvantages of Interview.

4. Write short notes on (any *four*) : [20]

- (1) Ideal Hypothesis
- (2) Meaning of sampling
- (3) Meaning of case study method
- (4) Histogram
- (5) Mean
- (6) Mode

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (1) स्त्रीवादी दृष्टिकोण म्हणजे काय ?
- (2) सिद्धांतकल्पनेचा अर्थ सांगा.
- (3) यादृच्छिक नमुना निवडीचा अर्थ लिहा.
- (4) सहभागी निरीक्षण म्हणजे काय ?
- (5) सर्वेक्षण पद्धतीचा अर्थ सांगा.
- (6) मध्यांकाचा अर्थ सांगा.

2. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 200 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [20]
- (1) सामाजिक संशोधनात प्रत्यक्षवादी दृष्टीकोनाचे महत्व स्पष्ट करा.
 - (2) तथ्य संकलनाचे दुय्यम उगमस्थाने विशद करा.
 - (3) सिद्धांतकल्पनेची वैशिष्ट्ये सांगा.
 - (4) सामाजिक संशोधनात अहवाल लेखनाचे महत्व सांगा.
3. खालील प्रश्नांचे 400 शब्दांत उत्तर लिहा (कोणतेही एक) : [20]
- (1) सामाजिक संशोधन म्हणजे काय ? सामाजिक संशोधनाचे महत्व स्पष्ट करा.
 - (2) मुलाखतीची व्याख्या द्या. मुलाखतीचे फायदे आणि तोटे सांगा.
4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]
- (1) आदर्श सिद्धांतकल्पना
 - (2) नमुना निवडीचा अर्थ
 - (3) वृत्ताभ्यास पद्धतीचा अर्थ
 - (4) स्तंभालेख
 - (5) मध्यमान
 - (6) बहुलक

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3069

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

SOCIOLOGY

S-4 : Contemporary Indian Society

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each
(any *four*) : [20]

- (1) Explain the term globalization in context to the making of contemporary India.
- (2) Describe the features of New Economic Policy 1991.
- (3) State important civil problems in urban society.
- (4) Elucidate commercialization of media.
- (5) Write in brief issues concerning higher education in India.
- (6) Analyse the impact of globalization on the public health sector.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

- (1) Explain the impact of green revolution on agriculture.
- (2) Discuss in detail debates around LGBTQ.
- (3) Examine Gandhi's contribution in the context of nation building.
- (4) Examine the challenges concerning private health sector in contemporary India.

P.T.O.

3. Answer any *one* of the following questions in 400 words : [20]
- (1) State the meaning of democracy. Critically evaluate the strengths and weaknesses of Indian democracy.
 - (2) Examine the issues and challenges concerning school education in contemporary India.
4. Write short notes on (any *four*) : [20]
- (1) Land acquisition and displacement
 - (2) Media and politics
 - (3) Changing nature of marriage
 - (4) Concept of urbanization
 - (5) Importance of social media
 - (6) Nature of urbanization in India.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) : [20]
- (1) सद्यभारतातील जडणघडणाच्या संदर्भात जागतिकीकरणाची संकल्पना स्पष्ट करा.
 - (2) 1991च्या नवीन आर्थिक धोरणाची वैशिष्ट्यांचे वर्णन करा.
 - (3) शहरी समाजातील महत्वाच्या नागरी समस्या सांगा.
 - (4) प्रसारमाध्यमांचे व्यापारीकरण विशद करा.
 - (5) भारतातील उच्च शिक्षणासमोरील कळीचे मुद्दे थोडक्यात लिहा.
 - (6) सार्वजनिक आरोग्य क्षेत्रावर जागतिकीकरणाच्या परिणामांचे विश्लेषण करा.

2. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 200 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- (1) शेतीवर हरितक्रांतीचे परिणाम स्पष्ट करा.
- (2) LGBTQतील वादविवादांची सविस्तर चर्चा करा.
- (3) राष्ट्रबांधणीच्या संदर्भातील गांधीच्या योगदानाचे परीक्षण करा.
- (4) सद्यभारतातील खाजगी आरोग्य क्षेत्रासंबंधीच्या आव्हानांचे परीक्षण करा.

3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे 400 शब्दांत उत्तर लिहा : [20]

- (1) लोकशाहीची संकल्पना सांगा. भारतीय लोकशाहीची बलस्थाने आणि मर्यादांचे चिकित्सात्मक मूल्यमापन करा.
- (2) सद्यभारतातील शालेय शिक्षणासंबंधीचे मुद्दे आणि आव्हानांचे परीक्षण करा.

4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]

- (1) जमीन धारणा आणि विस्थापित
- (2) प्रसारमाध्यम आणि राजकारण
- (3) विवाहाचे बदलते स्वरूप
- (4) शहरीकरणाची संकल्पना
- (5) सामाजिक प्रसारमाध्यमांचे महत्व
- (6) भारतातील शहरीकरणाचे स्वरूप

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—5

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3070

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

STATISTICS (GENERAL)

(Design of Experiments and Operations Research)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Symbols and abbreviations have usual meanings.

(iv) Use of calculator and statistical tables is allowed.

(v) Graph paper will be provided on request.

1. Attempt the following :

[4×1=4]

(a) Choose the *correct* alternative of the following :

(i) The total degree of freedom in 2^3 factorial experiments with three replications is.....

(A) 23

(B) 25

(C) 8

(D) 24

(ii) RBD with five treatments has treatment degrees of freedom (d.f.) :

(A) 12

P.T.O.

- (B) 5
 - (C) 4
 - (D) 10
- (iii) For balanced assignment problem with four machines should have..... jobs.
- (A) 7
 - (B) 8
 - (C) 6
 - (D) 4
- (iv) Error d.f. in LSD with 4 treatments is :
- (A) 15
 - (B) 4
 - (C) 6
 - (D) 14
- (b) State whether the following statements are true or false :[4×1=4]
- (i) CRD is a type of one-way classification.
 - (ii) Transportation Problem is a particular case of LPP.
 - (iii) Graphical method is used to solve LPP with more than two variables.
 - (iv) Mixing of unimportant effect with others in all replications is considered as total confounding.
- (c) Define the following terms : [4×2=8]
- (i) Precision of a design.
 - (ii) Earliest time.
 - (iii) Critical path
 - (iv) Factorial experiment.

2. Attempt any *four* of the following : [4×4=16]

- (a) State the canonical form and standard form of a LPP.
- (b) Obtain the least square estimates of parameters involved in the model of CRD.
- (c) Explain the terms 'Experimental material' and 'experimental unit' with an illustration.
- (d) Obtain an initial basic feasible solution (IBFS) and corresponding cost of transportation by using North-West corner method for the following T.P.

Origin	Destination				Availability	
	D ₁	D ₂	D ₃	D ₄		
O ₁		1	4	3	2	16
O ₂		4	3	2	0	8
O ₃		0	2	2	1	14
Requirement	14	6	8	10		

- (e) Obtain the graphical solution to the following LPP :

$$\text{Maximize } Z = x_1 + 3x_2,$$

Subject to :

$$x_1 + x_2 \leq 8,$$

$$2x_1 + 3x_2 \geq 12,$$

$$x_1, x_2 \geq 0.$$

- (f) Obtain an expression for main effects in case of 2^2 factorial experiment.

3. Attempt any *four* of the following : [4×4=16]

(a) Show that the mean error sum of square is unbiased estimate of population error variance in CRD.

(b) Calculate the efficiency of RBD over CRD by using the following data :

Sum of squares due to treatments = 800.20

Sum of squares due to blocks = 158.45

Mean error sum of squares = 12.80

Degrees of freedom for treatments = 4

Degrees of freedom for blocks = 3

(c) Perform first iterations of simplex method for the following LPP :

$$\text{Max. } Z = 15x + 10y$$

Subject to :

$$x + 4y \leq 20,$$

$$2x + y \leq 30,$$

$$x \geq 0; y \geq 0.$$

(d) State mathematical model and hypothesis to be tested in RBD.

(e) Obtain the expected value of error mean sum of squares in LSD.

(f) Explain any *two* principles of the design of experiments.

4. Attempt *two* of the following : [2×8=16]

(a) Perform two iterations of U-V method to the following TP.

Figures in circle shows IBFS.

Origin	Destination				Availability
	D ₁	D ₂	D ₃	D ₄	
O ₁	⑬ 5	8	⑥ 3	6	19
O ₂	⑩ 4	③① 5	7	4	40
O ₃	6	2	⑭ 4	⑩ 4	6 24
Requirement	23	30	20	10	

- (b) Derive the expression of efficiency of RBD over CRD.
- (c) Describe in brief, the analysis of covariance in CRD.
- (d) Distinguish between total confounding and partial confounding in factorial experiment.

5. Attempt any *one* of the following : [1×16=16]

- (a) Write the dual of the following LPP. Also solve the dual problem by performing two iterations of simplex method :

$$\text{Max. } Z = 2x + 3y$$

Subject to,

$$2x + y \leq 8,$$

$$x + 2y \leq 4,$$

$$x + y \leq 6,$$

$$x \geq 0; y \geq 0.$$

- (b) (i) Define the following terms related to network analysis :

(I) Earliest start time.

(II) Earliest finish time.

(III) Latest start time.

(IV) Latest finish time. [8]

- (ii) Describe Monte-Carlo method of simulation. [8]

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—5

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3072

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

MATHEMATICS

(Applied Mathematics)

(AMG-3 : Real Analysis-I and Real Analysis-II)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *eight* of the following : [16]

(a) Find the g.l.b. and l.u.b. of the following sets :

(i) $(0, 1)$

(ii) $[7, 8]$.

(b) Describe the set $A = \{(x, y) \mid x^2 + y^2 = 1\}$ geometrically.

(c) Give an example of a Cauchy sequence of real numbers.

(d) Show that the series $\sum_{n=0}^{\infty} \frac{e^n}{1 + e^n}$ is not convergent.

(e) Prove that if $a_1 + a_2 + \dots$ converges to S , then $a_2 + a_3 + \dots$ converges to $S - a_1$.

(f) Define set of measure zero. Is every set of measure zero countable ? Justify.

P.T.O.

- (g) Let $f(x) = x^2$ ($0 \leq x \leq 1$) and $\sigma = \left\{0, \frac{1}{3}, \frac{2}{3}, 1\right\}$ be subdivision of $[0, 1]$. Compute $L[f, \sigma]$.
- (h) Find the limit function of a sequence $\{f_n\}_{n=1}^{\infty}$ where $f_n = x^n$, ($0 \leq x \leq 1$).
- (i) Show that $\int_1^{\infty} e^{-x^2} dx$ is convergent.
- (j) Show that for any real x , the series $\sum_{n=1}^{\infty} \frac{\sin x}{n^2}$ converges uniformly.

2. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

(a) If A_1, A_2, \dots are countable sets, then prove that $\bigcup_{n=1}^{\infty} A_n$ is countable.

(b) If $f : A \rightarrow B$ and $X \subset B$, $Y \subset B$, then prove that :

$$f^{-1}(X \cup Y) = f^{-1}(X) \cup f^{-1}(Y).$$

(B) Attempt any *two* of the following : [10]

(a) If $\{S_n\}_{n=1}^{\infty}$ is convergent sequence of real numbers such that $\lim_{n \rightarrow \infty} S_n = L$ and $\lim_{n \rightarrow \infty} S_n = M$, then show that $L = M$.

(b) Prove that the sequence $\{\sqrt{n}\}_{n=1}^{\infty}$ is diverges to infinity.

(c) Prove that :

$$\lim_{n \rightarrow \infty} n^{\frac{1}{n}} = 1.$$

3. (A) Attempt any *one* of the following : [8]

(a) Show that the series $\sum_{n=1}^{\infty} \frac{1}{n^2}$ is convergent.

(b) If $\{a_n\}_{n=1}^{\infty}$ is a sequence of positive numbers such that :

(i) $a_1 \geq a_2 \geq \dots \geq a_n \geq a_{n+1} \dots$

(ii) $\lim_{n \rightarrow \infty} a_n = 0$, then prove that the series $\sum_{n=1}^{\infty} (-1)^{n+1} a_n$ is convergent.

(B) Attempt any *two* of the following : [8]

(a) Show that every continuous function on $[a, b]$ is Riemann integrable on $[a, b]$

(b) Prove that :

$$\frac{\pi^3}{18} \leq \int_0^{\pi} \frac{x^2}{5 + \cos x} dx \leq \frac{\pi^3}{12}.$$

(c) If f and g are continuous on $[a, b]$ and $g(t) \geq 0$ on $[a, b]$, then prove that there exists $C \in (a, b)$ such that :

$$\int_a^b f(x) g(x) dx = f(c) \int_a^b g(x) dx$$

4. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

(a) If $f \in R[a, b]$ and $a < c < b$, then prove that :

$$f \in R[a, c], f \in R[c, b] \text{ and } \int_a^b f = \int_a^c f + \int_c^b f.$$

- (b) If f is a continuous function on closed and bounded interval $[a, b]$ and if $\phi'(x) = f(x)$ ($a \leq x \leq b$), then prove that

$$\int_a^b f(x) dx = \phi(b) - \phi(a), \text{ hence evaluate } \int_0^{\pi/4} \frac{\sin^2 x}{\cos^4 x} dx$$

- (B) Attempt any *two* of the following : [10]

- (a) State and prove μ -test for improper integral of second kind.

- (b) Show that :

$$\int_0^{\infty} \frac{x}{(1+x)^3} dx = \frac{1}{2} \int_0^1 \frac{1}{(1+x)} dx$$

- (c) If $f(x) = x$, $n \in \mathbb{I}$, $\sigma_n = \left\{0, \frac{1}{n}, \frac{2}{n}, \dots, \frac{n}{n}\right\}$ is subdivision of

$$[0, 1], \text{ then compute } \int_0^{-1} f.$$

5. (A) Attempt any *one* of the following : [6]

- (a) Let $\{f_n\}_{n=1}^{\infty}$ be a sequence of real valued functions on a set E . Prove that $\{f_n\}_{n=1}^{\infty}$ is uniformly convergent on E if and only if for given $\epsilon > 0$, there exists $N \in \mathbb{I}$ such that :

$$|f_n(x) - f_m(x)| < \epsilon, (m, n \geq N, x \in E).$$

- (b) Let $\sum_{k=1}^{\infty} u_k$ be series of function in $R[a, b]$ which converges uniformly to f on $[a, b]$, then prove that $f \in R[a, b]$ and :

$$\int_a^b f(x) dx = \sum_{k=1}^{\infty} \int_a^b u_k(x) dx$$

(B) Attempt any *two* of the following : [10]

(a) Show that the sequence $\left\{ \frac{nX}{1 + n^2 X^2} \right\}_{n=1}^{\infty}$, $X \in \mathbf{R}$ does not

converge uniformly on \mathbf{R} .

(b) Show that the series $\sum_{n=1}^{\infty} \frac{X}{n^p + n^q X^2}$, $X \in \mathbf{R}$ is uniformly

convergent if $p + q > 2$.

(c) Discuss the converge of :

$$\int_0^{\infty} \frac{1}{X^2 + \sqrt{X}} dX$$

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3073

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

MATHEMATICS

(Mathematical Prerequisites)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *ten* of the following : [20]

(a) Find $A + B$ where $A = \begin{bmatrix} 0 & 2 & 5 \end{bmatrix}$, $B = \begin{bmatrix} 1 & 2 & 3 \end{bmatrix}$.

(b) Define non-singular matrix.

(c) Find $\det(A^t)$ if :

$$A = \begin{bmatrix} 4 & 5 \\ 0 & 2 \end{bmatrix}.$$

(d) Write one solution of :

$$x + y + z = 3,$$

$$x + 2y + 3z = 6.$$

(e) Define inverse of matrix.

P.T.O.

(f) Find eigen values of :

$$A = \begin{bmatrix} 1 & 0 \\ 3 & 4 \end{bmatrix}.$$

(g) Convert $x + 2y \leq 5$ into equation using slack variable.

(h) Define standard form of LPP.

(i) Write two relations between primal and dual problems.

(j) Define Hessian.

(k) Write augmented matrix of :

$$\begin{aligned} x + 4y &= 5, \\ 3x + 7y &= 8. \end{aligned}$$

(l) Define Cofactor.

(m) Find transpose of :

$$A = \begin{bmatrix} 3 & 9 \\ 10 & 1 \end{bmatrix}.$$

2. Attempt any *two* of the following : [10]

(i) Explain Gaussian method of solving linear equations.

(ii) Find $|A|$ using Laplace's expansion where :

$$A = \begin{bmatrix} 15 & 7 & 9 \\ 2 & 5 & 6 \\ 9 & 0 & 12 \end{bmatrix}$$

along second column.

(iii) Use discriminant to determine whether :

$$y = 5x_1^2 - 2x_1x_2 + 7x_2^2$$

is positive or negative definite.

3. Attempt any *two* of the following : [20]

(i) Solve the following LPP by graphical method :

$$\text{Minimize : } Z = 2y_1 + 4y_2$$

$$\text{Subject to : } 2y_1 + y_2 \geq 14$$

$$y_1 + y_2 \geq 12$$

$$y_1 + 3y_2 \geq 18$$

$$y_1, y_2 \geq 0$$

(ii) Solve by simplex method :

$$\text{Minimize : } Z = x_1 - 3x_2 + 2x_3$$

$$\text{Subject to : } 3x_1 - x_2 + 2x_3 \leq 7$$

$$-2x_1 + 4x_2 \leq 12$$

$$-4x_1 + 3x_2 + 8x_3 \leq 10$$

$$x_1, x_2, x_3 \geq 0$$

(iii) For the following problems :

(a) formulate the dual

(b) solve dual graphically

$$\text{Minimize : } C = 36x_1 + 30x_2 + 40x_3$$

$$\text{Subject to : } 2x_1 + 5x_2 + 8x_3 \geq 40$$

$$6x_1 + 3x_2 + 2x_3 \geq 50$$

$$x_1, x_2, x_3 \geq 0$$

4. Attempt any *two* of the following : [30]

(i) Maximize utility $u = x^{0.25}y^{0.4}$ subject to the budget constraint
 $2x + 8y = 104$.

(ii) Solve the system of equations by Cramer's rule :

$$5x_1 - 2x_2 + 3x_3 = 16$$

$$2x_1 + 3x_2 - 5x_3 = 2$$

$$4x_1 - 5x_2 + 6x_3 = 7.$$

(iii) Solve the following problem by simplex method :

$$\text{Minimize : } Z = x_2 - 3x_3 + 2x_5$$

$$\text{Subject to : } x_1 + 3x_2 - x_3 + 2x_5 = 7$$

$$-2x_2 + 4x_3 + x_4 = 12$$

$$-4x_2 + 3x_3 + 8x_5 + x_6 = 10$$

$$x_j \geq 0$$

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—10

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3074

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

APPLIED STATISTICS

(General III)

(Applications of Statistics)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

***N.B.* :—** (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Use of scientific calculator and statistical table is allowed.

(iv) Notations and abbreviations have their usual meanings.

1. Attempt each of the following : [16]

(a) State whether the following statements are true or false : [1×4=4]

(i) Normal distribution is symmetric.

(ii) The purpose of analysis of variance is to split total variance into component variances.

(iii) The null hypothesis is hypothesis of difference.

(iv) Assignable causes are beyond the control of human being.

P.T.O.

(b) Choose the correct alternative for each of the following : [1×4=4]

(i) The range of normal random variable is :

- (a) 0 to 1
- (b) 1 to ∞
- (c) $-\infty$ to ∞
- (d) 0 to ∞

(ii) The basic purpose of ANOVA is to :

- (a) test several means are equal
- (b) test only two means are equal
- (c) test several proportions are equal
- (d) test several variances are equal

(iii) The hypothesis $\mu \neq \mu_0$ is :

- (a) Two sided
- (b) One sided
- (c) Simple
- (d) Right sided

(iv) Let x be symmetric random variable with mean m .
Then $E(x - m)^3$ is :

- (a) m
- (b) 0
- (c) m^3
- (d) 1

(c) Answer in brief : [2×4=8]

(i) Let x be a normal r.v. with mean and variance 5 and 25 respectively.

Find $P[x \geq 4]$.

(ii) Set up null hypothesis and alternative hypothesis to test the claim given below :

The mean diastolic blood pressure of adults is 80 mm.

(iii) Define analysis of variance technique.

(iv) Write down the 2×2 contingency table also state χ^2 test statistic to check independence of two attributes.

2. Attempt any *four* of the following : [4×4=16]

(a) Let x be a normal r.v. with probability density function :

$$f(x) = C \exp \{-(x^2 - 14x + 49)\}, -\infty < x < \infty$$

Then :

(i) Identify constant C

(ii) State mean and variance of x .

(b) Explain each of the following with illustration :

(i) test statistic

(ii) standard error of test statistic

- (c) Explain chance and assignable causes with one illustration of each.
- (d) Write a note on χ^2 -test of goodness of fit.
- (e) A survey conducted by insurance company showed that a random sample of 200 private passenger cars were driven on the average 12840 miles a year with standard deviation of 2670 miles. Test the hypothesis that the average miles driven by private passenger car is 12,500 per year against that the average is higher. Use 5% level of significance.
- (f) The following is a sequence of heads (H) and tails (T) in tossing a coin 14 times :

H T T H H H T H T T H H T H

Test the hypothesis that the sequence is random using run test. Use 5% level of significance.

3. Attempt any *four* of the following : [4×4=16]

- (a) Let X and Y be two independent standard normal variates.

Compute :

- (i) $P[X + Y \leq 2]$
- (ii) $P[2X + 3Y \geq -3]$.

- (b) Describe the test procedure to test the hypothesis :

$H_0 : \mu_1 = \mu_2$ against

$H_1 : \mu_1 > \mu_2$

where μ_1 and μ_2 are means of first and second population respectively.

Assume that population variances σ_1^2 and σ_2^2 are known.

- (c) Describe one sample sign test.
- (d) In 200 tosses of coin, 115 heads and 85 tails were observed. Test the hypothesis that the coin is fair by using χ^2 -test for goodness of fit. Use 1% level of significance.
- (e) Distinguish between parametric and non-parametric tests.
- (f) Explain statistical basis of control chart.

4. Attempt any *two* of the following : [2×8=16]

- (a) An investigation of the performance of two machines, in a factory manufacturing large number of bobbins, gives the following result :

Machines	No. of bobbins examined	No. of bobbins found defective
I	375	17
II	450	22

Test whether there is any significant difference in the performance of two machines using proportion test. Use 5% level of significance.

- (b) The table given below shows the speed of three machines :

Machine-I	Machine-II	Machine-III
25	31	24
30	39	30
36	38	28
38	42	25
31	35	28

Carryout oneway classification completely to test the hypothesis that average speed of three machines is same. Use 5% level of significance.

- (c) A study is conducted to evaluate effectiveness of an exercise program in reducing systolic blood pressure in patients with pre-hypertension. A total of 15 patients with pre-hypertension are enrolled in exercise training program. After six months systolic blood pressures are again measured. The data of systolic B.P. before training and after training program is noted as below :

Patient	Systolic B.P.	Systolic B.P.
	before training	after training
1	125	118
2	132	134
3	138	130
4	120	124
5	125	105
6	127	130
7	136	130
8	139	132
9	131	123
10	132	128

11	135	126
12	136	140
13	128	135
14	127	126
15	130	132

Test whether training program is effective or not using Wilkoxen's sign rank test.

Use 5% level of significance.

- (d) (i) State any *four* properties of distribution function of continuous r.v.
- (ii) State any *four* marks of normal distribution.

5. Attempt any *one* of the following : [1×16=16]

- (a) (i) A product is packed by using two machines. Let X and Y denote weights in grams when package is filled by machine A and machine B respectively.

The observations are recorded as below :

X	Y
1071	1074
1076	1069
1070	1075

1083	1067
1082	1068
1067	1079
1078	1082
1080	1064
1075	1070
1084	1073
1075	1072
1080	1072

Assume that X and Y are independent normal variables. Test the hypothesis $H_0 : \mu_1 = \mu_2$ against $H_1 : \mu_1 \neq \mu_2$. Where μ_1 = population mean of X and μ_2 = population mean of Y.

Use 5% level of significance. [12]

- (ii) The number of hours spent sleeping by an undergraduate college student is a normal r.v. with mean 7.5 and variance 1.25. In graduate school the student's sleep pattern changes. A sample of 15 days gives an average of 6.25 hours and standard deviation 1.2247. Test the null hypothesis

$H_0 : \sigma^2 = 1.25$ against $H_1 : \sigma^2 > 1.25$

Use 5% level of significance. [4]

(b) (i) The number of defects on 24 items are given below :

Item number	Number of defective
1	2
2	4
3	7
4	3
5	1
6	4
7	8
8	9
9	5
10	3
11	7
12	11
13	6
14	4
15	9
16	9
17	6
18	4
19	3
20	9
21	7
22	4
23	7
24	12

Draw C-chart Examine the state of control of the process. [12]

(ii) Complete the following analysis of variance table : [4]

Source of variation	Degrees of freedom	Sum of square	Mean square	F-ratio
Treatments	3	?	26.18	?
Blocks	?	6	1.5	?
Error	?	85.2	?	
Total	19			

Total No. of Questions—4+4]

[Total No. of Printed Pages—7

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3075

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

PHILOSOPHY

General Paper-III

(G-3 : Social and Political Philosophy)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *four* of the following questions in **100** words each : [20]

- (1) Explain the concept of providence.
- (2) What is cultural pluralism ?
- (3) State. Dr. Ambedkar's distinction between political and social democracy.
- (4) Briefly discuss M.N. Roy's criticism of Marxism.
- (5) Explain the principle of liberty.
- (6) What is historical materialism ?

2. Answer any *two* of the following questions in **200** words each : [20]

- (1) Explain the notion of Navbhagvatdharma and bring out its significance.

P.T.O.

- (2) Why according to Dr. Ambedkar caste system is a division of labourers ?
 - (3) Explain the distinction between politics of redistribution and politics of identity.
 - (4) Give an account of Marx's concept of alienation.
- 3.** Answer any *one* of the following questions in **400** words : [20]
- (1) Critically evaluate Marxist feminism.
 - (2) Elaborately discuss Gandhi's views regarding truth, non-violence, and their inter-relation.
- 4.** Write short notes on any *four* of the following in **50** words each : [20]
- (1) M.N. Roy's views about democracy
 - (2) Class struggle
 - (3) M.G. Ranade's views about social reform
 - (4) Differentiated citizenship
 - (5) Fraternity
 - (6) The basic liberties according to Mill.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दात लिहा : [20]

- (1) दैवी संकल्प ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- (2) सांस्कृतिक अनेकतावाद म्हणजे काय?
- (3) राजकीय आणि सामाजिक लोकशाही यात डॉ. आंबेडकरांनी केलेला फरक सांगा.
- (4) एम.एन. रॉय यांच्या मार्क्सवादावरील टीकेची चर्चा करा.
- (5) स्वातंत्र्याचे तत्व स्पष्ट करा.
- (6) ऐतिहासिक जडवाद म्हणजे काय?

2. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा. [20]

- (1) नवभागवतधर्म ही कल्पना स्पष्ट करा आणि तिचे महत्व सांगा.
- (2) डॉ. आंबेडकरांच्या मतानुसार जातीव्यवस्था ही श्रमिकांची विभागणी का आहे?
- (3) पुनर्वितरणाचे राजकारण आणि अस्मितेचे राजकारण यातील फरक सांगा.
- (4) मार्क्सच्या परात्मभाव संकल्पनेचे विवरण द्या.

3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दांत लिहा : [20]

- (1) मार्क्सवादी स्त्रीवादाचे चिकित्सक परीक्षण करा.
- (2) सत्य, अहिंसा आणि त्यांचा आंतरसंबंध याबद्दल गांधींच्या मतांची तपशीलात चर्चा करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही चारावर प्रत्येकी 50 शब्दात टीपा लिहा : [20]

- (1) एम.एन. रॉय यांची लोकशाहीबद्दलची मते
- (2) वर्ग संघर्ष
- (3) म. गो. रानडे यांची सामाजिक सुधारणाविषयक मते
- (4) भेदात्मक नागरिकत्व
- (5) बंधुता
- (6) मिल्लच्या मते मूलभूत स्वातंत्र्ये

[5301]-3075

(G-3 : Aesthetics and Philosophy of Religion)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) Attempt all questions.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *four* of the following questions in **100** words each :[20]

- (1) Briefly describe 'Art as communication'.
- (2) State problem of evil.
- (3) Write content of Art.
- (4) Describe the concept of religion.
- (5) Discuss briefly the concept of sublime.
- (6) What is secularism ? State it briefly.

2. Answer any *two* of the following questions in **200** words each :[20]

- (1) How Collingwood described the term Art ?
- (2) What is the problem of religious terrorism ?
- (3) Discuss fully Roger Fry's doctrine, 'Art as significant form'.
- (4) Explain the nature of religion.

3. Answer any *one* of the following questions in **400** words : [20]

- (1) Draw out the difference between art object and aesthetic object.
- (2) Explain fully Dr. Ambedkar's critique on religious ritualism.

4. Write short notes on any *four* of the following : [20]

- (1) Cosmological arguments for the existence of God
- (2) Problem of suffering
- (3) Define morality
- (4) Natyadharmi
- (5) Medium of art
- (6) Judgement of moral.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांपैकी कोणत्याही चारांची उत्तरे 100 शब्दात लिहा. [20]

- (1) 'कला म्हणजे संप्रेषण'-थोडक्यात वर्णन करा.
- (2) दुरिताची समस्या समजावून सांगा.

- (3) कलेचा आशय लिहा
- (4) 'धर्म' या संकल्पनेचे वर्णन करा.
- (5) उदात्त या संकल्पनेची संक्षिप्त चर्चा करा.
- (6) धर्मनिरपेक्षता म्हणजे काय? थोडक्यात स्पष्ट करा.

2. खालील प्रश्नांपैकी कोणत्याही दोनांची प्रत्येकी 200 शब्दात उत्तरे लिहा : [20]

- (1) कॉलिंगवूड 'कला' ही संज्ञा कशा रीतीने विशद करतो?
- (2) धार्मिक दहशतवादाची समस्या कोणती आहे?
- (3) 'कला म्हणजे उचित आकार' हा रॉजर फ्रायचा सिद्धान्त सविस्तर सांगा व चर्चा करा.
- (4) धर्म या संकल्पनेचे स्वरूप स्पष्ट करा.

3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दात लिहा : [20]

- (1) कलावस्तू आणि सौंदर्यवस्तू यातील फरक कोणते आहेत?
- (2) धार्मिक कर्मकांडावरील डॉ. आंबेडकरांनी केलेली टीका सविस्तर स्पष्ट करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही चारावर प्रत्येकी 50 शब्दात टीपा लिहा : [20]

- (1) ईश्वराच्या अस्तित्वाविषयी विश्वशास्त्रीय युक्तिवाद
- (2) दुःखाची समस्या
- (3) नैतिकता-व्याख्या करा.
- (4) नाट्यधर्मी
- (5) कलेचे माध्यम
- (6) नैतिक विधान.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3076

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

PHILOSOPHY

Special Paper III

S-III : Thinkers and Textual Studies (Indian)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All questions are compulsory.*

(ii) *Figures to the right indicate full marks.*

1. Answer any *four* of the following in **100** words each : [20]

- (i) What, according to Vivekananda are the essential qualities of a student ?
- (ii) Explain Kosambi's understanding of Pradnya (Wisdom).
- (iii) Explain the nature of "Samadhi" of Sthitapradnya according to Vinoba.
- (iv) Give a brief account of Lokayata Epistemology as explained by Madhavacharya in the Sarva Darshan Sangraha.
- (v) What, according to Gandhi, is the true business of doctors ?
- (vi) State Gandhi's views on machine made goods.

2. Answer any *two* of the following in about **250** words each : [20]

- (i) Explain Chattopadhyaya's analysis of Lokayata as the Philosophy of the People.
- (ii) State Kosambi's understanding of Sheela and Samadhi.
- (iii) Explain Gandhi's critique of Parliament.
- (iv) What are the disadvantages of railways according to Gandhi ?

P.T.O.

3. Answer any *one* of the following in about **500** words : [20]

- (i) Discuss in detail Vivekananda's conception of Vedanta as Practical Vedanta.
- (ii) What, according to Gandhi, is soul force and how is it superior to brute force ? Discuss in the context of Hind Swaraj.

4. Write short notes on any *four* of the following : [20]

- (i) Gramadana Movement
- (ii) Ahimsa (Non-violence) according to Kosambi
- (iii) Vinoba's concept of education
- (iv) Parliament as a 'sterile woman' according to Gandhi
- (v) Nature of passive resistance
- (vi) Duties of a Lawyer according to Gandhi

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक संपूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे सुमारे 100 शब्दांत लिहा : [20]

- (i) विवेकानंदांच्या मते विद्यार्थ्यांचे आवश्यक गुण कोणते ?
- (ii) कोसंबीचे प्रज्ञेविषयीचे विचार स्पष्ट करा.
- (iii) स्थितप्रज्ञाची समाधी कशा स्वरूपाची असते ? विनोबांचे विचार सांगा.
- (iv) माधवाचार्यांनी सर्वदर्शन संग्रहामध्ये सांगितलेली लोकायतांची ज्ञानमीमांसा विशद करा.
- (v) गांधींच्या मते डॉक्टरांचे खरे कार्य काय असावे ?
- (vi) यंत्रमिर्मित वस्तूविषयीचे गांधींचे विचार सांगा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांचे उत्तर सुमारे 250 शब्दांत लिहा : [20]
- (i) लोकायत म्हणजे जनांचे तत्त्वज्ञान हे चट्टोपाध्यायांचे विश्लेषण स्पष्ट करा.
 - (ii) शील व समाधी विषयीचे कोसंबींचे विचार सांगा.
 - (iii) गांधींची संसदेवरील टीका स्पष्ट करा.
 - (iv) गांधींच्या मते रेलवेचे तोटे कोणते ?
3. कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर सुमारे 500 शब्दात लिहा : [20]
- (i) वेदांताचे व्यावहारिक स्वरूप विवेकानंदांच्या संकल्पनेतून स्पष्ट करा.
 - (ii) गांधींच्या मते आत्म-शक्तीचे स्वरूप कसे आहे आणि ते पाशवी शक्तीपेक्षा वेगळे कसे आहे ? 'हिंद स्वराज' ह्या ग्रंथाच्या संदर्भात स्पष्ट करा.
4. कोणत्याही चारांवर थोडक्यात टीपा लिहा : [20]
- (i) ग्रामदान चळवळ
 - (ii) कोसंबींचे अहिंसेविषयीचे मत
 - (iii) विनोबांचा शिक्षणविषयक विचार
 - (iv) संसद—एक वांझ स्त्री (गांधींचे मत)
 - (v) निष्क्रिय प्रतिकाराचे स्वरूप
 - (vi) गांधींच्या मते वकीलांची कर्तव्ये

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3077

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

PHILOSOPHY-S4

Thinkers and Textual Studies (Western)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) Attempt *all* questions.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *four* of the following in **100** words each : [20]

- (1) Briefly state the picture theory of meaning.
- (2) State Dewey's realism.
- (3) Why does Nietzsche reject universal morality ?
- (4) What is the origin of the problem of other mind ?
- (5) What according to Ayer is verifiability principle ?
- (6) What is anguish ?

2. Answer any *two* of the following in **200** words each : [20]

- (1) Why according to Popper theories of Freud and Adler are pseudoscientific ?
- (2) What is Pragmatism ? Give an account of Dewey's pragmatism.
- (3) What are Ayer's arguments for rejection of metaphysics. ?
- (4) Discuss Marcel's views about interpersonal relationship.

P.T.O.

3. Answer any *one* of the following in **400** words : [20]

- (1) Give a comprehensive account of Popper's notion of falsifiability.
- (2) Elaborately discuss the use theory of meaning.

4. Write notes on any *four* of the following : [20]

- (1) Sartre's notion of freedom
- (2) Language game
- (3) Nietzsche's notion of truth
- (4) Fallibilism
- (5) Distinction between being and having.
- (6) Malcolm's master morality.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणत्याही **चार** प्रश्नांची प्रत्येकी **100** शब्दांत उत्तरे लिहा : [20]

- (1) अर्थाची चित्र उपपत्ती थोडक्यात सांगा
- (2) ड्यूईचा वास्तववाद सांगा
- (3) निश्चे सार्वत्रिक नैतिकता का नाकारतात ?
- (4) अन्यांच्या मनाबद्दलच्या समस्येचे मूळ काय आहे ?
- (5) एयर यांच्या मते प्रचितीक्षम तत्त्व म्हणजे काय ?
- (6) भयव्याकुळता म्हणजे काय ?

2. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची प्रत्येकी 200 शब्दांत उत्तरे लिहा : [20]

- (1) फ्रॉइड आणि अँडलर यांच्या उपपत्ती कृतक वैज्ञानिक आहेत असे पॉपर का मानतात ?
- (2) फलप्रामाण्यवाद म्हणजे काय ? ड्यूई यांच्या फलप्रामाण्यवादी उपपत्तीचे विवेचन करा.
- (3) सत्तामिमांसा नाकारण्यासाठी एयर यांनी कोणते युक्तिवाद योजले आहेत ?
- (4) आंतरव्यक्ती संबंधाबद्दलच्या मार्सेल यांच्या विचारांची चर्चा करा.

3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे 400 शब्दांत उत्तर लिहा : [20]

- (1) पॉपर यांच्या बाधक्षमतेच्या कल्पनेबद्दल सविस्तर चर्चा करा.
- (2) अर्थाच्या उपयोग उपपत्तीची सविस्तर चर्चा करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही चारांवर टीपा लिहा : [20]

- (1) सार्त्र यांची स्वातंत्र्य संकल्पना
- (2) भाषिक खेळ
- (3) नित्शेची सत्य संकल्पना
- (4) बाधवाद
- (5) बिइंग आणि हॅविंग यातील फरक
- (6) माल्कमची मालकनीती

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3078

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

SOCIAL WORK

I—Introduction to Youth Welfare

II—Introduction to Rural and Urban Welfare

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *one* question in **500** words : [16]

State various methods of training for leadership development of youth.

Or

State in detail the services provided for welfare of non-student youth by Government.

2. Answer any *one* question in **500** words : [16]

Check out on action plan for identification and assessment of needs of semi-educated youth from rural area.

Or

Explain in detail the impact of industrialisation on Urban Communities.

P.T.O.

3. Answer any *one* question in **500** words : [16]
State the similarities and differences in rural and urban way of living.

Or

State the problems of education and employment of backward class youth.

4. Answer any *one* question in **500** words : [16]
State the concept of youth.

Or

Discuss the roles, responsibilities of Chief Executive Officer of Zilla Parishad in rural development.

5. Answer any *two* in **200-250** words each : [16]
(a) Problem of handicapped youth. Explain.
(b) Explain the problems of rural communities.
(c) Explain the role and functions of Youth Club.
(d) Explain the role of Municipality in Urban Welfare.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. पुढीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दांत लिहा : [16]
युवकांत नेतृत्व विकासासाठीच्या प्रशिक्षणाच्या विविध पद्धती सांगा.

किंवा

विद्यार्थीतेतर युवकांच्या कल्याणाकरीता शासनाकडून दिल्या जाणाऱ्या सेवांची चर्चा करा.

2. पुढीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [16]
ग्रामिण अर्धशिक्षित युवकांच्या गरजांचा शोध आणि मूल्यमापन यावर कृति आराखडा तयार करा.

किंवा

शहरी समुदायावर औद्योगिककरणाच्या परिणामांची सविस्तर चर्चा करा.

3. पुढीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [16]
ग्रामीण आणि नागरी जीवनातील समानता आणि फरक स्पष्ट करा.

किंवा

मागासवर्गीय युवकांच्या शिक्षण व रोजगाराच्या समस्यांवर निबंध लिहा.

4. पुढीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [16]
युवक ही संकल्पना स्पष्ट करा.

किंवा

जिल्हा परिषदेच्या मुख्य कार्यकारी अधिकाऱ्याची ग्रामीण विकासातील भूमिका सविस्तर स्पष्ट करा.

5. पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंची उत्तर 200-250 शब्दांत लिहा : [16]
(अ) अपंग युवकांच्या समस्या स्पष्ट करा.
(ब) ग्रामीण समुदायाच्या समस्या स्पष्ट करा.
(क) युवक मंडळाच्या भूमिका व कार्ये स्पष्ट करा.
(ड) नागरी कल्याणात नगरपालिकेची भूमिका स्पष्ट करा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3079

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

PUBLIC ADMINISTRATION

(Gen-3 : Institutions and Issues in Indian Administration)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

- (1) State the features of Civil Services.
- (2) State the meaning of Public Finance.
- (3) Explain the machinery for planning of India.
- (4) State the functions of Central Reserve Policy.
- (5) State the nature of reservation policy.
- (6) Explain the concept of Globalization.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

- (1) Explain the functions of National Women Commission.
- (2) State the importance and functions of Voluntary Agencies.
- (3) State the structure and functions of Union Public Service Commission.
- (4) Explain the meaning and significance of Governance.

P.T.O.

3. Answer any *one* of the following questions in **400** words : [20]

- (1) Explain the types of training in India.
- (2) State the budgetary process in India.

4. Write short notes on (any *four*) : [20]

- (1) Department of Law Affairs
- (2) National Human Rights Commission
- (3) Public Account Committee
- (4) Lokpal and Lokayukta
- (5) Estimate Committee
- (6) Administrative Staff College, Hyderabad.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **100** शब्दांत लिहा (कोणतेही **चार**) : [20]

- (1) नागरी सेवेची वैशिष्ट्ये सांगा.
- (2) सार्वजनिक वित्तचा अर्थ सांगा.
- (3) भारताच्या नियोजनाची यंत्रणा स्पष्ट करा.
- (4) केंद्र राखीव पोलिसाची कार्ये सांगा.
- (5) राखीव धोरणाचे स्वरूप सांगा.
- (6) जागतिकीकरणाची संकल्पना स्पष्ट करा.

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **200** शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [20]
- (1) राष्ट्रीय महिला आयोगाची कार्ये स्पष्ट करा.
 - (2) सवयंसेवी अभिकरणांचे महत्व आणि कार्ये सांगा.
 - (3) संघलोक सेवा आयोगाची रचना आणि कार्ये सांगा.
 - (4) सुशासनाचा अर्थ आणि महत्व स्पष्ट करा.
3. खालीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **400** शब्दांत लिहा : [20]
- (1) भारतातील प्रशिक्षणाचे प्रकार स्पष्ट करा.
 - (2) भारतातील अर्थसंकल्पाची प्रक्रिया सांगा.
4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणतेही **चार**) : [20]
- (1) विधी मंत्रालयाचा विभाग
 - (2) राष्ट्रीय मानवी हक्क आयोग
 - (3) लोकलेखा समिती
 - (4) लोकपाल आणि लोकायुक्त
 - (5) अंदाज समिती
 - (6) प्रशासकीय कर्मचारी कॉलेज, हैद्राबाद.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3080

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

PUBLIC ADMINISTRATION

S-III : Administrative Thinkers

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

- (1) State Nehru's view on Decentralization.
- (2) Explain Chester Bernard's views on Organisation.
- (3) State Kautilya's machinery of Administration.
- (4) Taylor's concept of scientific management.
- (5) Max Weber's views on Legitimacy.
- (6) State Herbert Simon's views on Behaviourism.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

- (1) State Chester Bernard's Theory of Authority.
- (2) Explain Nehru's views on Bureaucracy.
- (3) State Rigg's Structural-Functional Approach.
- (4) Explain Taylor's principles of scientific management.

3. Answer any *one* of the following questions in **400** words : [20]

- (1) Explain Kautilya's principles of Administration.
- (2) State Weber's Model of Bureaucracy.

P.T.O.

4. Write short notes on (any *four*) : [20]

- (1) State Chester Bernard's views on communication
- (2) Taylor's objectives of scientific management
- (3) Nehru's views on socialism
- (4) Rigg's Ecological Approach
- (5) Woodrow Wilson's views on Administration
- (6) Simon's views on decision-making model.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दात लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (1) विकेंद्रीकरणासंबंधी नेहरूंची मते सांगा.
- (2) चेस्टर बर्नार्डचे संघटने बाबतचे विचार स्पष्ट करा.
- (3) कौटिल्याची प्रशासकीय यंत्रणा सांगा.
- (4) टेलर यांची शास्त्रीय व्यवस्थापनाची संकल्पना.
- (5) मैक्स वेबरचे अभिमान्यते बाबतचे विचार.
- (6) हर्बर्ट सायमनची वर्तनवादासंबंधी मते सांगा.

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- (1) चेस्टर बर्नार्डचा अधिकाराचा सिद्धांत सांगा.
- (2) नेहरूंची नौकरशाही संबंधी मते स्पष्ट करा.
- (3) रिगजचा रचनात्मक-कार्यात्मक दृष्टिकोन सांगा.
- (4) टेलर यांची शास्त्रीय व्यवस्थापनाची तत्वे स्पष्ट करा.

3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दांत लिहा : [20]

- (1) कौटिल्याची प्रशासकीय तत्वे स्पष्ट करा.
- (2) वेबरचे नौकरशाहीचे प्रारूप सांगा.

4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (1) चेस्टर बर्नार्डचे संसूचनासंबंधीचे विचार सांगा.
- (2) टेलर यांचे शास्त्रीय व्यवस्थापने बाबतची मते.
- (3) नेहरूंची समाजवादासंबंधी मते.
- (4) रिग्जचा पर्यावरणात्मक दृष्टिकोन.
- (5) वुड्रो विल्सनची प्रशासनासंबंधी मते.
- (6) सायमनचे निर्णय प्रक्रिया प्रारूपा बाबतची मते.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3080A

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2018
PUBLIC ADMINISTRATION
(Spl-4 : Development Administration)
(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

- (1) Explain central level planning.
- (2) Explain features of Bureaucracy.
- (3) Explain importance of people participation.
- (4) Discuss public private partnership.
- (5) Discuss the concept of development administration.
- (6) Explain the relations between development and public administration.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

- (1) State the functions of Bureaucracy.
- (2) Explain the term 'Corruption'.
- (3) Explain district level planning.
- (4) Explain the concept of social welfare in India.

P.T.O.

3. Answer any *one* of the following questions in 400 words. [20]
- (1) Discuss the effects of globalisation in development administration.
 - (2) Explain the features of development administration.
4. Write short notes on (any *four*) : [20]
- (1) The nature of development Administration
 - (2) Regionalism
 - (3) Sant Gadgebaba Gram Swachata Abhiyan
 - (4) Administrative Neutrality
 - (5) Role of Panchayat Raj
 - (6) Meaning of Bureaucracy.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा (कोणतेही चार) : [20]
- (1) केंद्र पातळी नियोजन स्पष्ट करा.
 - (2) नोकरशाहीची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
 - (3) लोकसहभागांचे महत्व स्पष्ट करा.
 - (4) सार्वजनिक खाजगी भागीदारी-चर्चा करा.
 - (5) विकास प्रशासन संकल्पना-चर्चा करा.
 - (6) लोकप्रशासन व विकास यांचा संबंध स्पष्ट करा.
2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [20]
- (1) नोकरशाहीची कार्ये सांगा.
 - (2) भ्रष्टाचार संकल्पना स्पष्ट करा.
 - (3) जिल्हा पातळी नियोजन स्पष्ट करा.
 - (4) भारतातील समाजकल्याण संकल्पना स्पष्ट करा.

3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दांत लिहा : [20]

- (1) विकास प्रशासनातील जागतिकीकरणाचे परिणामांची चर्चा करा.
- (2) विकास प्रशासनाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (1) विकास प्रशासनाचे स्वरूप
- (2) प्रांतवाद
- (3) संत गाडगेबाबा ग्राम स्वच्छता अभियान
- (4) प्रशासकीय तटस्थता
- (5) पंचायतराजची भूमिका
- (6) नोकरशाहीचा अर्थ

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3081

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

ANTHROPOLOGY G-III

(G-3 : Maharashtra : A Cultural Region)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *four* of the following questions in **100** words each : [20]

- (1) What is the role of Dr. B.R. Ambedkar in Educational Reform Movement of Maharashtra ?
- (2) Explain the Tribal Movement under the leadership of Godavari Parulekar.
- (3) What is the women's contribution of Political Movement of Maharashtra ?
- (4) Write the meaning of Maharashtra Dharma.
- (5) Give the importance of Warli Art.
- (6) Vitthal : Goddess of Maharashtra.

2. Answer any *two* of the following questions in **200** words each : [20]

- (1) State the cultural importance of Tamasha Lavani and Kirtan in Maharashtra.
- (2) Explain the importance of Vidarbha and West-Maharashtra as cultural region in Maharashtra.

P.T.O.

- (3) Explain the nature of Industrialization in Maharashtra.
 - (4) Discuss the role of Lokmanya Tilak and Vir-Savarkar in Revolutionary Movement.
3. Answer any *one* of the following questions in 400 words : [20]
- (1) Explain the social reform movement led by Rajarshree Shahu Maharaj and Mahatma Phule.
 - (2) Explain the role of Warkari Cult and Saints in cultural life of Maharashtra.
4. Write short notes on any *four* of the following : [20]
- (1) Ek Gaon - Ek Panawtha
 - (2) Research Design
 - (3) Peasant Movement
 - (4) Karmaveer Bhaurao Patil
 - (5) Traditional Balutedari System
 - (6) Acculturation

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा : [20]
- (1) महाराष्ट्राच्या शैक्षणिक सुधारणा चळवळीतील डॉ. बी.आर. आंबेडकर यांची भूमिका कोणती ?
 - (2) गोदावरी परुळेकरांच्या नेतृत्वाखालील आदिवासी चळवळीचे वर्णन करा.

- (3) महाराष्ट्राच्या राजकिय चळवळीतील स्त्रियांचे योगदान सांगा.
- (4) महाराष्ट्र धर्म संकल्पनेचा अर्थ सांगा.
- (5) वारली कलेचे महत्व सांगा.
- (6) विठ्ठल : महाराष्ट्रातील एक देवता.

2. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा : [20]

- (1) महाराष्ट्राच्या सांस्कृतिक जीवनातील तमाशा, लावणी आणि किर्तनाचे महत्व विशद करा.
- (2) एक सांस्कृतिक विभाग म्हणून विदर्भ आणि पश्चिम-महाराष्ट्राचे महत्व विशद करा.
- (3) महाराष्ट्रातील औद्योगिकरणाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- (4) लोकमान्य टिळक आणि वीर सावरकरांची क्रांतीकारी चळवळीतील भूमिकेची चर्चा करा.

3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दांपर्यंत लिहा : [20]

- (1) राजर्षि शाहू महाराज आणि महात्मा फुले यांची सामाजिक सुधारणा चळवळ विशद करा.
- (2) महाराष्ट्राच्या सांस्कृतिक जीवनातील वारकरी संप्रदाय आणि संतांची भूमिका स्पष्ट करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही चारवर टिपा लिहा : [20]

- (1) एक गाव एक पानवण
- (2) संशोधन आराखडा
- (3) शेतकरी चळवळ
- (4) कर्मवीर भाऊराव पाटील
- (5) पारंपारीक बलुतेदारी पद्धती
- (6) सम संस्कृतीकरण

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—2

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3083

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2018
PHYSICAL EDUCATION
(2013 PATTERN)

Time : Two Hours

Maximum Marks : 40

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Draw neat diagrams whenever necessary.

1. Answer the following in **50** words each (any *two*) : [5]

(i) List any *four* fouls in football.

(ii) What do you mean by physical fitness ?

(iii) Give a list of Ashtang Yoga.

2. Answer the following in **100** words each (any *two*) : [10]

(i) What are the effects of junk food on health ?

(ii) What are the causes of obesity ?

(iii) Explain the concept of Kumbhak, Rechak and Purak in Pranayama.

3. Answer the following in **250** words each (any *two*) : [15]

(i) Define health related physical fitness and its factors.

(ii) Define balanced diet and its importance in sports.

(iii) Write the importance of suryanamaskar in maintaining good health.

4. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [10]

(i) List the throwing events in athletics and explain any *one* throwing event with the help of a diagram.

(ii) Define mental stress and its effect on health.

P.T.O.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) आवश्यक त्या ठिकाणी आकृत्या काढा.

1. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 50 शब्दांत उत्तरे लिहा (फक्त दोन) : [5]
 - (i) फुटबॉल खेळातील चार प्रमादांची यादी द्या.
 - (ii) शारीरिक तंदुरुस्ती म्हणजे काय ? स्पष्ट करा.
 - (iii) आष्टांग योगामधील आठ अंगांची नावे द्या.
2. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दांत उत्तरे लिहा (फक्त दोन) : [10]
 - (i) जंक फुडचे आरोग्यावर होणारे परिणाम स्पष्ट करा.
 - (ii) स्थूलतेची कारणे स्पष्ट करा.
 - (iii) प्राणायामामधील पुरक, रेचक व कुंभक या संकल्पना स्पष्ट करा.
3. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 250 शब्दांत उत्तरे लिहा (फक्त दोन) : [15]
 - (i) आरोग्याधिष्ठीत शारीरिक सुदृढतेची व्याख्या देऊन त्याचे घटक लिहा.
 - (ii) संतुलित आहार म्हणजे काय ? संतुलित आहाराचे खेळामधील महत्व स्पष्ट करा.
 - (iii) उत्तम आरोग्यासाठी सुर्य नमस्काराचे महत्व स्पष्ट करा.
4. खालील प्रश्नाची 500 शब्दांत उत्तरे लिहा (फक्त एक) : [10]
 - (i) मैदानी खेळातील फेकीच्या बाबीची यादी करून त्यामधील एका फेकीच्या बाबीचे आकृतीसह वर्णन करा.
 - (ii) मानसिक ताण म्हणजे काय ? त्याचे आरोग्यावर होणारे परिणाम लिहा.

Total No. of Questions—10]

[Total No. of Printed Pages—2

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3084

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

(Vocational Course)

COMPUTER APPLICATION

Paper V

(2013 PATTERN)

Time : Two Hours

Maximum Marks : 40

***N.B.* :— (i) Attempt any *Eight* questions.**

(ii) All questions carry equal marks.

1. Explain the basic structure of HTML with the following tags : [5]
 - (a) HEAD
 - (b) TITLE
2. Explain B2B models of E-Commerce. [5]
3. What is CSS ? Explain Internal CSS. [5]
4. Explain in detail Transaction Processing System. [5]
5. Explain the following elements of web site design : [5]
 - (a) Site Structure
 - (b) Site Navigation

P.T.O.

6. Write a note on Web page Design and Layout. [5]
7. What is Electronic Payment ? Explain. [5]
8. Explain the frame tag of HTML with example. [5]
9. Write a note on Transformation of the business Enterprise. [5]
10. Explain web design pyramid with suitable diagram. [5]

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—6

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3085

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

(Vocational Stream)

FUNCTIONAL ENGLISH

Paper V

**(Introduction to Print Media and Writing for Mass Media and
Key Competency Modules)**

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

***N.B.* :— (i) All questions are compulsory.**

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Prepare a news item in about 150 words based on the points given below : [15]

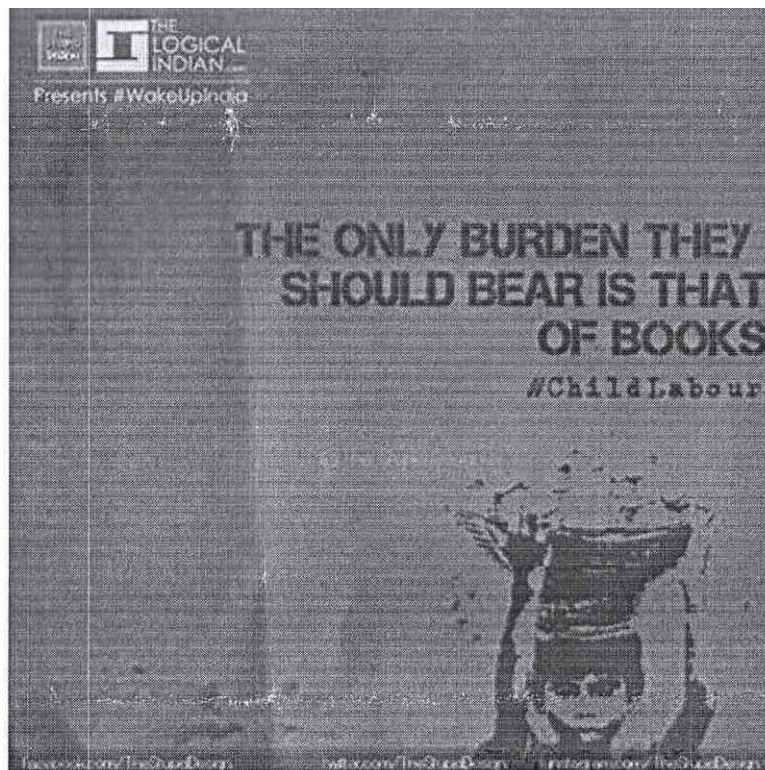
- Reuters
- Paris, February 10
- Four People arrested for planning terrorist attacks in Paris
- 16-year-old-girl and 20 year boy among the arrested
- Arrested from Motepellier
- Police found explosives and bomb-making material
- France on high alert, Presidential Elections scheduled in 10 months

P.T.O.

- More than 250 died in serial attacks since 2015
- 17 attacks in 2016 including Nice, where 86 people killed when a man deliberately drove a truck in crowd
- Bruno De Roux, Interior Minister calls meeting
- French Govt. to take tough steps in regard to migration and local links to terrorists.

Or

Prepare an alternative copy of the following so as to attract the customers by making changes only in its verbal aspects. [15]

2. Answer the following questions in about **60** words each (any *two*) : [10]

- (1) Differentiate between the language used in radio news and newspaper.
- (2) Elaborate the factors responsible for making newspaper popular.
- (3) What are the elements of a feature ?
- (4) Prepare a script for a radio talk on the topic of 'Career Opportunities for Functional English students.'

3. (A) Answer the following questions in about **60** words (any *two*) : [10]

- (1) Explain the term 'technical writing' and scope of it.
- (2) "Effective technical writing is a craft." Explain.
- (3) What are the essential requisites for building a career in the field of technical writing ?
- (4) How is technical writing useful in the present time ?

(B) Describe an upcoming hotel in Pune with the help of the following details : [5]

- Variety of food-veg/non-veg
- Different styles- Marathi, Punjabi, South India, Chinese, Continental
- Auditorium, party hall, banquet hall
- Special arrangements for birthday party, wedding reception
- Parcel facility available
- 24 hours open

4. (A) Give Marathi or Hindi words for the English terms given below
(any *ten*) : [10]

- (1) Management
- (2) Leaflet
- (3) Accountant
- (4) Website
- (5) Documentary
- (6) Notice
- (7) Conference
- (8) Time-table
- (9) Secretary
- (10) Cooperation
- (11) Disaster
- (12) Research

(B) Translate the following passage into Marathi *or* Hindi : [10]

We celebrate Teacher's Day, Mother's Day and Father's Day. Do you know there are two different days each year to celebrate birds ? The first one is Bird Day and it is celebrated on May 4. Bird Day was first observed in 1894. Bird lovers now observe the day for two things. They try to make people aware about how birds live and how to protect birds. On this day, bird lovers draw people's attention not to ill-treat pet birds and other birds. Many birds fly in winter from the cold countries

to warmer climates. These birds are called 'migrating' birds. International Migratory Bird Day is celebrated on the second Saturday in May. It celebrates the journey that migrating birds take each year. On this day, many countries hold bird festivals, bird walks and programmes on migrating birds. People discuss the environmental problems that make the journey difficult for these birds. Many birds die on their way due to such problems.

Or

(B) Translate the following passage into English : [10]

आजचा जमाना हा जाहिरातींचा आहे. दूरचित्रवाणी किंवा वर्तमानपत्र या मध्ये जाहिरातींचा भडीमार होताना दिसत आहे. सध्यातर सिनेमाघरातही जाहिराती दाखवल्या जातात. तसेच क्रिकेटच्या मैदानांवर, रस्त्यांवर आणि अगदी आपल्या मोबाईलपर्यंत या जाहिराती पोहोचल्या आहेत. जाहिरात हे एक अत्यंत प्रभावी माध्यम आहे ज्याचा आपल्यावर नकळत मोठा परिणाम होत असतो. अनेक वस्तू आपण केवळ जाहिरातीमध्ये पाहून विकत घेत असतो. त्या आपल्याला माहितही नसतात आणि बऱ्याच वेळा आपल्या त्यांची गरजही नसते. जाहिराती या औद्योगिकीकरणाचा एक महत्वाचा भाग आहे. जाहिरात हे केवळ एक तंत्र नसून ती एक कला देखील आहे. म्हणूनच अनेक सर्जनशील व्यक्ति या क्षेत्राकडे आकर्षित होत आहेत. सुरवातीला जाहिरात हे संकल्पना एखाद्या औद्योगिक उत्पादनाशी संबंधित होती आता मात्र जाहिरातक्षेत्र खूप विस्तारले आहे. आता केवळ उत्पादनेच नाही तर अनेक गोष्टींच्या जाहिराती दिसून येतात. त्यात एखाद्या नवीन उद्योगापासून ते सरकारी योजनांचाही समावेश असतो. थोडक्यात असे म्हणता येईल की २१वे शतक हे जाहिरातींचे शतक आहे.

5. (A) Write short notes in about **100** words on any *two* of the following : [10]

(1) Short films

(2) Depiction of children in Indian films

(3) Historical characters in recent films

(4) Role of effective dialogues in the success of a film

(B) Write a review in about **200** words of an animated film or a tragic film you have recently watched. [10]

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—2

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3086

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2018
TRAVEL AND TOURISM MANAGEMENT
(Vocational Stream)

Paper V
(Emerging Concepts of Tourism and Tourism Development)
(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Draw neat diagrams and sketches wherever necessary.

(iv) Use of map stencil is allowed.

1. Explain any *two* in brief (Around 50 words) : [10]

(i) Negative impacts of tourism

(ii) Eco-tourism

(iii) Exhibitions

(iv) Stress management.

2. Write short notes on any *four* (Around 100 words). [20]

(i) MTDC

(ii) Push factors

(iii) Amusement parks

(iv) 4A's of tourism destination

(v) Medical tourism

(vi) Guidelines of sustainable tourism

P.T.O.

3. Answer any *three* (**200-250** words) : [30]
- (i) National tourism plan 1992
 - (ii) Domestic tourism in India
 - (iii) Fairs and festivals : a tool to promote destination
 - (iv) Explain Kerala Tourism
 - (v) Tourism action plan of Maharashtra
4. Answer in detail any *one* (Around **500** words) : [20]
- (i) Explain the factors that are responsible for continuous development of man-power in relation to tourism.
 - (ii) Is “Eco Tourism” related to “Sustainable Tourism” ? Give explanation to your answer.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
-------------	--

[5301]-3087

T.Y. B.A. EXAMINATION, 2018

प्रयोजनमूलक हिंदी : वोकेशनल

FUNCTIONAL HINDI : VOCATIONAL

प्रश्नपत्र-5 : सैद्धांतिक

(अनुवाद, टिप्पण-प्रारूप, संहिता एवं फीचर लेखन, आवेदन, साक्षात्कार,

संगणक तथा मूलक्षमता मापदंड)

(2013 PATTERN)

समय : तीन घंटे

पूर्णांक : 80

सूचना :— (i) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।

(ii) प्रश्न के दाहिनी ओर लिखे गए अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं।

विभाग 'अ'

1. (अ) हिंदी में अनुवाद कीजिए :

[8]

Stoppage of Increment

No.

GOVERNMENT OF INDIA

MINISTRY OF

..... DEPARTMENT

New Delhi, the

Memorandum

**Shri L.D.C. in this office, is hereby informed
that his explanation dated given by him in reply
to memo of even number dated regarding his wilful**

P.T.O.

and unauthorised absence from the office has not been found satisfactory. It has, therefore, been decided that his next annual increment falling due after the issue of this order will be stopped for one year as a disciplinary measure. This will, however, not affect his future increment.

Director (Admn.)

Shri

..... Section

..... Directorate, New Delhi.

(आ) सरकारी पत्र के रूप में अनुस्मारक का प्रारूप तैयार कीजिए। [8]

2. किन्हीं चार पर टिप्पणियाँ लिखिए : [16]

- (क) स्वपरिचय के अंग
- (ख) नौकरी के लिए आवेदन पत्र का स्वरूप
- (ग) आवेदन पत्र की विशेषताएँ
- (घ) प्रारूपण की विशेषताएँ
- (च) प्रारूपण का तात्पर्य
- (छ) टिप्पण के प्रकार
- (ज) टिप्पण की भाषा।

विभाग 'ब'

3. (अ) कथाकार मन्नू भंडारी का साक्षात्कार लीजिए। [8]

(आ) माध्यम के अनुसार संहिता एवं फीचर लेखन के अंतर को स्पष्ट कीजिए। [8]

4. किन्हीं पाँच पर टिप्पणियाँ लिखिए : [20]

- (ट) साक्षात्कारकर्ता के गुण
- (ठ) संचार माध्यम के रूप
- (ड) फीचर के प्रकार
- (ढ) संहिताओं में माध्यम के अनुसार अन्तर
- (त) डीटीपी का परिचय
- (थ) प्रसारण के मूल तत्व
- (द) सूत्रसंचालन की आवश्यकता
- (ध) दूरदर्शन प्रसारण के तत्व।

5. (अ) निम्नलिखित शब्दों के लिए हिंदी पारिभाषिक शब्द लिखिए : [4]

- (i) Army Headquarters
- (ii) Afforestation Officer
- (iii) Bibliographer
- (iv) Agreement.

(आ) निम्नलिखित में से किन्हीं चार शब्दों के लिए अंग्रेजी पारिभाषिक शब्द लिखिए : [4]

- (i) संक्षिप्त शब्द
- (ii) आकाशवाणी
- (iii) आकस्मिक छुट्टी
- (iv) केंद्रीय राजस्व बोर्ड
- (v) अधिनियम।

(इ) निम्नलिखित के हिंदी पर्याय लिखिए : [4]

(i) I am directed to request

(ii) In reply to your letter No. dated

(iii) In confirmation of my letter No. dated

(iv) In anticipation of your sanction and approval.